

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLÂM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
İSLÂM TARİHİ BİLİM DALI

HZ. PEYGAMBER'İN ASHÂBA İLTİFATLARI

Sümeyye EKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. MEHMET ALİ KAPAR

KONYA-2015

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sümeyye EKER
	Numarası	108110021007
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/ İslam Tarihi
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. M. Ali KAPAR
	Tezin Adı	Hz. Peygamber'in Ashaba İltifatları

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Hz. Peygamber'in Ashaba İltifatları başlıklı bu çalışma 21/08/...2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof.Dr.	M. Ali KAPAR	
2	Prof.Dr.	İ. Hakkı ATÇEKEN	
3	Doç. Dr.	Ahmet GÜZEL	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sümeyye EKER		
	Numarası	108110021007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/ İslam Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	x	
		Doktora		
Tezin Adı	Hz. Peygamber'in Ashaba İltifatları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Sümeyye EKER

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sümeyye EKER		
	Numarası	108110021007		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları/İslam Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. M. Ali Kapor		
Tezin Adı	Hz. Peygamber'in Ashaba İltifatları			

Çalışmamızda Hz. Peygamber'in Ashâba iltifatları ve iltifat şekilleri incelenmiştir. İslâm Tarihinde Sahâbe, Hz. Peygamber'in ebedi aleme göç edinceye kadar onunla birlikte olan, onun tebligatını, sözlerini, nasihatlarını işiten, hareketlerini gören emir ve tavsiyelerini dinleyip yerine getiren kişilerdir. Nitekim Hz. Peygamber değişik biçimlerde sahâbilerine iltifatta bulunmuş, onlara yakınlık göstermiştir. Çalışma giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Araştırmanın kaynakları ve metodu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde de, Hz. Peygamber'in iltifat ettiği bazı erkek sahâbiler ve iltifat şekilleri üzerinde durulmuştur. Aşere-i Mübeşşere başta olmak üzere kendisine daha yakın birçok sahâbîye olan iltifatı ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Hz. Peygamber'in iltifat ettiği bazı hanım sahâbiler ve iltifat şekilleri anlatılmıştır. Hz. Peygamber'in başta eşleri ve kızları olmak üzere kendisine daha yakın bazı hanım sahâbîlere karşı göstermiş olduğu nezaket ve iltifatlar belirtilmiştir. Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise genel bir çerçeve ortaya konarak Hz. Peygamber'in bazı erkek ve hanım sahâbîlere yaptığı iltifatın değerlendirilmesi yapılmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Sümeyye EKER		
	Student Number	108110021007		
	Department	Islamic History and Arts/Islamic History		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. M. Ali Kapar		
Title of the Thesis/Dissertation	The Prophet Muhammad's Complement to Ashaba			

In this study, the prophet Muhammad's compliments and his ways of compliments to his Ashab have been emphasized. In islamic history, Ashab are the people who stay with Muhammad until his death; listen to his words, declarations and advices, see his behaviours and carry out his orders. Indeed The prophet Muhammad complemented his Ashab in different ways. This study consists of prologue and other two parts. In the prologue, the source of research and its methods have been informed. In the first part, the prophet Muhammad's ways of compliments against some of his male Ashab have been emphasized. Being in the first place Aşare-i Mübeşşere, the closest male Ashab of him, the prophet Muhammad's ways of compliments to his male Ashab have been emphasized. In the second part, the prophet Muhammad's ways of compliments against some of his female ashab have been emphasized. Being in the firs place his wives and doughters, Muhammad's politeness and compliments to his female Ashab have been emphasized. In the evaluation and the coclusion part of the study, the prophet Muhammad's compliments to his male and female ashab have been considered generally.

HZ. PEYGAMBER'İN ASHÂBA İLTİFATLARI

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR.....	V
ÖNSÖZ.....	VI

GİRİŞ

1-Araştırmanın Kaynakları	1
2-Araştırmanın Metodu.....	3
3-Kavramsal Boyut....	4

I. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN İLTİFAT ETTİĞİ BAZI ERKEK SAHÂBÎLER VE İLTİFAT ŞEKİLLERİ

1-Sözlü Olarak İltifat

a) İsim, Künye, Ünvan ve Lâkab Vererek	5
b) Lâtime Ederek.....	8
c) Müjdeleyerek.....	9
d) Öğüt Vererek.....	14
e) Teselli Ederek	15
f) Tavsiyelerde Bulunarak.....	16
g) Sır Vererek	19
h) Dua Ederek.....	19
ı) İstişare Ederek	25

j) Savunarak	26
k) Farklı İfadelerle	29
2-Görevlendirerek İltifat	
a) Vekillik Görevi ile	33
b) Sancaktarlık Görevi ile	34
c) Komutanlık Görevi ile	36
d) İmâmet ve Müezzinlik Görevi ile	39
e) Teşrifat Görevi ile	41
f) Muhtesip ve Zekat Âmili Görevi ile.....	42
g) Muhafızlık ve Hizmet Görevi ile	43
h) Güvenlik Görevi ile.....	45
ı) Davet ve Tebliğ Görevi ile.....	46
j) Vahiy Kâtipliği ve Diğer Kâtiplikler	48
k) İstihbarat Görevi ile	49
l) Hac Emirliği Görevi ile	50
m) Kadılık Görevi ile	51
n) Putları Kırma Görevi ile	52
o) Nakîblik Görevi ile.....	53
p) Değişik Görevler Vererek	53
3-Hediye Vererek	55
4-Ehl-i Beyt'ine Dahil Ederek	59
5-Âzâd Ederek	60
6-Hasta Ziyaretlerine Giderek.....	60

7-Evlerini Ziyaret Ederek	61
8-Cenaze Merasimleriyle İlgilenerek	62
9-Ganimetten Pay Vererek.....	63
10-Muâhât ile (Kardeşleştirerek)	65
11-Musâfaha ve Sarılarak	66
12-Tedavi Ederek	67
13-Biat Alarak	68
14-Mükâtebe ile	68
15-İkram Ederek	69
16-Çocuklarını Evlendirerek	71
17-Yanında Yetiştirerek	71
18-Ruhsat Vererek	72

II. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN İLTİFAT ETTİĞİ BAZI HANIM SAHÂBİLER VE İLTİFAT ŞEKİLLERİ

1-Sözlü Olarak İltifat

a) İsim, Künye, Ünvan ve Lâkab Vererek	74
b) Lâtime Ederek.....	75
c) Müjdeleyerek.....	76
d) Öğüt Vererek.....	78
e) Teselli Ederek	78
f) Sır Vererek	79
g) Dua Ederek.....	79

h) İstişare Ederek	81
ı) Savunarak.....	82
j) Farklı İfadelerle	84
2-Görevlendirerek	85
3- Hediye Vererek	86
4- Ehl-i Beyt'ine Dahil Ederek	88
5- Âzâd Ederek	89
6- Evlerini Ziyaret Ederek	89
7- Cenaze Merasimleriyle İlgilenerek	91
8- Ganimetten Pay Vererek.....	91
9- Ruhsat Vererek	92
10- Yanında Sefere Götürerek.....	92
11- Kendileriyle Evlenerek.....	93
12- Değişik Şekillerde.....	95
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	97
BİBLİYOGRAFYA.....	100

KISALTMALAR

a.s : Aleyhisselam

b. : Bin

bt. : Bint

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

h. : Hicrî

Hz. : Hazreti

m. : Mîlâdî

M.Ü. : Marmara Üniversitesi

r.a. : Radiyallahu anh

s. : Sayfa

s.a.v : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

ŞİA : Şamil İslâm Ansiklopedisi

Terc. : Tercüme eden

t.siz : Tarihsiz

v. : Vefatı

vb. : Ve benzeri

vs. : Vesaire

vd. : Ve diğerleri

yay. : Yayınları

ÖNSÖZ

Hamd âlemlerin Rabbına; salât ve selâm da Efendimiz, Hz. Muhammed, onun soyu, bütün arkadaşları ve Din Günü'ne kadar ihlâsla onlara tâbi olan kimseler üzerine olsun.

İslâmiyet, Kıyamet'e kadar devam edecek olan ve insan hayatının sadece bu dünyasını değil, ahiretini de düzenleyen bir dindir. Bu dini tam olarak anlayıp yaşayabilmek ve yaşatabilmek, başta Kur'ân-ı Kerîm'i bilmek, anlamak ve daha sonra, bu dini en iyi şekilde yaşamış olan Hz. Muhammed'i ve onun ashâbını tanımakla olur.

Hiç şüphesiz ki, Peygamber Efendimiz ve sahâbenin hayatı ve davranışları, iman kuvvetinin ve din sevgisinin en güçlü kaynaklarından biridir. Öyle ki, İslâm topluluğu ve dine dâvet eden mürşitler hep bu kaynaktan ilham almışlar; gönüllerdeki iman kandilini hep bu kaynaktan aldıkları alevle tutuşturmuşlardır.

Peygamberimiz'in güzel ahlâkını, insanlarla olan ilişkilerini, onun en yakınlarından ve kendisini bir gölge gibi takip eden sahâbîlerinden öğrenmekteyiz. Peygamberimizi en iyi tanıyan ve bilenler; hanımları, hizmetinde bulunan kimseler ve yakın arkadaşlarıdır. Onlar bütün davranışlarında onu örnek edinmiş; söz, davranış ve fiillerini ölçü olarak kabul etmişlerdir. Allah onu yüce ahlâkla bezemiş, en güzel edeple edeplendirmiş, insanlığa rehber yapmıştır.

Bu çalışmanın amacı, "insanlara hoş giden sözleri söylemek ve onlara ikramlı davranmak" demek olan iltifatın Hz. Peygamber'in hayatındaki tezahürü ve Allah Rasûlü'nün ashâbına karşı iltifat örneklerini incelemektir.

Çalışmanın başlığı "Hz. Peygamber'in Ashâba İltifatları" olarak tespit edildi. Çünkü Hz. Peygamber değişik biçimlerde sahâbîlerine iltifatta bulunur, yakınlık gösterir, onların gönüllerini hoş eder, onları sevindirirdi.

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in ashâba iltifat şekilleri hakkında bilgi vermeye çalışıldı. Onun ashâba iltifatlarının incelendiği çalışmanın konuları şu şekilde sınıflandırıldı:

Giriş bölümünde araştırmanın kaynakları, metodu ve kavramsal boyut hakkında bilgi verildi.

Birinci bölümde, "Hz. Peygamber'in iltifat ettiği bazı erkek sahâbîler ve iltifat şekilleri" üzerinde duruldu. Aşere-i Mübeşşere başta olmak üzere kendisine daha yakın birçok sahâbîye olan iltifatı ele alındı ve bu iltifat şekilleri ana başlıklar halinde belirtildi. Hz.

Peygamber'in ashâbına karşı yapmış olduğu sözlü iltifat ve görevlendirerek iltifatları alt başlıklar halinde incelendi.

İkinci bölümde ise "Hz. Peygamber'in iltifat ettiği bazı hanım sahâbîler ve iltifat şekilleri" incelendi. Hz. Peygamber'in başta eşleri ve kızları olmak üzere kendisine daha yakın bazı hanım sahâbîlere karşı göstermiş olduğu nezaket ve iltifatlar değerlendirildi.

Değerlendirme ve sonuç bölümünde ise genel bir çerçeve ortaya konarak Hz. Peygamber'in bazı erkek ve hanım sahâbîlere yaptığı iltifatların değerlendirilmesi yapıldı.

Bu tezin oluşmasında çalışmalarına yön veren, çalışmalarımı titizlik ve özenle takip eden, destek ve samimiyetini hiçbir zaman eksik etmeyen saygı değer hocam Prof. Dr. Mehmet Ali KAPAR Beye teşekkürlerimi bir borç bilirim.

SÜMEYYE EKER

KONYA 2015

HZ. PEYGAMBER'İN ASHÂBA İLTİFATLARI

GİRİŞ

1-Araştırmanın Kaynakları

Hız. Peygamber'in ashâba iltifatları için, öncelikle birinci el kaynaklar oldukça önemlidir. Bunlar arasında İslâm Tarihi temel kaynakları yer almaktadır. Genellikle Arapça olan bu eserlerin bir kısmının Türkçe tercümeleri de mevcuttur. Vâkıdî'nin (207/823), meşhur eseri İslâm tarihinin ilk ve en önemli kaynakları arasında yer alan *Kitâbü'l-Meğâzî* Allah Rasûlü'nün bizzat katıldığı gazveler ve gönderdiği seriyyeler hakkında önemli bilgiler ihtiva eder. Çalışmamızda Peygamberimizin ashâbını kumandan olarak görevlendirdiği seriyyelerden bahsedilirken bu eserden faydalanılmıştır.

İbn Hişâm'ın (218/833), *es-Sîretü'n Nebeviyye* isimli eserinin Hasan Ege çevirisinden istifade edilmiştir. İslâm tarihinin temel kaynaklarından olan bu eserde geçen olaylardaki Hız. Peygamber'in ashâba iltifatları üzerinde durulmuştur.

İslâm kültür tarihinde tabakât kitaplarından zamanımıza kadar intikal eden çalışmaların en eskisi olan İbn Sa'd'ın (230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* adlı eseri, kendi sahasında yazılan eserler arasında kapsamı ve özgünlüğü ile öne çıkmıştır. Eserin 8. cildinde sadece hanım sahâbîlere yer verilmiştir. Yaptığımız çalışmada hanım sahâbîlere yapılan iltifatlar noktasında bu eser incelenmiştir.

Hadis kaynakları içerisinde konumuzla ilgili olarak *Sahîh-i Müslim* isimli eserinin Mehmed Sofuoğlu'nun tercümesi kullanılmıştır.

İbn Kuteybe'nin (276/889), *el-Meârif* isimli eserinin üçüncü bölümü ashâba ayrılmış olup konumuzla ilgili daha çok erkek sahâbîlerden bu bölümden istifade edilmiştir.

IX. yy da yetişmiş büyük tarih ve edebiyat alimi Belâzürî'nin (279/892-893), Peygamber Efendimizin mübarek hayatlarıyla başladığı *Ensâbu'l Eşrâf* adlı eserinin konumuzla ilgili kısımlarından faydalanılmıştır.

Taberî'nin (310/923), *Tarihu'r-Rusûl ve'l-Mülük* isimli daha çok Taberî Tarihi olarak bilinen eseri çalışmamızda kullanılmıştır. Taberî tarihinin Hız. Peygamber dönemi kitabın esasını teşkil eder. Çalışmamızda bu bölümde anlatılan olaylardan yararlanılmıştır.

İbn Abdi'l-Ber'in (463/1071), *el-İstiâb fî Mârifeti'l-Ashâb* adlı eseri sahâbe biyografileri konusunda müstakil olarak yazılmış en erken ve en muhtevalı eserlerden biridir. Bu eserdeki erkek sahâbîlerin biyografilerindeki Hz. Peygamber'in iltifatları incelenmiştir.

İbnü'l-Cevzî'nin (597/1201), *el-Muntazam fî Tarihi'l Mülûk ve'l Ümem* adlı eseri her yıla ait olayları anlattıktan sonra o yıl vefat eden önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerine de yer veren biyografi ağırlıklı bir umumi tarih olup, konumuza ışık tutmuştur.

M. Beşir Eryarsoy tarafından çevirisi yapılmış olan İbnü'l-Esîr'in (630/1233), *el-Kâmil fî't Tarih'inin* konumuzla ilgili olaylarından istifade edilmiştir. Aynı müellifin *Üsdü'l-Ğabe fî Ma'rifeti's-Sahâbe* adlı eseri, sahâbe biyografilerini tanımada mühim bir eserdir. Bu kaynaktan birçok sahâbî noktasında istifade etmiş bulunmaktayız.

İlk müslüman münekkitlerden ünlü tarihçi ve hadis imamı Zehebî'nin (748/1348), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ'sı*, biyografi sahasında yazılmış önemli bir eserdir. Bu eserden Hz. Peygamber'in bazı sahâbîlere yaptığı iltifat noktasında istifade edilmiştir.

Tarihçi İbn Kesîr'in (774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye* adlı eserinin Mehmet Keskin tarafından Türkçeye kazandırılan Hz. Peygamber'in hayatının anlatıldığı kısımdan faydalanılmıştır.

İbn Kayyım el-Cevziyye'nin (751/1350) Türkçeye Mehmet Erdoğan, Şükrü Özen, Salim Öğüt tarafından tercüme edilen *Zâdü'l-Meâd* adlı eserde geçen Hz. Peygamber'in ashâba iltifat şekilleri üzerinde durulmuştur.

İbn Hacer'in (852/1449), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* adlı eser ise biyografiler konusunda en son telif edilen kitaplar arasındadır. Bu eserdeki sahâbe biyografilerinden konumuzun içerdiği kısımlardan istifade edilmiştir.

Asr-ı Saadet'te yönetim, yargı, ordu, diplomatik ilişkiler, dinî ve iktisadî hayatla ilgili düzenlemelerle düğün ve eğlenceye varıncaya kadar bütün bir sosyal hayat konusunda en önemli başvuru kitabı sayılan eser; Kettânî'nin (1382/1962), *et-Terâtibu'l-İdâriyye*'sidir. Çalışmamızda bir çok iltifat şekillerinden bahsedilirken bu eserden faydalanılmıştır.

M. Yusuf Kândehevî (1384/1965), *Hayâtü's-Sahâbe* adlı eserinde hadis, siyer, tarih ve tabakât kitapları gibi kaynaklardan derlenen rivâyetlerle Hz. Peygamber ve sahâbenin örnek hayatından kesitler sunmuş, onların dinî gayretleri ve mücadelelerini anlatmıştır. Bu rivâyetlerin geçtiği bölümler konumuza kaynaklık etmiştir.

Muhammed Hamîdullah (2002), *İslâm Peygamberi* adlı siyer kitabını delile dayanarak ve derin araştırmalar ile şekillenen bir eser olarak ortaya koymuştur. Hz. Peygamber'in hayatı ve faaliyetleri hakkında bilgi veren bu kaynaktan konumuzla alakalı olayların geçtiği bölümlerden faydalanılmıştır.

Mehmet Efendioğlu, *Arap Olmayan Sahâbîler* adlı eserinde Bilâl-i Habeşi, Selmân el-Fârisî gibi Arap olmayan sahâbîlerin biyografilerini incelemiş ve çalışmamızda Hz. Peygamber'in bu sahâbîlere yaptığı iltifatlara yer verilmiştir

Mustafa Fayda, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd* kitabının ikinci bölümünde Hâlid b. Velîd'in çeşitli seriyelerde kumandan olarak görevlendirilmesini anlatır. Çalışmamızda bu bölümden istifade edilmiştir.

Hasan Yenibaş, Hz. Peygamber'in ashâbını görevlendirirken hangi şekillerde görevlendirmede bulunduğunu *Vazifelendirmede Peygamber Metodu* kitabında bize aktarır. Görevlendirerek iltifat kısmında bu eserden faydalanılmıştır.

Bekir Topaloğlu *İslâm'da Kadın*, Hayreddin Karaman *İslâm'da Kadın ve Aile*, Rıza Savaş *Hz. Muhammed Devrinde Kadın* kitaplarında kadının İslâm'daki konumu ve değerini hanım sahâbîler üzerinden bize açıklar. Hanım sahâbîlere iltifat şekilleri bölümünde bu eserlere başvurulmuştur.

Ziya Kazıcı, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı* isimli eserinin ikinci bölümünde Hz. Peygamber'in hanımlarının biyografilerine yer verilmiştir. Çalışmamızda hanım sahâbîler kısmında bu eserden yararlanılmıştır.

Mehmed Emre, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbîler*; Yaşar Nuri Öztürk, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları* kitaplarında hanım sahâbîlerin biyografileri aktarır. Hanım sahâbîlere iltifat kısmında bu eserlerden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda Şamil İslâm Ansiklopedisi ve Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisinin ilgili maddeleri de incelenmiştir.

2-Araştırmanın Metodu

Bilimsel çalışmalarda, verilerin incelenmesi, elde edilecek materyalin fikir örgüsüne sunumu ve çıkacak sonuçların bilimsel dayanağı olabilmesi yanında, düşünce döngülerinden yanlı olarak etkilenmeden sonuca ulaşmak önemsenir. Çalışmamız, bu nedenle temelde tarih biliminin verilerini dayanak almakta, çıkarımların ve ulaşılabilecek sınırların bu doğrultuda güçlü

kalabileceğini hedeflemektedir. İzlenen metodun bilimsel olması, araştırmanın sağlam durabilmesinin önemli bir şartı olmaktadır.

Öncelikle çalışmamızda Allah'ın iltifatını ileten âyetlerdeki sahâbîler ve Hz. Peygamber'in iltifat ettiği hadisler üzerinde durulmuştur.

Ayrıca İslâm Tarihi temel kaynaklarında ve Bibliyografik eserlerde Hz. Peygamber'in ashâba iltifatı ile ilgili veriler taranmıştır. Buna ilâve olarak sonraki dönemlerde yazılmış ve konumuza ışık tutan Arapça ve Türkçe kaynaklar ve bölge tarihleri incelemeye tâbi tutulmuştur.

Konumuzu incelerken iltifat konusu olan erkek ve kadın sahâbîlerle ilgili olarak iltifata sebep olan olaylar imkân nisbetinde kronolojik olarak anlatılmaya çalışılmıştır.

3-Kavramsal Boyut

Tezimizin “Hz. Peygamber'in Ashâba İltifatları” başlığını taşımış olması münasebetiyle iltifat kelimesi üzerinde durmak istiyoruz.

İltifat kelimesi sözlükte; yüz çevirerek bakma, güler yüzle muamele, nazik ve yumuşak davranma, gönlünü hoş etme, ilgilenme, teveccüh, kompliman, dikkat, itina, kulak asma gibi anlamlara gelmektedir.¹

Bu tarif çerçevesinde Hz. Peygamber ile sahâbe arasındaki iltifatın boyutları erkek ve kadın sahâbîler üzerinden örneklendirilerek anlatılacaktır.

¹ Doğan, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2008, s.779

I. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN İLTİFAT ETTİĞİ BAZI ERKEK SAHÂBİLER VE İLTİFAT ŞEKİLLERİ

Bu bölümde Hz. Peygamber'in erkek sahâbîlere iltifatları bütün boyutlarıyla anlatılacaktır

1-Sözlü Olarak İltifat

a) İsim, Künye, Unvan ve Lâkab Vererek

Hız. Peygamber babaların çocuklarına güzel isimler vermelerini emretmiş, kıyamet günü insanların isimleriyle çağrılacaklarını, isimlerin sahipleri üzerinde etkili olacağını belirtmiştir.² En güzel isimlerin "Abd"le başlayan isimler olduğunu, özellikle de "Abdullah" ve "Abdurrahman"ın Allah'ın en sevdiği isimler olduğunu söylemiştir. Nitekim Hz. Peygamber'in kimi ashâbının isimlerini değiştirdiğini, onlara manası güzel isimler ve lâkaplar koyduğunu görmekteyiz. Bu konu da şu örnekleri vermemiz mümkündür:

Abdurrahman b. Avf'ın Cahiliye döneminde Abdu Amr veya Abdü'l-Ka'be olan adı, müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından Abdurrahman olarak değiştirilmiştir.³

Daha çocuk sahibi olmadan Hz. Peygamber Abdullah b. Mes'ûd'a Ebû Abdurrahman künyesini vermiş ve oğlu olduğunda adını Abdurrahman koymuştur.⁴

Hız. Osman, Hz. Rukiyye'ye talib olmuş ve Hz. Peygamber de kızını ona vermiştir. Rasûlüllah, kızı Hz. Rukiyye'nin vefatıyla Hz. Osman ile aralarında olan sıhriyet rabitasının kesilmesini istemediğinden, diğer kızı Hz. Ümmü Gülsûm'ü Hz. Osman'a vermiştir. Böylece Hz. Osman Rasûlüllah'ın iki kızı ile evlenmek şerefine nâil olarak Zi'n-Nûreyn lâkabını almıştır.⁵ Hz. Peygamber h. 9/m. 630 yılında Ümmü Gülsûm'ün vefatı üzerine evlendirecek başka kızı olsaydı onu da Hz. Osman'a vereceğini söylemiştir.⁶

Hız. Ömer'in künyesi Ebû Hafsa olup bu künyeyi kendisine bizzat Hz. Peygamber vermiştir. Lâkabı el-Fâruk'tur. Bunu da bir rivâyete göre Rasûlüllah, Hz. Ömer müslüman

² Ebû Davûd, *Edeb*, 69.

³ İbn Abdî'l-Berr, Abdullah b. Muhammed, *el-İstiâb fî Ma'rifeti'l-Ashâb*, Kâhire, T.siz, II/844; İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebü'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe*, Riyâd, T.siz, III/480; Zehebî, Muhammed b. Ahmed b. Osman, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Beyrut, 1982, I/69; Askalânî, İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe*, Kâhire, 1328, II/416.

⁴ Cerrahoğlu, İsmail, "*Abdullah b. Mes'ûd*", DİA, İstanbul, 1988, I/115-116.

⁵ İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, çev: Mehmet Keskin, İstanbul, 1996, III/521.

⁶ Yiğit, İsmail, "*Osman b. Affân*", DİA, İstanbul, 2007, XXXIII/438.

olduğu gün hep beraber Ka'be'de namaz kıldıklarında, "hakkı bâtıldan ayıran" anlamına gelmek üzere vermiştir.⁷

Rasûlullah, Hamza b. Abdülmüttalib'e Esedullah (Allah'ın aslanı) lâkabını vermiş, onu Seyyidüş-Şüheda (şehidler efendisi) olarak da isimlendirmiştir.⁸

Dedesi Vüheyb b. Abdülmenâf b. Zühre, Rasûl-i Ekrem'in annesinin amcası olduğu için Rasûlullah, Sâ'd b. Ebî Vakkas'a "dayım" diye hitap etmiştir.⁹

Hz. Peygamber'in Üseyd b. Hudayr'a Ebû Îsâ diye hitab ettiği zikredilmektedir.¹⁰

İslâmiyet'ten önce İbn Ümmü Mektûm'un adı Husayn'dır. Rasûl-i Ekrem kendisine Abdullah ismini vermiştir.¹¹

Talha b. Ubeydullah (r.a)'ın lâkapları iki tane olup her ikisi de Hz. Peygamber tarafından kendisine verilmiştir: Uhud savaşındaki fevkalâde fedâkarlığından dolayı "Hayyır" (çok hayır işleyen) lâkabını,¹² Tebûk seferi için kudretinin yettiği her şeyi ile orduyu teçhiz ettiğinden "Feyyâz" lâkabını almıştır.¹³

Cahiliyye döneminde Ebû Hüreyre'nin ismi Abdüş-Şems ve Ebû'l-Esved idi. Rasûlullah ona Abdullah ismini ve Ebû Hüreyre künyesini verdi.¹⁴ Ebû Hüreyre'nin künyesi, kedileri çok sevdiğinden, bir gün eteğinde bir kedi yavrusu gördüğünde Peygamber Efendimiz tarafından konulmuştur.¹⁵ Hz. Peygamber Ebû Hüreyre'ye "Ebû Hırr" diye de hitap etmiştir.¹⁶

Câhiliye döneminde Abdül-Ka'be olan Hz. Ebû Bekir'in adının müslüman olduktan sonra Hz. Peygamber tarafından Abdullah olarak değiştirildiği rivâyet edilir.¹⁷ Ayrıca Ebû Bekir kaynaklarda adından çok Atîk lâkabıyla anılmıştır. "Güzel, soylu, eski, âzat edilmiş" gibi mânalara gelen bu lâkabın ona annesi tarafından verildiği veya çok eskiden beri hayır yaptığı, yüzü ve ahlâkı güzel olduğu, yahut da soyunda ayıplanacak bir husus bulunmadığı için Atîk diye anıldığı rivâyet edilmekle birlikte Hz. Peygamber'in, "Sen Allah'ın

⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/151.

⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/354.

⁹ İbn Kuteybe, Ebû Muhammed b. Müslim, *el-Meârif*, Kâhire, 1970, s. 241; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/608.

¹⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/112.

¹¹ Aydınlı, Abdullah, "*İbn Ümmü Mektûm*", DİA, İstanbul, 1999, XX/434.

¹² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/86.

¹³ Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, *Ensâbü'l-Eşrâf*, Kâhire, T.siz, II/71; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/764; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/86.

¹⁴ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/579.

¹⁵ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, IV/1770; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VI/319.

¹⁶ Yenibaş, Hasan, *Vazîfelendirmede Peygamber Metodu*, İstanbul, 2011, s. 130.

¹⁷ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 167; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/309.

cehennemden âzat ettiği kimsesin"¹⁸ şeklindeki iltifatına mazhar olduktan sonra bu lâkapla anılmaya başlandığı bilinmektedir.¹⁹

Hız. Ebû Bekir'in en meşhur olan bir başka lâkabı da Sıddîk'tir. "Çok samimi, çok sadık" anlamına gelen bu lâkap kendisine, Mi'râc olayı başta olmak üzere gaybla ilgili haberleri hiç tereddütsüz kabul ettiği için bizzat Rasûl-i Ekrem tarafından verilmiş ve İslâm literatüründe bununla şöhret bulmuştur.²⁰ Nitekim İbn Hişâm, Hız. Ebû Bekir'in, Sıddîk ile isimlendirilmesinin sebebini şöyle nakleder; Rasûlullah, Beytül-Makdis bana gösterildi. Ben de ona baktım dedi ve Ebû Bekir'e onu anlatmaya başladı. Ebû Bekir de: "Doğru söyledin, şahadet ederim ki sen Allah Rasûlüsün" diyordu. Ona ondan bir şeyi vafettikçe "Doğru söyledin, şahadet ederim ki Allah Rasûlüsün" dedi. Ve sonuna geldiği zaman Rasûlullah Ebû Bekir'e şöyle dedi:

- "Ey Ebû Bekir, sen sıddıksın." İşte o gün ona Sıddîk lâkabını vermiştir.²¹

Hâlid b. Velîd'in müslüman olarak katıldığı ilk savaş Mûte Savaşı'dır. Mûte seriyesinde Zeyd b. Hârise ve Ca'fer-i Tayyâr ile beraber bulunmuştu (h. 8/m. 629). Bu savaşta fevkalâde kahramanlık ve cesaret göstererek, 3000 İslâm mücâhidi ile Heraklius'un emrinde bulunan 100.000 kişilik bir orduyu yendiği için Rasûlullah tarafından hakkında: " Hâlid b. Velîd Allahü Teâlâ'nın kılıçlarından bir kılıçtır" buyurulmuştu. Hâlid bu savaşta, İslâm ordusunu Bizans ordusuna imha edilmekten kurtardı. Medine'ye dönünce Rasûl-i Ekrem kendisine "Seyfullah" (Allah'ın kılıcı) ünvanı verdi.²² Hız. Peygamber onunla İkrime b. Ebû Cehil'e baktığında "Allah ölüden diriyi çıkarır" (Rûm, 30/19) âyetini okurdu. Çünkü o ikisi ashâbın seçkinlerinden olup, babaları sebebiyle Allah ve Rasûlü'nün düşmanlarıydılar.²³

Hız. Peygamber, yüce Allah'ın Ca'fer'in kesilen iki koluna karşılık iki kanat ihsan ettiğini ve onlarla cennette uçtuğunu haber vermiştir. Bu sebeple kendisine "tayyâr" (uçan) ve "zü'l-cenâheyn" (iki kanatlı) lâkapları verilmiştir.²⁴ Ayrıca Hız. Peygamber Ca'fer b. Ebî Talib'i "Ebû'l-Mesâkîn" diye de isimlendirmiştir.²⁵

¹⁸ Tirmizî, *Menâkıb*, 16.

¹⁹ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 167; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/309; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/342.

²⁰ Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, İstanbul, 1994, X/101-102.

²¹ İbn Hişâm, *Sîreti İbn-i Hişâm*, terc: Hasan Ege, İstanbul, 2006, II/51.

²² İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/430; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/110; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/366; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/414.

²³ Kettânî, Muhammed Abdülhay, *et-Terâtibul-İdâriyye*, çev: Ahmet Özel, İstanbul, 1993, III/177.

²⁴ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/298; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/231; İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec, *el-Muntazam fi Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem*, Beyrût, 1992, III/346.

²⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/342.

Hz. Ali, Peygamber Efendimiz otuz yaşında iken dünyaya gelmişti. Onun imanda ve iktisap edeceği ilimdeki yüce mevkiini gören Efendimiz ona "yüce" manâsında "Aliyy" ismini koymuştu. Yüzünü hiç putlara dönmeden imân ettiği için "Kerremallâhü vecchêhû" diye senâya ve duaya mazhar olmuştur.²⁶ Ayrıca Rasûlüllah Hz. Ali'ye "Ebû Tûrâb" künyesini verdi.²⁷ Bu künyeyi vermesinin nedenini İbn İshâk, Ammâr b. Yâsir'den yaptığı rivâyete göre şöyle açıklar:

"Ben ve Ali b. Ebî Tâlib, Uşeyre gazvesinde iki arkadaşık. Rasûlüllah oraya indi ve orada ikamet ettiği zaman biz Beni Müdlîc'den olan insanları, kendilerinin olan bir pınarda ve hurmalıkta çalışır gördük. Bana Ali b. Ebî Tâlib şöyle dedi:

-Ey Ebül-Yakazan, senin işte bu kavme gelip onların nasıl çalıştıklarına bakmaya isteğin var mıdır? Dedim ki:

-Eğer dilersen evet. Bunun üzerine onlara geldik ve bir saat onların çalışmalarına baktık, sonra bizi uyku bastı. Ben ve Ali hurmalıktan küçük ağaçların içinde ve yumuşak bir toprakta yattık ve uyuduk. Vallahi bizi başkası uyandırmadı, ancak Rasûlüllah bizi ayağıyla hareket ettirerek ittiriyordu. Biz içinde uyuduğumuz o yumuşak toprak sebebiyle toz toprak içinde kalmıştık. O sırada Rasûlüllah Ali b. Ebî Tâlib'e:

-Sana ne oldu Ey Ebû Tûrâb (Toprak babası) dedi. Çünkü onun üzerinde toprak vardı."²⁸

b) Lâtime Ederek

Hz. Peygamber hoş sohbet idi ve ara sıra lâtime ederdi. İnsanların arasında bulunduğu zaman onlara bazen nükteli ve lâtime sözler söylerdi. Onun şakaları da mutlaka bir hakikati ifade ederdi.

Bir gün Hz. Peygamber Mekke'de bazı müşriklere Müslümanlığı anlattığı bir sırada İbn Ümmü Mektûm yanına gelerek Allah'ın ona öğrettiği meseleleri kendisine anlatmasını istemiş, Rasûl-i Ekrem'in onun bu davranışından dolayı hoşnutsuzluk göstermesi üzerine kendisini uyaran şu âyetler nâzil olmuştur: "Yanına o âma geldi diye yüzünü ekşitip çevirdi. Halbuki sen ne bilirsin? Belki o, senden öğrenecekleriyle temizlenecekti. Yahut öğüt alıp da

²⁶ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbîler*, İstanbul, 2013, s. 33.

²⁷ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/345.

²⁸ İbn Hişâm, *Sîret*, II/328-329.

senin öğütün kendisine fayda verecekti."²⁹ Daha sonra Hz. Peygamber İbn Ümmü Mektûm'a iltifat edip ikramda bulunmuş ve "Ey kendisinden dolayı Rabbimin beni itap ettiği zât, merhaba!" diye hitap ederek latife etmiştir.³⁰

Üseyd b. Hudayr şakacılığıyla meşhurdur. Bir gün ashaptan bazıları ile sohbet ederken onları güldürmüş, Rasûl-i Ekrem de bir çöple veya parmağıyla onu böğründen dürtmüştü. Bunun üzerine Üseyd, Rasûlüllah'a canını yaktığını ve kısas istediğini belirtmiş, Rasûlüllah bunu kabul edince kendisi gömlek giymemişken onun üzerinde gömlek bulunduğunu söyleyerek gömleğini çıkarttırmış, ardından Rasûlüllah'a sarılıp böğrünü öpmüştür.³¹

c) Müjdeleyerek

İslâmiyet'in doğuşu ve yayılması aşamasında, Allah'a iman eden ve Peygamberimize gönülden bağlı nice cesur ve gözü pek mü'min vardır. Hz. Peygamber'e ve İslâm davasına büyük katkıları olan bu büyük sahâbîler Hz. Peygamber'i ve İslâm'ı sonuna kadar korumuşlar, İslâm akidesi için Allah yolunda çarpışmaktan geri durmamışlardır. Ancak bu sahâbîlerden on tanesi var ki kendilerinden başka hiçbir ümmete nasip olmayan bir lütfâ mazhar olmuşlar, henüz hayatta iken cennetle müjdelenmişlerdir.

Ebû Mûsâ'nın rivâyetine göre; Rasûlüllah Medine bostanlarından bir bostan içinde bulunduğu esnâda bir yere dayanmış, beraberindeki bir değneyi de su ile çamur arasına dikmeğe uğraşır bir halde iken, bir kimse kapının açılmasını istedi. Rasûlüllah:

-Kapıyı aç ve geleni cennetle müjdele buyurdu. Bir de baktım ki gelen Ebû Bekir'dir. Ona kapıyı açtım ve kendisini cennetle müjdeledim. Sonra başka bir kimse daha kapının açılmasını istedi. Rasûlüllah yine:

-Kapıyı aç ve o gelen kimseyi cennetle müjdele buyurdu. Ben kapıya gittim, orada Ömer ile karşılaştım. Ömer'e kapıyı açtım ve kendisini cennetle müjdeledim. Sonra diğer bir insan daha kapının açılmasını istedi. Bu defa Peygamber oturdu ve yine:

-Kapıyı aç ve onu meydana gelecek belâ ve imtihanlara karşı cennetle müjdele buyurdu. Ben kapıyı açmaya gittim ve orada Osman b. Affân ile karşılaştım. Kapıyı açtım da

²⁹ Abese, 80/1-4.

³⁰ Kândehevî, M. Yûsuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, İstanbul, 1980, III/32; Aydınlı, Abdullah, "*İbn Ümmü Mektûm*", DİA, XX/434.

³¹ Dayhan, Ahmet Tahir, "*Üseyd b. Hudayr*", DİA, İstanbul, 2013, XXXXII/364.

kendisini cennetle müjdeledim ve Peygamber'in söylediği sözü söyledim. Bunun üzerine Osman:

-Kendisinden yardım istenecek ancak Allah'tır,³² dedi.³³

Aşere-i Mübeşşere'ye dahil olan sahâbeyle ilgili diğer rivayetleri de görmemiz mümkündür. Hz. Osman Tebûk Seferi hazırlıkları sırasında ordunun techizi için başlatılan yardım kampanyasında en büyük yardımı yaptı. Bu sırada Hz. Peygamber'in, "Bugünden sonra Osman'a zarar gelmez" dediği rivâyet edilmiştir.³⁴ Yine Rasûlüllah; "Her peygamberin bir refîki vardır. Benim refikim, cennette Osman'dır" buyurdu.³⁵

Rasûl-i Ekrem bir gün: "Bugün içinizde oruçlu olan var mıdır?" diye sordu. Hz. Ebû Bekir, ben oruçluyum dedi. "İçinizden kim, bugün cenâzede bulundu?" buyurdu. Hz. Ebû Bekir, ben buldum dedi. Yine: "İçinizden kim, bugün bir fakire yemek verdi?" buyurdu. Hz. Ebû Bekir, ben verdim cevâbını verdi. Sonra: "İçinizden kim, bugün hasta yokladı?" buyurdu. Hz. Ebû Bekir, ben yokladım dedi. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem: "Bu kadar hasletlerin bulunduğu kimse, muhakkak cennete girer" buyurdu.³⁶

Hz. Câbir'in dediğine göre; Rasûlüllah, "Biraz sonra size cennet ehlinden bir adam görünecek" dedi. Bunun üzerine gelecek olan kişiye bakmaya başladık. Hz. Ebû Bekir çıktı. Hemen ayağa kalktık ve Rasûlüllah'ın söylediğini ona müjdeledik. Sonra Rasûlüllah, "Biraz sonra size cennet ehlinden bir adam görünecek" dedi. Kimin hurmalar arasından çıkacağını öğrenmek için bakmaya başladık. Hz. Ömer çıktı. Hemen ayağa kalktık ve Rasûlüllah'ın söylediğini ona müjdeledik. Sonra Ömer oturdu. Rasûlüllah, "Biraz sonra size cennet ehlinden bir adam görünecek" dedi. Hurmalar arasından bakmaya başladık; baktık ki Hz. Ali çıktı. Rasûlüllah'ın söylediğini ona müjdeledik.³⁷

Ebû Saîd el-Hudrî şöyle demiştir: Rasûlüllah minber üzerine oturdu ve müteâkiben: "Bir kul ki yüce Allah onu dünyanın nimetlerinden istediği kadar vermekle kendi nezdinde olan ukbâ nimetleri arasında muhayyer kıldı. O da Allah nezdindeki ihtiyar etti" buyurdu. Bu söz üzerine Ebû Bekir ağladı, ağladı da: "Atalarımız ve analarımız sana fedâ olsun!" dedi. Râvî der ki: İşte Rasûlüllah, o muhayyer kılınan kul imiş, Ebû Bekir onu hepimizden iyi

³² Yusûf, 12/18.

³³ Müslim, Ebû'l-Hüseyn Haccâc, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, çev: Mehmet Sofuoğlu, İstanbul, 1967, *Fedâilü's-Sahâbe*, 28.

³⁴ Vâkîdî, Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Meğâzî*, Beyrut, 1984, III/991; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, çev: Mehmet Erdoğan, Şükrü Özen, Salim Ögüt, İstanbul, 1990, IV/114.

³⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/589.

³⁶ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 12; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/323.

³⁷ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/330.

bilmekte imiş. Rasûlüllah, Ebû Bekir'i ağlarken görünce şöyle buyurdu: “Muhakkak ki arkadaşlığı hususunda da, malı hususunda da insanların bana en çok ihsanlısı Ebû Bekir'dir. Ümmetinden kendime bir halil edinseydim, muhakkak Ebû Bekir'i halil edinirdim. Lâkin İslâm yüzünden hâsıl olan kardeşlik şahsî dostluktan efdaldır. Mescidde Ebû Bekir'in kapısından başka hiçbir küçük kapı bırakılmasın.”³⁸

İbn-i İshâk'ın rivâyetine göre; Rasûlüllah Hz. Ebû Bekir'i bayrağıyla, Hayber'in bazı kalelerine doğru gönderdi. O da savaştı ve bir fetih olmadığı halde geri döndü, o çok gayret göstermişti. Sonra ertesi gün Hz. Ömer'i gönderdi o da savaştı sonra çok çalıştığı halde bir fetih olmadan geri döndü. Bunun üzerine Rasûlüllah dedi ki: “Yarın bayrağı bir adama vereceğim ki, o, Allah'ı ve onun Rasûlünü sever, Allah onun elleriyle fetheder, o kaçacak değildir.” Rasûlüllah Hz. Ali'yi çağırdı ve ona şöyle dedi: “İşte bu bayrağı al ve onunla git. Allah senin ellerinle Hayber'i fethedecektir.”³⁹

Tebûk Gazvesinde geri kalan üç kişinin tevbesini Allah'ın kabul etmesine dair rivâyeti İbn-i İshak şöyle nakleder: Kâ'b b. Mâlik'in anlattığına göre; Mescide girdim. Rasûlüllah oturuyordu. Rasûlüllah'a selâm verdiğim zaman sevinçten yüzü parlar vaziyette bana şöyle dedi:

-Seni anan doğurduğundan beri en hayırlı günü ile müjdeledim.

Dedim ki:

-Ya Rasûlallah, bu tevbe kabulü senin katından mıdır, yoksa Allah'ın katından mıdır?

Dedi ki:

-Allah'ın katındandır.

Rasûlüllah beni müjdelediği zaman sanki onun yüzü aydan bir parça idi. O, sevindiği zaman, yüzünün öyle parladığını görürdük.⁴⁰ Rasûlüllah, Kâ'b'a şöyle dedi: “Annenin seni doğurduğundan beri geçirdiğin en hayırlı günün kutlu olsun.”⁴¹

İbn Asâkir'in anlattığına göre Rasûlüllah'ın emin saydığı şahsiyetlerden biri Ebû Ubeyde Âmir b. Abdillâh b. Cerrâh el-Kureşî el-Fihri'dir. Bu zat, “Aşere-i Mübeşşere” den

³⁸ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/403; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 2; İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebû'l-Hasan Ali b. Ebî'l-Kerem, *el-Kâmil fi't-Tarih*, çev: M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 1985, II/205.

³⁹ İbn Hişâm, *Sîret*, III/461-462; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 33; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/347; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/98; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/293.

⁴⁰ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/241-242; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/489; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/109.

⁴¹ Kettânî, *et-Terâtib*, II/61.

yani Cennet'le müjdelenen on kişiden biridir. Rasûlüllah'ın emin olarak kabul ettiği zâtlardan biri de Abdurrahman b. Avf ez-Zührî'dir.⁴² Nitekim bir gün Abdurrahman b. Avf şöyle dedi:

-Ya Rasûlallah, benim yanımda on aylık gebe olan bir dişi deve var. Horasan devesinden daha düşük, ama başıboş develerden de daha yüksek değere sahiptir. Kervana da yetişemez. Tebûk gününde bana hediye edilmişti. Şimdi ben bunu vesile kılarak yüce Allah'a yaklaşmak istiyorum. Bunu bedeviye vereceğim. Ne dersin?

-Devenin evsafını belirttin. Ben de kıyamet gününde Allah katında sana verilecek devenin evsafını belirteyim mi?

-Evet.

-Kıyamet gününde sana, içi oyulmuş inciden yapılmış bir deve verilecektir ki, onun ayakları yeşil zebercedden, boynu sarı zeberceddendir. Üzerinde bir mahfe (binilen yer) vardır. Mahfenin üzerinde ipek ve ibrişimler vardır. Seni Sırat köprüsünün üzerinden şimşek gibi geçirecektir. Kıyamet gününde seni gören herkes sana imrenecektir.⁴³

İmam Ahmed ile Ebû Nuaym'ın, Enes b. Mâlik'den yaptığı rivâyete göre; “Hz. Âişe bir gün hücrelerinde iken dışarıdan bir kalabalık sesi ve gürültü duydu da:

-Bu ne kalabalıktır? diye sordu.

-Abdurrahman b. Avf 'ın kervanıdır. Şam'dan geliyorlar. Beraberlerinde her şey var, dediler.

Kervan yedi yüz deve idi. Ses ve gümbürtülerinden Medine sarsılıyordu. Peygamber Efendimiz:

- Abdurrahman b. Avf 'ın emekliyerek cennete girdiğini gördüm, buyurdu.”⁴⁴

Hicretin sekizinci yılında Mûte seferine çıkan ordunun başına, Hz. Peygamber tarafından, kumandan vekilinin de ölmesi halinde komutayı ele almak üzere üçüncü kumandan adayı olarak tayin edilen Abdullah b. Ravâha, Zeyd b. Hârise'nin ve onun arkasından Ca'fer b. Ebî Tâlib'in şehid düşmeleri üzerine sancağı almış ve o da şehid olmuştur.⁴⁵ Rasûlüllah: “Bunların hepsi altından tahtlar üzerinde cennete götürüldüler” buyurmuştur.⁴⁶

⁴² İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, IV/1710; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VI/206; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/579.

⁴³ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI/197.

⁴⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, s.III/483; Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/76.

⁴⁵ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/221.

⁴⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/238.

Abdurrahman b. Avf 'ın dedesinin nakline göre; Rasûlüllah buyurdu ki: “Ebû Bekir cennettedir. Ömer cennettedir. Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman cennettedir, Sa'd b. Ebî Vakkâs cennettedir, Saîd b. Zeyd cennettedir, Ebû Ubeyde b. Cerrâh cennettedir.”⁴⁷

Mus'ab b. Umeyr, Ahzâb sûresi yirmi üçüncü âyeti olan; “Mü'minlerden öyleleri vardır ki, Cenâbı Hakka verdikleri sözde sadâkatle durdular: Kimi (şehid oluncaya kadar dövüşeceğine dâir olan) adağını ödedi, (ve şehid oldu). Kimi de (şehid olmayı) bekliyor. Onlar asla verdikleri sözü değiştirmediler,”⁴⁸ hükmüyle medhu senâ olunan zâtlardan birisidir. Nitekim Ubeyd b. Umeyr'in anlattığına göre:

Rasûlüllah yüz üstü düşmüş vaziyette Mus'ab'ı şehid olmuş görünce onun başucuna dikilerek yukarıda tercümesini verdiğimiz âyeti okuyup: “Allah'ın Rasûlü de şâhittir ki, siz kıyamet günü Allah'ın huzûrunda şehit olarak haşr olunacaksınız” buyurarak, çevresindekilere dönmüş ve: “Bunları ziyaret ediniz. Kendilerine selâm veriniz. Hayatım, kudreti ile kâim olan Allahü Teâlâ'ya yemin ederim ki, kim bunlara bu dünyada selâm verirse, kıyamette bu aziz şehitler kendilerine mukabil selâm vereceklerdir” buyurmuştur.⁴⁹

Ashâb arasında seçkin bir yere sahip olan Sa'd b. Ebî Vakkâs sağlığında Rasûl-i Ekrem tarafından cennetle müjdelenen on sahâbîden biridir.⁵⁰

Hiz. Âişe'nin rivâyetine göre Rasûlüllah şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz kabir insanları sıkar. Eğer bu sıkmadan herhangi bir kimse kurtulacak olsaydı, elbette ki Sa'd b. Muâz kurtulacaktı.”⁵¹

Hiz. Peygamber: “Cennet üç kişiye müştaktır (yani şevkle onları beklemektedir) Aliyyül-Murtazâ, Ammâr b. Yâsir ve Selmân-ı Fârisî” buyurmuştur.⁵²

Ammâr b. Yâsir, Mescid-i Nebevî'nin inşası sırasında büyük gayret sarf etti. Herkes bir kerpiç taşıırken onun iki kerpiç getirdiğini gören Rasûlüllah üzerindeki tozları silkeleyerek, “Vah Ammâr! Kendisini âsi (bâgî) bir topluluk öldürecek. Ammâr onları cennete, onlar ise onu cehenneme davet ederler” dedi.⁵³

⁴⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/388.

⁴⁸ Ahzâb, 33/23.

⁴⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, V/183-184.

⁵⁰ Hatiboğlu, İbrahim, “Sa'd b. Ebî Vakkâs”, DİA, İstanbul, 2008, XXXV/375.

⁵¹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/529; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/221.

⁵² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/420.

⁵³ Fayda, Mustafa, “Ammâr b. Yâsir”, DİA, İstanbul, 1991, III/75.

Rasûlüllah: "Talha ile Zübeyr cennette benim komşularımdır" buyurdu.⁵⁴

Uhud günü Hz. Peygamber Allah yolunda dişi kırılıp yüzü de yaralanınca, üstüne çıkmak için bir kayaya tırmandı. O gün iki zırh giymiş ve bitkin de düşmüştü, kayaya çıkmaya güç yetiremedi. Bunun üzerine Talha altına oturup Rasûlüllah'ı sırtında yükseltti. Rasûlüllah: "Talha, cennete girmesini vacip kılan bir iş yaptı" buyurdu.⁵⁵

Zübeyr b. Avvâm da cennetle müjdelenen on sahâbîden (Aşere-i Mübeşşere'den) biridir.⁵⁶

Hz. Peygamber Bilâl-i Habeşî'ye: "Bu gece cennette, önümde senin pabuçlarının tıkırtısını duydum" diyerek kendisinin cennetlik olduğunu müjdelemiş ve hangi ameli sebebiyle bu dereceyi elde etmiş olabileceğini sormuştu. O da her abdest aldıktan sonra Allah Teâla'nın nasip ettiği kadar nafilâ namaz kılma âdetinden söz etmişti.⁵⁷

Zehebî'nin rivâyetine göre Peygamber Efendimiz: "Kıyamet günü Allah katında Hamza, şehitlerin büyüğüdür" buyurdu.⁵⁸ Yine Rasûlüllah; "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki yedi gökte Hamza b. Abdulmuttalib, Allah'ın ve Rasûlü'nün arslanı, yazılıdır" buyurdu.⁵⁹

d) Öğüt Vererek

Hz. Peygamber'in özellikle üzerinde durduğu konulardan biri, mü'minlerin birbirlerini hiçbir çıkar gözetmeden, içten bir sevgi ile sevmeleri ve birbirlerine karşı kin, öfke ve kıskançlık gibi kötü hisler beslememeleriydi. Hz. Peygamber hem bu konu da mü'minlere en güzel örnek olmuş, hem de onlara sık sık bu konularda öğütlerde bulunmuştur.

Nitekim Peygamber Efendimiz bir gün kerimesine uğradığında, kerimesi, kocası Osman'ın başını yıkıyordu. Peygamber Efendimiz, kerimesine: "Kızım, Abdullah'ın babasına iyi davran. Zira ashâbım içinde ahlâk bakımından en çok bana benzeyen, odur" buyurdu.⁶⁰

Muhammed b. Mesleme'nin nakline göre; Peygamber Efendimiz bana bir kılıç vererek: "Ey Muhammed, bu kılıçla Allah yolunda cihâd et. Ancak ne zaman ki

⁵⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/29; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/87.

⁵⁵ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/765; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/149-150; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/478.

⁵⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/545.

⁵⁷ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 108; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/245.

⁵⁸ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/173.

⁵⁹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, I/290.

⁶⁰ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/129.

Müslümanlardan iki grubun birbirleriyle dövüştüğünü görürsen, onu al da, kırılıncaya kadar bir taşa vur. Ondan sonra sana suçlu bir el uzanincaya veyahut seni dünyadan götüren ölüm gelinceye kadar elini ve dilini tut" buyurdu. Ben de Osman'ın şehit düşmesi üzerine olaylar birbiri ardından gelmeye başlayınca, kılıcı evimin avlusundaki büyük taşa vurarak kırdım.⁶¹

Kândehevî, Tirmîzî ile Buhârî'den, Ebû Ümâme'nin şu rivâyetini nakleder: "Rasûlullah birçok dua ve niyâzlarda bulunurdu. Ben bunlardan bir kısmını belleyemiyordum. Bir gün: "Yâ Rasûlallah! Siz çok dua ediyorsunuz. Hafızamızda bunlardan bir şey kalmıyor" dedik. Bunun üzerine: "Bu duaların hepsini içinde toplayan bir duayı size öğreteyim mi?" dedi ve şu duayı okudu: "Allah'ım! Ben, Peygamber'in Muhammed'in senden istediği hayırları diler, O'nun sana sığındığı şeylerden de sana sığınırım. Yardım ancak senden beklenir. Dünyada ve ahirette arzu olunan şeye ulaştıracak sensin. Bütün kuvvet ve kudret Allah'ın inâyetiyledir."⁶²

Enes b. Mâlik şöyle rivâyet etti: Rasûlullah'a sündüs denilen ince ipekden yapılmış bir cübbe hediye edildi. Rasûlullah ise erkeklerin ipekli kullanmasını yasak ederdi. İnsanlar bu ipek cübbenin güzelliğinden hayrete düştüler. Bunun üzerine Rasûlullah: "Muhammed'in nefsi elinde olan Allâh'a yemin ederim ki Sa'd b. Muâz'ın cennetdeki mendilleri şu cübbeden muhakkak daha güzeldir" buyurdu.⁶³

e) Teselli Ederek

Hız. Peygamber ashâbına başına gelen hadiselerle sabır göstermelerini tavsiye etmiş, istikbalde müslümanların galip geleceğini müjdeleyerek onları devamlı teselli etmiştir.

Nitekim Hız. Peygamber yatağına Hız. Ali'yi yatırarak Ebû Bekir'in evine gitti. Daha sonra Ebû Bekir'le birlikte Sevr mağarasına doğru hareket ettiler. Rasûl-i Ekrem, kendilerini takip eden müşriklerin mağaranın ağzına kadar gelmesi üzerine korkuya kapılan Hız. Ebû Bekir'i teselli ederek onların kendilerine zarar veremeyeceğini söyledi. Daha sonra nâzil olan ve Ebû Bekir'in bu üzüntüsünü dile getiren "Üzülme, Allah bizimledir"⁶⁴ âyet-i kerîmesini Rasûl-i Ekrem'in okuyarak onu teselli ettiği belirtilmektedir.⁶⁵

⁶¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, V/113.

⁶² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/152.

⁶³ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 127.

⁶⁴ et-Tevbe, 9/40.

⁶⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/343.

İbn-i İshâk'ın rivâyetine göre: "Şâirlere ancak azgınlar uyar..."⁶⁶ mealindeki âyetler indiği zaman Peygamber Efendimiz'in şâirleri Hassân b. Sâbit, Abdullah b. Ravâha ve Kâ'b b. Mâlik ağladılar ve Peygamber Efendimiz'e gelerek:

-Ya Rasûlallah, Cenâb-ı Hak bu âyetleri indirirken elbette bizim de şâir olduğumuzu bilirdi, dediler. Peygamber Efendimiz:

-Siz azgınların kendilerine uyacağı şâirler değilsiniz, dedi ve "Ancak inanıp yararlı iş işleyenler, Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğratıldıklarında haklarını alanlar bunun dışındadır."⁶⁷

-İşte siz bunlardansınız, buyurdu.⁶⁸

Yine Kâ'b b. Mâlik şâirleri kötileyen âyet nazil olunca, Hz. Peygamber'den kendi durumunu sormuş, Rasûl-i Ekrem de cihadın kılıç ve dille yapıldığını İslâm şâirlerinin de düşmana dilleriyle ok attıklarını belirtmiştir.⁶⁹

f) Tavsiyelerde Bulunarak

Hz. Peygamber çevresindeki müslümanlarla çok yakından ilgilenirdi. Onların her birini yakından takip ederdi. Her birinin eksiklerini, ihtiyaçlarını gözetir, temin edilmesini sağlar ve onlara tavsiyelerde bulunurdu. Ashâb da Hz. Peygamber'in emir ve tavsiyelerini yerine getirme hususunda titizlik gösterirdi.

Rasûlullah, Abdurrahman b. Avf'ın bir seriyyeye hazırlanmasını emretti. Sabah olunca Abdurrahman b. Avf, başına ham bezden siyah renkli bir sarık sarmıştı. Rasûlullah onu yanına çağırdı. Başındaki sarığı çözdü. Yeniden kendi elleriyle sardı ve arka taraftan dört parmaklık veya ona yakın uzunlukta bir kısmı sarkıtıverdi. Sonra da:

-İşte ey Abdurrahman b. Avf böyle sarık sar. Bu daha uygun şekildir, dedi.⁷⁰ Daha sonra sancağı Abdurrahman b. Avf'a vermesi için Bilâl'e emir verdi. Bilâl de sancağı Abdurrahman'a teslim etti. Rasûlullah, Allah'a hamd edip kendi nefesine salât-ü selâm okudu. Abdurrahman b. Avf sancağı aldı ve Dûmetü'l-Cendel'e gitti.⁷¹

⁶⁶ Şuarâ, 26/224.

⁶⁷ Şuarâ, 26/227.

⁶⁸ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/483.

⁶⁹ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1325.

⁷⁰ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, II/560.

⁷¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/382.

Rasûlüllah tarafından Hz. Ali h. 10/m. 632 yılı Ramazan ayında Yemen'e gitmek üzere görevlendirildi. Rasûlüllah, Kubâ'da karargâh kurmasını emretti. Hz. Ali, Kubâ'da karargâh kurdu. Rasûlüllah o gün onun için bir sancak bağladı. Bunun için bir sarık aldı; onu iki katlı ve dört köşeli yaptı. Sonra bir mızrağın ucuna bağlayıp Hz. Ali'ye verdi ve "Sancak böyledir" dedi. Başına bir de sarık sardı. Bir karış önüne, bir karış da arkasına bıraktı. Sonra, "Sarık böyle sarılır" dedi.⁷²

Hz. Peygamber, Bedir'de müslüman olan Hâlid b. Velîd'in kardeşi Velîd b. Velîd'e "Hâlid nerelerde?" diye sorarak, askerî dehaya sahip bu insana davetini yeniden tevcih buyurdu; ona alâka duyduğunu gösterdi. "Hâlid gibi bir insanın İslâmiyet'i tanımaması, bilmemesi nasıl olur!" diyerek hem hayretini, hem de davetteki ısrarını, ona iltifat ederek dile getirdi. Arkasından da "Ne olurdu sanki, o bütün gayret ve çabalarını, savaştaki bahadırılığını, müslümanların safında şirke, putperestliğe ve müşriklere karşı gösterseydi; bu husus onun için ne kadar hayırlı olurdu; biz de onu başkalarına tercih ederdik" ifadeleriyle, Hâlid'in hesabına mazinin muhasebesini yapan Hz. Peygamber, Velîd'e yazdırdığı bu mektupta, onu başkalarına tercih edeceğini belirterek istikbale matuf hedefini, şüphe ve tereddüt içerisinde bocalayan Hâlid'e bildirerek onun gönlünü almaya ve hidâyete ulaşmasına yardım etmeye devam ediyordu.⁷³ Mektubu okuyunca Hâlid b. Velîd artık vaktin geldiğini düşünerek müslüman olmaya karar verdi. Hâlid b. Velîd h. 7/m. 629 yılında kaza umresinden sonra Medine'ye gitti. Mescid-i Nebevi'de Hz. Peygamber'in huzurunda kelime-i şehâdet getirerek müslüman oldu. Bunun üzerine Rasûlüllah "Seni doğru yola ulaştıran Allah'a hamdolsun! Seni yalnızca hayra ulaştıracağını umduğum bir aklın olduğunu biliyorum" dedi.⁷⁴

Hâlid, geceleri uykusunda korkuyordu. Bu durumu Rasûlüllah'a arz ve şikâyet etti. Hz. Peygamber "Cebrâil'in bana haber verdiğine göre, cinlerin kötülerinden birisi sana tuzak kurup kötülük yapıyor" buyurduktan sonra, okuması için kendisine bir dua öğretmiştir. Hâlid bu duayı okuyunca, cin kendisinden uzaklaşmış ve uykusundaki korkusu sona ermiştir.⁷⁵

Hz. Peygamber: "Kur'ân'ı şu dört kişiden öğreniniz: İbn Ümmü Abd (Abdullah b. Mes'ûd), Muâz b. Cebel, Übey b. Kâ'b ve Sâlim" buyurmuştur.⁷⁶

⁷² Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/1079.

⁷³ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, İstanbul, 2013, s. 128.

⁷⁴ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 132-133.

⁷⁵ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 238.

⁷⁶ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 116; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/989.

Rasûlullah'ın Abdullah b. Mes'ûd hakkındaki şu takdirkâr ifadeleri de unutulmamalıdır: "Kur'ân'ı nâzil olduğu günün heyecanıyla okumak isteyen kimse, İbn Ümmü Abd'in kıraatıyla okusun."⁷⁷

Abdullah b. Mes'ûd'un anlattığına göre; "Rasûlullah'ın hastalığı ağırlaşınca hepimiz Âişe'nin evinde toplandık. Rasûlullah bize bakıp gözleri yaşardı. Sonra bize şöyle dedi:

-Ayrılık vakti yaklaştı (böyle diyerek ölümün yaklaştığını bize haber verdi). Size merhaba, Allah sizi yaşatsın. Sizi doğru yola iletsin. Size yardım etsin. Size, fayda versin. Sizi başarıya ulaştırsın. Adımlarınızı doğrultsun. Sizi korusun. Size destek versin. Sizi kabul etsin. Allah'a karşı gelmekten sakınmayı size tavsiye ediyorum. Size lütfetmesini Allah'a arz ediyorum."⁷⁸

Muhammed b. Cübeyr, babası Cübeyr b. Mut'im'in şöyle dediğini nakleder: Bir kadın Rasûlullah'dan bir şey istemişti. Rasûlullah da kadına, kendisine tekrar müracaat etmesini emretmişti. Bunun üzerine kadın:

"Ya Rasûlallah! Ben gelirim de seni bulamazsam ne buyurursunuz? dedi. Babam Cübeyr: Kadın, bu sözü ile sanki ölümü kasetmektedir" dedi. Rasûlullah:

“Şâyet beni bulamazsan Ebû Bekir'e müracaat et” buyurdu.⁷⁹

Rasûlullah, Vedâ haccını tamamlayıp Medine'ye geldiği zaman minbere çıkıp Allah'ı hamdü senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

“Ey insanlar! Doğrusu Ebû Bekir bana asla kötülük yapmamıştır. Onun bu meziyetini takdir edin. Ey insanlar! Doğrusu ben Ebû Bekir'den, Ömer'den, Osman'dan, Ali'den, Talha'dan, Zübeyr'den, Abdurrahman b. Avf'tan ve ilk Muhâcirlerden razıyım. Onların da bu meziyetlerini takdir edin. Ey insanlar! Benim hatırım için ashâbımı; hısımlarımı ve dostlarımı muhafaza edin. Sakın ola ki, Allah, onlara yapmış olduğunuz bir haksızlığın hesabını size sormasın.”⁸⁰

⁷⁷ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III/990.

⁷⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/432.

⁷⁹ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 10.

⁸⁰ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/371-372.

g) Sır Vererek

Allah Rasûlü'nün münafıklar konusunda sırdaşı Huzeyfe b. Yemân idi. Münafıkları Huzeyfe'den başkası bilmezdi, onları kendisine Rasûlüllah bildirmişti.⁸¹ Rasûlüllah hiçbir sahâbiye vermediği bir kısım bilgileri Huzeyfe b. Yemân'a vermiştir. İleride meydana çıkacak fitne hareketlerini ondan başka, kimsenin bilmediği rivâyet edilmiştir.⁸²

İbn-i Asâkir'in, Câfer b. Muahammed'den yaptığı rivâyete göre: Peygamber Efendimiz bir yerde oturduğu zaman Ebû Bekir onun sağında, Ömer onun solunda, Osman karşısında oturlardı. Osman ayrıca onun sır kâtibi idi.⁸³

Hz. Ebû Bekir, mal sahibi bir adamdı. Rasûlüllah'dan hicrete izin istediği zaman, Rasûlüllah ona demişti ki: "Acele etme, umulur ki Allah senin için bir arkadaş kılar." Rasûlüllah bunu ona söylediği zaman, bununla ancak onun kendisinin olmasını ümit ediyordu.⁸⁴

Rasûlüllah hicret için çıktığı zaman bunu ancak Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ebû Bekir'in ev halkı biliyordu. Rasûlüllah çıkışını Hz. Ali'ye haber verdi ve Mekke'de onun halefi olmasını emretti ki, Rasûlüllah'ın yanında olan Kureyşliler'in emanetlerini versin. Çünkü daha önce Mekke'de herkes muhafazasından korktuğu emanetlerini ona bırakıyordu.⁸⁵ Gecenin üçte biri geçtiği zaman, onun kapısına toplandılar ve ne zaman uyuyacağını kolluyorlardı ki onun üzerine atılsınlar. Rasûlüllah onların yerlerini aldıklarını görünce, Hz. Ali'ye dedi ki: "Benim yatağında yat ve benim bu yeşil hadrami cübbemle örtün ve onun içinde uyu. Sana hoşlanmadığım hiçbir şey isabet etmez." Nitekim Rasûlüllah uyuduğu zaman o cübbe içinde uyurdu.⁸⁶

h) Dua Ederek

Öncelikle dua, imanın en önemli göstergelerinden biridir. Kulun düşüncesinin Rabb'e arz edilmesi şeklidir. Mü'minlerin Allah'a dua etmelerini emreden bizzat Rabbimizdir. Nitekim Allahü Tealâ şöyle buyuruyor: "Bana dua edin ki size karşılık vereyim. Zira bana ibadet, yani

⁸¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/468; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/103.

⁸² Zehebi, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/364.

⁸³ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/652.

⁸⁴ İbn Hişâm, *Sîret*, II/150; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/315.

⁸⁵ İbn Hişâm, *Sîret*, II/151; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/105; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/96.

⁸⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, II/147; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/95; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/104.

dua etmeyi kibirlerine yediremeyenler, aşağılanmış ve rezil olarak cehenneme gireceklerdir."⁸⁷

Hz. Peygamber her fırsatta ashabını görüp gözetmiştir. Zaman zaman onlar için tek tek veya toplu olarak dua etmiştir. İnsanların hidâyeti için de duayı hiçbir zaman elden bırakmamıştır.

Abdullah b. Ravâha, Mûte'ye giderken Medine'den ayrılıp vedâlaşma zamanında Hz. Peygamber'e şu şiirini okumuştur: "Allah sana verdiği şeyleri devamlı kılsın. Tıpkı Musa'yı sabit kılması gibi ve yardım görenler gibi yardım etsin..." Bu şiiri söylemesine karşılık, Rasûlüllah da ona: "Allah da seni devamlı kılsın. Sana sebat versin" demişti.⁸⁸

Abdullah b. Ravâha, Rasûl-i Ekrem'e çok bağlı idi. Rasûlüllah da onu çok seviyordu. Hastalandığı zaman hemen ziyaretine gider, hâl ve hatırını sorardı. Abdullah b. Ravâha Cenâb-ı Hakka kullukta ve Rasûlüllah'a itaatte çok hassas idi. Bir defasında Rasûlüllah hutbe okurken cemâate: "Oturunuz!" buyurduğunda, Abdullah b. Ravâha, mescidin dışında bulunan bir yere hemen oturdu ve hutbe bitinceye kadar hiç kımıldamadan orada bekledi. Onun bu hareketi Rasûlüllah'a ulaştırılınca, Rasûl-i Ekrem: "Allah'a ve Rasûlüne karşı gösterdiğin itaatte, Allah hırsını artırsın!" buyurdu.⁸⁹

İmam Ahmed'in Enes b. Mâlik'ten yaptığı rivâyete göre: Abdullah b. Ravâha, Peygamber Efendimiz'in ashâbından kime rastlarsa: "Gel bir saat kadar, Allah'a imanımızı tazeleyelim" derdi. Bir gün yine bir adama bunu söyledi. Adam kızdı ve Peygamber Efendimiz'e giderek:

-Ya Rasûlallah, görüyor musun; Ravâha oğlu, sana olan devamlı ve sarsılmaz imanımızı hiçe sayarak bunu bir saat gibi kısa bir zaman içinde tazelemeye gerek duyuyor, dedi. Peygamber Efendimiz:

-Allah, Ravâha'nın oğlundan râzı olsun. O, meleklerin gurur duyduğu meclislerde bulunmak istiyor, dedi.⁹⁰

Rasûlüllah yeni evlendiği için üzerinde safran boyalı bir zırh gördüğü Abdurrahman b. Avf için bereket duası yapmış, Cenâb-ı Allah da Rasûlünün bu duasına icabet etmiş ve Abdurrahman'ın ticaret yolu açılmıştır.⁹¹

⁸⁷ Mü'min, 40/60.

⁸⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/235.

⁸⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/235.

⁹⁰ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/387.

⁹¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VI/218.

Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre Hz. Peygamber:

-Cihâda asker çıkarmak için hazırlanıyorum. Bunun için herkes gücünün yettiği kadar gerekli yardımı yapsın, dedi. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf gelip:

-Yâ Rasûlallah, benim dört bin dirhemim vardır. İki binini çocuklarıma bıraktım, iki binini de Allah'a ödünç vermek üzere getirdim, dedi.

Peygamber efendimiz ona:

-Allah verdiği de, bıraktığına da bereketini koysun, diye dua etti.⁹²

Amr b. el-Âs'ın anlattığına göre, Rasûlullah bana: "Elbiseni giy, silâhını kuşan ve bana gel" diye haber gönderdi. Geldim. "Seni asker üzerine göndermek isterim. Allahü Teâlâ, sana selâmet ve ganimet versin ve çok sâlih mal ile dön" buyurdu. Ey Allah'ın Rasûlü, ben mal, para için değil, İslâm'a olan rağbet ve arzumdan müslüman oldum, dedim. "Ey Amr, sâlih mal, sâlih kimsede ne güzeldir" buyurdu.⁹³

Yine Rasûlullah: "Allah'ım, Amr b. el-Âs'a rahmet et; zira o hem seni seviyor, hem de Rasûlünü" buyurdu.⁹⁴

Osman b. Affân, Allah'ın Rasûlü'ne bir kızıl deve gönderdi. Rasûlullah da: "Allah'ım! Osman'ı sırat köprüsünden geçir" diye dua etti. Bu hadisi Ebû Nuaym; "Allah'ım! Osman'dan ben hoşnudum, sen de ondan hoşnud ol, diye dua etti" şeklinde rivayet etmektedir.⁹⁵

İbnü'l-Esîr'in nakline göre Rasûlullah: "Allah'ım! İslâm dinini, Ömer b. Hattâb veya Amr b. Hişâm'dan biri ile aziz kıl!"⁹⁶ veya "Allah'ım! İslâm dinini Ömer b. Hattâb ile kuvvetlendir" diye dua etmiştir.⁹⁷

Rasûlullah onun hakkında, "Allah, gerçeği Ömer'in lisanı ve kalbi üzere yarattı"⁹⁸; "Allah'ın emirleri konusunda ümmetimin en kuvvetlisi Ömer'dir"; "Muhakkak ki şeytan senden korkar, ya Ömer!" demiş, "Ey Allah'ım! Ömer'in kalbinden haset ve hastalıkları çıkar

⁹² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/272.

⁹³ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III/66.

⁹⁴ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III/65.

⁹⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/105.

⁹⁶ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 247; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/152.

⁹⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/152.

⁹⁸ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 165; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/151.

ve onu imana tebdil et" şeklinde dua etmiştir.⁹⁹ Nitekim Hz. Peygamber: "Eğer benden sonra Peygamber gelseydi, Ömer b. Hattâb peygamber olurdu" buyurmuştur.¹⁰⁰

Bir rivâyete göre Hz. Ömer bir gece şarap içmek için arkadaşlarını aramış, kimseyi bulamayınca Ka'be'ye gitmiş. Orada Ka'be'yi önüne alan Hz. Peygamber'in Beytülmakdis'e doğru namaz kıldığını görünce Ka'be'nin örtüsü altına saklanarak ona yaklaşmış, Rasûlüllah'ın okuduğu, Kureyşlilerin Kur'ân için söyledikleri, "Şâirlerin, kâhinlerin veya Muahmed'in uydurmasıdır" şeklindeki sözlere cevaplar veren Hâkka sûresinin 41-46. âyetlerini duyunca müslüman olmaya karar vererek Hz. Peygamber'i takip etmiş, Hz. Peygamber'in evine girmeden önce onu farkedip "Ne var ya Ömer?" diye sorması üzerine, "Allah'a, Rasûlüne ve onun Allah katından getirdiği şeylere iman etmeye geldim" deyince Rasûlüllah, "Ey Ömer! Allah sana hidâyet nasip etti" diyerek göğsünü sıvazlamış ve imanda sebat etmesi için ona dua etmiştir.¹⁰¹

Hz. Peygamber, "Hassân b. Sâbit'in fitrî kabiliyetini ve ilhamını Rûhulkudüs teyit ediyor" demiş, ayrıca onun için "Allah'ım, Hassan'ı Rûhulkudüs ile teyit et!" şeklinde dua etmiştir.¹⁰²

Hz. Âişe'nin anlattığına göre: Rasûlüllah gazvelerin birinden geceleyin Medine'ye dönüp geldiğinde: "Ne olurdu, sâlih bir kimse beni korumayı üzerine alsaydı!" buyurdu. Birden bir silâh sesi duyduk. "Bu kimdir?" buyurdu. Sâ'd b. Ebî Vakkâs: "Benim" dedi. "Seni buraya hangi şey getirdi" yani buraya niçin geldin? buyurdu. İçimden bir ses, Rasûlüllah yalnızdır, korkarım ki, din düşmanları ona bir sıkıntı ve eziyet verirler dedi. Bunun için onu korumaya ve hizmetine geldim. Bunun üzerine Rasûlüllah ona dua etti ve sonra uyudu.¹⁰³

Sa'd b. Ebî Vakkâs Hz. Peygamber ile bütün gazvelere katıldı. Uhud Gazvesinde attığı her oku hedefine isabet ettirdiği için Rasûlüllah ona atacağı okları birer birer verirken, "Anam babam sana feda olsun ey Sa'd, at!" diye iltifat ederdi.¹⁰⁴ Rasûlüllah Sa'd için; "Allah'ım onun okunu hedefe isâbet ettir, onun duasını kabul buyur ve onu insanlara sevdire" diye de dua etmiştir.¹⁰⁵

⁹⁹ Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, İstanbul, 2007, XXXIV/46.

¹⁰⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/161.

¹⁰¹ Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, XXXIV/44.

¹⁰² Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 151-152; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/5; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/326; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 118.

¹⁰³ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 40.

¹⁰⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/241; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 41.

¹⁰⁵ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 241; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/608; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/151; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/111.

Sa'd b. Ubâde, Peygamber'i yemeğe davet ederek ona hurma ve ekmek yedirdikten sonra bir bardak da süt getirip sundu. Rasûlullah: “İyiler yemeğinizi yediler, oruçlular nezdinizde oruçlarını açtılar ve melekler size hayır ve bereketle dua ettiler. Allah'ım Sa'd b. Ubâde'nin ailesi üzerine salavâtını indir” diye dua etti.¹⁰⁶

Zübeyr b. Avvâm bir gün öğle zamanı uykuda iken: "Muhammed öldürüldü" diye bir ses işitti. Hemen kılıcını çekip sokağa fırladı ve Peygamber Efendimizle karşılaştı. Peygamber ona:

-Zübeyr, nereye? diye sordu.

O :

-Ya Rasûlallah! Senin öldürüldüğünü işittim, dedi.

Peygamber Efendimiz:

-Öyle olsaydı ne yapacaktın? buyurdu.

Zübeyr:

-Mekke'nin içinde dolaşıp kime rast gelsem kellesini uçuracaktım, dedi. Bunun üzerine Nebî ona dua etti.¹⁰⁷

Bir gün Ebû Hüreyre, Peygamber Efendimize gelip:

-Ya Rasûlallah! Ben annemi İslâmiyet'e davet ediyordum, o da yanaşmıyordu. Bugün yine onu İslâmiyete davet ettim. Bu sefer hakkınızda kötü bir lâf söyledi. Bâri Allah'a dua et de Ebû Hüreyre'nin annesine hidayet etsin, dedim. Peygamber Efendimiz de:

-Allah'ım Ebû Hüreyre'nin annesine hidayet et, diye dua etti.¹⁰⁸

Uhud günü Rasûlullah çok susamıştı. Muhammed b. Mesleme kumluk bir çukurdan su alıp Rasûlullah'a getirdi. Rasûlullah suyu içti ve Muhammed b. Mesleme'ye hayır duada bulundu.¹⁰⁹

Bezzâr'ın nakline göre: Hz. Ali'nin yanında idik. Bize hitaben:

-İçinizde Hum denilen yerdeki gölcüğün başında iken Rasûlullah'ın hakkımda söylediklerini bizzat kulağıyla işitenler varsa, Allah rızası için söylesinler, dedi. Bunun üzerine on üç kişi, ayağa kalkıp şöyle dediler:

¹⁰⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/356; Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/309.

¹⁰⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/250; Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/13.

¹⁰⁸ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 158.

¹⁰⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/250.

-Biz Allah için şahitlik ederiz ki, o gün Allah'ın Rasûlü yanında hazır bulunanlara:

-Ben mü'minlere kendilerinden daha yakın değil miyim? diye sordu. Oradakiler:

-Evet, ya Rasûlallah! dediler. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem, Ali'nin elinden tutup:

-Ben kimin mevlâsı isem, bu da onun mevlâsıdır. Allah'ım! Ona dostluk edene dostluk et, ona düşmanlık edene, düşmanlık et, onu seveni sev, ona buğzedene buğzet, ona yardım edene yardım et ve onun aleyhinde bulunanın aleyhinde bulun, dedi.¹¹⁰

Hendek savaşında Amr b. Abd, Ali b. Ebî Tâlib'i mübarezeye davet etti. Bunun üzerine Rasûlullah Ali'ye kılıcını verdi, başına sarık bağladı ve "Ya Rabbi, ona karşı Ali'ye yardım et" diye dua etti.¹¹¹

Rasûlullah ashâbıyla birlikte Sa'd b. Mu'âz'ı ziyaret etmek için yanına geldi. Rasûlullah onun yanında oturdu; başını kucağına aldı ve "Allah'ım Sa'd senin yolunda cihad etti ve senin Rasûlü'nü tasdik etti. O görevini yaptı. Mahlukatın ruhunu aldığı en hayırlı alış şekliyle onun ruhunu al" dedi.¹¹²

İbn İshâk'ın nakline göre: Rasûlullah Safiyye ile Hayber'de veya yolun bir yerinde zifafa girdi. Safiyye'yi, Rasûlullah için güzelleştiren ve onu tarayan ve işini düzelten Ümmü Süleym bt. Milhân idi. Bu hanım, Enes b. Mâlik'in anasıdır. Rasûlullah bir çadırda Safiyye ile geceledi. Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd de, kılıcını kuşandı, Rasûlullah'a bekçilik yaptı. Çadırın etrafını dolaşarak geceledi. Nihâyet Rasûlullah sabahladığı zaman onu çadırın etrafında gördü ve şöyle dedi: Ey Ebû Eyyûb sana ne oldu? Dedi ki: Ya Rasûlallah, senin için işte bu kadından korktum. Çünkü o öyle bir kadındır ki onun babasını, kocasını ve kavmini katl etmişsin ve kendisi de kâfirdir. Ondan korktum. Rasûlullah şöyle dedi: "Ey Allahım, onun beni koruyarak gecelediği gibi Ebû Eyyûb'u koru."¹¹³

Mûte savaşının ilk günü, üç kumandanın şehadetlerini Hz. Peygamber, Mescid-i Nebvî'de ashâbına haber vermişti. Rasûlullah: "...Abdullah b. Revâhâ'dan sonra sancağı, Hâlid b. Velîd aldı. İşte şimdi savaş kızıştı" dedikten sonra iki parmağını kaldırdı: "Ey Allah'ım! O, senin kılıçlarından bir kılıçtır! Ona yardım et!" buyurdu.¹¹⁴

¹¹⁰ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/106.

¹¹¹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzi*, II/471.

¹¹² Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzi*, II/525.

¹¹³ İbn Hişâm, *Sîret*, III/468; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/356.

¹¹⁴ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 152.

Hz. Peygamber: “Allah'ım! Ebû Bekir'i cennette benimle beraber ve benim derecemde kıl!” diye dua etti.¹¹⁵

Hz. Peygamber'in Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evinde bulunduğu bir sırada Ebû Bekir'in ısrarı üzerine Mescid-i Haram'a gidildi, o esnada üzerine saldıran Utbe b. Rebâ tarafından öldüresiye dövüldü. Kendine gelince annesinden Hz. Peygamber'in bulunduğu Erkam'ın evine götürülmesini istedi. Rasûlüllah'ı sağ salim görünce ağlayarak ona sarılıp öptü; sonra da kendisine yardım eden annesinin hidâyete ulaşması için Rasûl-i Ekrem'in duasını niyaz etti. Hz. Peygamber onun bu samimî arzusu üzerine dua edince, annesi müslüman oldu.¹¹⁶

1) İstişare Ederek

Hz. Peygamber istişareye büyük ehemmiyet vermiş, her konuda ashâbıyla istişare etmiştir. Nitekim “İş hususunda onlarla müşavere et”¹¹⁷ âyeti de bunu emretmektedir.

Rasûlüllah, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer hakkında, "Benim gökte iki, yerde de iki vezirim var. Göktekiler Cebrâil ve Mikâil, yerdekiler de Ebû Bekir ve Ömer'dir" demiştir.¹¹⁸ Onları daha çok idari işlerde ve devlet hizmetlerinde istihdam etmiş, idarî meselelerdeki görüşlerinden yararlanmıştı. Bu hususu ifade için de: "Bir başta iki kulak ve gözün mevkiî ne ise, Ömer ve Ebû Bekir de benim için öyledir" benzetmesinde bulunmuştur.¹¹⁹

Hz. Ömer, Peygamberimiz'in müslümanlarla alâkalı meselelerin istişaresi için Hz. Ebû Bekir'le bir çok geceler baş başa kaldıklarını bazen kendisinin de bu toplantılara katıldığını söyler. Rasûlüllah, "Siz ikiniz bir meselede ittifak ederseniz, ben asla itiraz etmem" diyecek kadar bu iki sahâbînin fikirlerine değer vermiştir.¹²⁰

Hz. Ebû Bekir Mekke döneminde olduğu gibi, Medine döneminde katıldığı seriyeler ve h. 9/m. 631 yılında emîr-i hac tayin edildiği günler dışında Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı. Kumandanlığı Rasûlüllah'ın yaptığı bütün savaşlarda, Hudeybiye Antlaşması, Umretü'l-kazâ ve Vedâ haccında bulundu. Rasûl-i Ekrem Bedir Gazvesi'ne karar vermeden önce onunla istişare etti. Ebû Bekir, Rasûlüllah için kurulan kumandanlık

¹¹⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/104.

¹¹⁶ Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, X/101-102.

¹¹⁷ Âl-i İmrân, 3/159.

¹¹⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/159.

¹¹⁹ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 45.

¹²⁰ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, çev: Salih Tuğ, Ankara, 2003, II/892; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 39.

karargâhında onun yanında yerini aldı. Bedir'de alınan esirlere nasıl davranılması gerektiği konusunda Hz. Peygamber onun görüşüne uydu.¹²¹

Aynı şekilde h. 6/m. 627 yılında müslümanlar Hudeybiye'de Kureyşli süvarilerle karşılaştıkları zaman da Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir'le istişare etti.¹²² Rasûlüllah Mekkeliler'in müttefiki olan ve İslâm aleyhtarı bir kaynaşma içinde bulunan Ehâbîş'e karşı harekete geçmek istedi, fakat Ebû Bekir'in re'yi üzerine kararından döndü ve doğruca Hudeybiye'ye gidildi.¹²³

Hafsa ile Hz. Peygamber'in evlenmesi (h. 3/m. 625) Rasûlüllah ile Hz. Ömer'in dostluğunu daha da pekiştirmişti. Rasûl-i Ekrem kendisiyle birçok konuda istişare etmişti.¹²⁴ Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in Bedir savaşı esirleri hakkında Ebû Bekir, Ali ve kendisine danıştığını rivâyet eder.¹²⁵

Hendek günü müşrik olan bütün Arap kabileleri Müslümanlar aleyhinde birlik kurmuşlardı. Peygamber de onların birliğini bozmak için Gatafan kabilesinin iki büyüğü olan Uyeyne b. Hısn ile Hâris b. Avf el-Mürri'ye haber gönderip müslümanlarla savaşmaktan vazgeçtikleri takdirde onlara Medine hurmalarının üçte birini vereceğini söyledi ve iki taraf arasında bir barış akdi yapıp bir sulhnâme bile hazırlandı. Ancak bu sulhnâme daha imzalanmamış ve barış için daha kesin bir karar verilmemişken Peygamber Efendimiz iki Sa'd'a yani Sa'd b. Ubâde ve Sa'd b. Muaz'a haber gönderip durumu onlarla istişare etti.¹²⁶

j) Savunarak

Hz. Peygamber ashâbını çok sever ve onları korur idi. Ashâbının sıkıntılara uğraması onu üzer, son derece rahatsız ederdi. Peygamberimiz'in ashâbına karşı sevgisinin en önemli kaynağı merhamet ve şefkat duygusu idi.

Bir gün bahçeye meyve toplamaya gidenler arasında İbn Mes'ûd da vardı. Onlardan biri, iyi bir taneyi ele geçirince ağzına atıyordu. Meyve toplamak için ağaca çıkmakta olan İbn Mes'ûd'un bacaklarının inceliğine bakıp arkadaşları gülüyorlardı. Bunun üzerine Rasûlüllah

¹²¹ Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, X/102-103.

¹²² Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, X/103.

¹²³ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/893.

¹²⁴ Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, XXXIV/46.

¹²⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/114.

¹²⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/478; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/596; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/357.

şöyle buyurdu: "Onun bacaklarının inceliğine mi hayret ediyorsunuz? Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, onun iki bacağı, terazide Uhud dağından daha ağır gelir."¹²⁷

Rasûl-i Ekrem Hz. Hamza'yı şehit edilmiş olarak görünce çok üzüldü, ağladı ve şöyle dedi: "Hiç kimse senin kadar musibete uğramamıştır ve uğramayacaktır. Beni bunun kadar öfkeliendiren bir şey olmamıştır. Ey Rasûlüllah'ın amcası! Ey Allah ve Rasûlünün aslanı Hamza! Allah sana rahmet etsin. İyi bilirim ki sen hısım ve akrabalık haklarını gözetir, daima hayırlı işler yapardın. Eğer yas tutmak gerekseydi sana yas tutardım" dedi. Hz. Peygamber daha sonra yetmiş (veya otuz) müşriği katledip aynı şekilde intikam alacağına yemin etti. Ancak, "Eğer ceza verecekseniz size yapılanın misliyle ceza verin. Ama sabredersiniz elbette bu sabredenler için daha hayırlıdır"¹²⁸ mealindeki âyet nâzil olunca, bundan vazgeçti.¹²⁹

Hâlid b. Velid ile Abdurrahmân b. Avf'ın arasında meydana gelen olayla ilgili olarak Rasûlüllah'ın Hâlid'i azarlaması olayını İbn-i İshâk şöyle nakleder; Benû Cezime silâhı bıraktıkları ve Hâlid'in onlara yaptığı şeyi gördüğü zaman Cehdem onlara: "Ey Benû Cezime, döğüşü kaybettik. Sizi, içine düştüğünüz bu şeyden sakındırmıştım" dedi. Hâlid ile Abdurrahmân b. Avf'ın arasında, bu hususta bir konuşma geçmişti. Abdurrahman b. Avf ona: "İslâm'da, cahiliyet işini işledin" dedi. Hâlid de dedi ki: "Ancak senin babanın intikamını aldım." Abdurrahman: "Yalan söylüyorsun, ben babamın katilini katlettim, fakat sen, senin amcan Fâkih b. Muğîre'nin intikamını aldın" dedi. Nihâyet ikisinin arasında hoş olmayan şeyler meydana geldi. Rasûlüllah'a bu durum haber verildiğinde şöyle dedi: "Dur ya Hâlid, bırak ashâbımı. Vallahi şâyet senin Uhud dağı kadar altının olsa, sonra onu Allah yolunda harcasan, ashâbımdan bir adamın ne bir kere sabah yürümesine ne de bir kere akşam yürümesine kavuşamazsın."¹³⁰

Hicretin yedinci yılında Rasûlüllah Umretülkazâ da Mekke'ye girerken yanında Abdullah b. Ravâha da vardı ve şu şiiri söylemekte idi: "Çekilin kâfirler Nebi'nin yolundan bugün vururuz yoksa boynunuzu, inkâr etmişsiniz dün. Öyle bir vuruş ki ayırır gövdeden başı. Hatırlatmaz insana ne dost ne arkadaşı." Bunun üzerine Hz. Ömer: "Ya Abdallah, Haremde Allah'ın Rasûlü huzurunda mı böyle karşıdakileri çatışmaya tahrik eden şiiri söylüyorsun?" demiş. Bu defa Efendimiz: "Bırak Ya Ömer söylesin. Vallahi Abdullah'ın sözleri bu kâfirlere

¹²⁷ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/989; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/388; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/479-480; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/370.

¹²⁸ en-Nahl, 16/126.

¹²⁹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/290; Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Tarihu't-Taberî (Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk)*, Kâhire, 1964, II/529; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/53; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/152.

¹³⁰ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/99-100; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/110; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/467; Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 184.

ok yarasından daha fazla tesir eder” buyurup, ondan hoşlandığını ifade etmişlerdir.¹³¹ Zira Rasûlullah Abdullah b. Ravâha için, "Şüphe yok ki kardeşiniz bâtil ve boş söz söylemez" buyurmuştur.¹³²

Hz. Fâtıma, Hz. Ali ile evlendiği zaman babasına:

"Beni o gözü çapaklı, karnı büyük adama verdin" dedi. Hz. Peygamber:

"Evet, ben seni ona verdim. O, ashâbım içinde müslümanlığı kabul edenlerin ilki olan, bilgisi hepsinden çok ve yumuşak huylulukta hepsinden üstün bulunan kimsedir" buyurdu.¹³³

İbn-i İshâk'ın, Amr b. Şâş el-Eslemî'den yaptığı rivâyete göre: Peygamber Efendimiz'in, Ali'nin komutanlığında Yemen'e gönderdiği süvariler içinde ben de vardım. Ali bu yolculukta bana biraz ezâ verdi. Ben de kalbimden ona karşı alındım ve Medine'ye geldiğim zaman Medine'nin bütün toplantılarında ve kime rastladım aleyhinde konuştum. Bir gün mescide gittiğimde Peygamber Efendimiz oturuyordu. Beni karşıdan görünce gözlerimin içine baktı ve gidip oturuncaya kadar gözlerini benden ayırmadı. Oturunca da bana:

-Ey Amr, haberin var mı? Sen beni çok incitiyorsun, buyurdu.

-İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn. Allah'ın peygamberini incitmekten Allah'a ve İslâm dinine sığınırım, dedim.

-Kim Ali'yi incitirse beni incitmiş olur, buyurdu.¹³⁴

Yemen Seferi'nden dönen Ali'yi, bu sefere katılan sahâbîlerden dördü bazı davranışları sebebiyle Peygamber'e şikâyet etmek istemiş, o da , "Ali'den ne istiyorsunuz?" diye üç defa çıktıktan sonra, "Ali bendendir, ben de ondan; benden sonra o bütün müminlerin velîsidir" buyurmuştur.¹³⁵

Hz. Peygamber, Abdullah b. Cahş komutasındaki seriyyeyi, Kureyş'e ait bir kervanı gözetlemek üzere Nahle'ye göndermişti. Seriyeye kervana hücum etmiş ve Amr b. el-Hadramî'yi öldürmüşler, Osman b. Abdullah ile Hakem b. Keysân'ı da esir almışlardı. Bu olay haram ayda olmuştu. Müşrikler müslümanlara çok sert tepki göstermişlerdi. Hz. Peygamber ganimeti ve iki esiri bekletmişti. Nihâyet: "Sana haram ayı ve onda savaşmanın doğru olup

¹³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/307.

¹³² Erdem, Sargon - Kılıç, Hulusi, "*Abdullah b. Revâha*", DİA, İstanbul, 1988, I/129.

¹³³ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/738.

¹³⁴ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/657.

¹³⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/107.

olmadığını soruluyorlar. De ki: Haram ayda savaşmak büyük bir günahdır. Ancak insanları Allah yolundan çevirmek, Allah'ı inkar etmek, Mescid-i Haram'ın ziyaretine mani olmak ve halkını oradan çıkarmak; bunlar Allah katında daha büyük günahlardır"¹³⁶ âyeti indi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, kervanı (ganimeti) ve iki esiri kabul etti. Kureyş, bunların fidyesini ödemek üzere adamlar gönderdi. Hz. Peygamber onlara: "Hayır, iki adamımız yani Sa'd b. Ebî Vakkâs ile Utbe b. Gazvân gelmedikçe vermeyiz. Biz onlar hakkında sizden endişe ediyoruz. Onları öldürürseniz adamlarımızı öldürürüz" buyurdu. Bu ikisi geldiklerinde Hz. Peygamber, Osman ile Hakem'i vererek onları (takasla) aldı ve ganimeti taksim etti.¹³⁷

k) Farklı İfadelerle

Hz. Âişe'den şu rivâyet nakledilir: Hz. Peygamber iki uyluğu açık olarak oturmuştu. Ebû Bekir içeri girmek için izin istedi, ona izin verdi ve olduğu durumda devam etti. Ömer izin istedi, ona da izin verdi ve olduğu durumda kaldı. Sonra Osman izin istedi, Hz. Peygamber elbisesini örtündü. Onlar kalkıp gittiklerinde ey Allah'ın Rasûlü, Ebû Bekir ve Ömer izin istediler, onlara izin verdin ve durumunu bozmadın. Osman senden izin isteyince elbiseni örtündün dedim, şöyle buyurdu: "Meleklerin kendisinden haya ettikleri bir insanda ben haya etmeyeyim mi?"¹³⁸

Rasûlüllah, Hz. Ebû Bekr, Ömer ve Osman ile Uhud dağına çıkmışlardı. Dağ sallandı. Hz. Peygamber ayağı ile dağa vurup: "Yâ Uhud! Sâkin ol. Üzerinde bir nebî, bir siddîk ve iki şehit vardır" buyurdu.¹³⁹

Hz. Peygamber: "Kim Ömer'e buğz ederse bana buğz etmiş olur ve kim Ömer'i severse beni sevmiş olur. Allahü Zü'l-Celâl'in gönderdiği hiç bir Peygamber yoktur ki, ümmeti içinde bir Muhaddes (ilham edilen, haber verilen, övgüyle bildirilen) bulunmasın. Benim ümmetim içinde de var ise bu, Ömer'dir" dedi.¹⁴⁰ Ashâb:

-Ya Rasûlallah! Muhaddes ne demektir? diye sorunca Rasûlüllah:

-Muhaddes; meleklerin kendisinin lisaniyle konuştuğu kimsedir, buyurdu.¹⁴¹

¹³⁶ Bakara, 2/217.

¹³⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, V/177.

¹³⁸ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 26; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/591-592.

¹³⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/588.

¹⁴⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/162.

¹⁴¹ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/378.

Hız. Ömer sert mizaçlıydı. Onun bu özelliğini Rasûlullah, "Ümmetimin içinde ümmetime en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın emri konusunda en şiddetlisi Ömer'dir" sözüyle dile getirmiştir. Rasûlullah Hız. Ömer hakkında, "Sizden önceki toplumlarda Allah'ın kalplerine ilham verdiği kimseler vardı. Eğer benim ümmetimde de böyle kimseler varsa ki şüphesiz vardır; muhakkak Ömer de onlardandır" demiştir.¹⁴²

Hız. Ebû Bekir, sadakasını Peygamber Efendimiz'e gizli olarak getirip teslim etti ve:

-Ya Rasûlallah, benim sadakam şimdilik bu kadardır. İlerde imkân buldukça vereceğimi va'd ediyorum, dedi. Hız. Ömer ise, sadakasını âşikâr olarak getirdi ve:

-Ya Rasûlallah, bu benim sadakamdır. Karşılığını Allah'tan isterim, dedi.

Nebî ona:

-Ya Ömer! Sen Ebû Bekir'i geçmek istedin. Halbuki sözleriniz arasında ne kadar fark varsa, sadakalarınız arasında da o kadar fark vardır, buyurdu.¹⁴³

Ebû Hüreyre'nin rivâyetine göre, Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Ebû Bekir ne güzel adamdır. Ömer ne güzel adamdır. Ebû Ubeyde b. Cerrâh ne güzel adamdır. Üseyd b. Hudayr ne güzel adamdır..."¹⁴⁴

Bir gün Rasûlullah mescitte oturuyordu. Ashâb etrafını sarmıştı. Derken Ali geldi ve oturmak için yer aradı. Peygamber Efendimiz de hangisi ona yer verecek? diye ashâbın yüzüne baktı ise de, hiç kimse yerinden kıpırdamadı. Ancak Peygamber Efendimiz'in sağ yanında oturan Ebû Bekir, kendisi ile Peygamber Efendimiz'in arasında ona yer göstererek: "Ya Ebe'l-Hasan, gel buraya otur" dedi. Ali de Peygamber Efendimiz'le Ebû Bekir arasına oturdu. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz'in yüzünde bir sevinç belirerek: "Ancak değerli insanlar, değer ve üstünlük sahibi kimselere değer verirler" buyurdu.¹⁴⁵

Abdullah b. Mes'ûd'un rivâyetine göre, Rasûlullah ona şöyle buyurdu:

-Bana Kur'ân oku.

-Kur'ân sana nazil olduğu halde ben mi sana Kur'ân okuyacağım?

¹⁴² Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, XXXIV/47.

¹⁴³ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/294-295.

¹⁴⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/112; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/562.

¹⁴⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/655.

-Ben onu başkasından duymaktan hoşlanıyorum. Ben de ona Nisâ sûresini okudum.¹⁴⁶

Rasûlullah: "Amr b. el-Âs sağlam (olgun) görüşlüdür" buyurdu.¹⁴⁷ Aynı zamanda Amr b. el-Âs hakkında: "Âs'ın oğulları, mü'mindirler" buyurmuştur.¹⁴⁸ Bir defasında da: "Amr b. el-Âs, Kureyş'in salih efrâdındandır" buyurmuştur.¹⁴⁹

Hassân b. Sâbit Medineli olduğu için Kureyş'in Ensâb ve Eyyâm'ı hakkında yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte bu konuda Hz. Ebû Bekir'den aldığı bilgileri şiirinde etkili bir şekilde kullanmayı başarmıştır. Bu sayede müşrikleri hicveden şiirleri Rasûlullah'ın, "Bu hicivler onlara karşı oktan daha etkili olacaktır" şeklindeki iltifatına mazhar olmuştur.¹⁵⁰

Aynı şekilde müşriklerin hicivli saldırılarına önce Hz. Ali'nin cevap vermesi düşünülmüş, fakat Hz. Peygamber ona izin vermeyince bu işi Hassân üstlenmiş ve dilini iğare ederek, "Yemin ederim ki Busrâ ve San'a arasında (Hicaz'ın kuzeyi ile güneyi arasındaki bölgelerde) beni bunun kadar sevindirecek bir dil yoktur" şeklindeki sözüyle bu konuda ne kadar azimli ve iddialı olduğunu göstermiştir.¹⁵¹

Sa'd b. Muâz Hendek sonunda Kureyzâ Yahûdileri hakkında karar vermek üzere yanlarına geldiğinde, Hz. Peygamber Ensâra: "Aliminiz için ayağa kalkın" buyurmuştur.¹⁵²

Hz. Peygamber: "Yeryüzünde yürüyen şehid görmekle sevinmek isteyen Talha b. Ubeydullah'a baksın" buyurdu.¹⁵³

Seleme b. Ekva'nın rivâyetine göre; Talha b. Ubeydullah'ın bir gün dağ köylerinden bir koyun satın alıp halkı yemeğe davet etmesi üzerine Peygamber Efendimiz ona: "Talha sen iyiliği su gibi akan bir kimsesin" diyerek övdü.¹⁵⁴

Zübeyr b. Avvâm Medine'ye hicret ettikten sonra yapılan tüm savaflara katılmış, bütün sıkıntılı zamanlarda daima Peygamber'in yanında bulunmuştur. Savaşta gösterdiği üstün başarıdan ve çok iyi ok attığından Allah Rasûlü onun, "Hadi at! Anam babam sana feda

¹⁴⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/387.

¹⁴⁷ Kettânî, *et-Terâtîb*, III/186.

¹⁴⁸ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III/64.

¹⁴⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/246.

¹⁵⁰ Elmalî, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*", DİA, İstanbul, 1997, XVI/400; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 118.

¹⁵¹ Elmalî, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*", DİA, XVI/400.

¹⁵² Kettânî, *et-Terâtîb*, III/230.

¹⁵³ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/766; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/77; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, I/26.

¹⁵⁴ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/304.

olsun" diyerek memnuniyetini ifade etmiştir.¹⁵⁵ Yine onun hakkında: "Her peygamberin bir havarisi vardır, benim ki de Zübeyr'dir" buyurmuştur.¹⁵⁶

Ca'fer b. Ebî Tâlib müslüman olduktan sonra, Kureyşliler'in eziyetlerinden kurtulmak üzere Habeşistan'a göç etmiş ve Hayber'in fethi günü geri dönmüştü. Hatta Peygamber Efendimiz'in: "Hayberin fethine mi, yoksa Ca'fer'in gelmesine mi sevineyim" buyurmaları meşhurdur.¹⁵⁷

Peygamber Efendimiz'in azatlısı Abdullah b. Eslem'in rivâyetine göre; Peygamber Efendimiz, Ebû Tâlib oğlu Ca'fer'e: "Sen hem şekil ve beden yapısı, hem de ahlâk bakımından bana benziyorsun" buyurdu.¹⁵⁸

Hz. Peygamber h. 7/m. 629 yılında yaptığı umreden sonra Mekke'den ayrılırken Hz. Hamza'nın kızı, "Amcacığım, amcacığım!" diye ağlayarak Hz. Peygamber'in arkasından koşmuş, Ali onu alıp Fâtıma'nın bulunduğu mahfeye koymuştu. Medine'ye vardıklarında Ali ile kardeşi Ca'fer ve Zeyd b. Hârise'den her biri çocuğu himayelerine almak istemiş, Hz. Peygamber, "Teyze anne sayılır" diyerek çocuğu teyzesiyle evli olan Ca'fer'in himayesine vermiştir. Sonra da onların bu insanî hareketini takdir etmek ve gönüllerini almak için Ali'ye soy, sıhriyet ve karşılıklı muhabbet gibi sebeplerle birbirlerine olan yakınlıklarını imâ ederek, "Sen bana bağlısın, ben de sana" demiştir.¹⁵⁹

Kettânî, Rasûlüllah'ın şöyle buyurduğunu nakleder: "Ümmetimin içinde en hayâlîsî Osman, Allah'ın kitabını en iyi okuyan Übey b. Kâ'b, ferâizi en iyi bilen Zeyd b. Sâbit, helâl ve haramı en iyi bilen Muâz b. Cebel'dir."¹⁶⁰ Yine Rasûlüllah bir başka rivâyette; "En isabetli hüküm vereniniz Ali'dir. Helâl ve haramı en iyi bileniniz Muâz b. Cebel'dir" demiştir.¹⁶¹

Hz. Peygamber Ashâb'ına yukarıdaki örneklerde belirtildiği gibi çeşitli sözlerle iltifatta bulunarak onları onurlandırmıştır.

¹⁵⁵ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 49.

¹⁵⁶ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 48; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/512; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/250; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/48; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/546; Erboğa, Hâlid, "*Zübeyr b. Avvâm*", ŞİA, İstanbul, 2000, VIII/387-389.

¹⁵⁷ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 205; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/298; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/342; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/213.

¹⁵⁸ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/298; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/342; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/217.

¹⁵⁹ Kandemir, M. Yaşar, "*Ali b. Ebî Tâlib*", DİA, İstanbul, 1989, II/375-376.

¹⁶⁰ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/36; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 22.

¹⁶¹ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 37.

2-Görevlendirerek İltifat

a) Vekillik Görevi ile

H. Peygamber çıktığı bütün seferlerde yokluğunda kendi adına Medine'yi yönetecek vekil tayin ederdi. H. Peygamber'in bir gazve, hac veya umre için çıktığında Medine'de görevlendirdiği naibleri şunlardır: Osman b. Affân, Abdullah b. Ümmü Mektûm, Ebû Zer, Muhammed b. Mesleme, Sâib b. Osman b. Maz'ûn, Sa'd b. Ubâde, Ebû Dücâne es-Sâidî.¹⁶²

H. Peygamber, Abdullah b. Ümmü Mektûm'u Bedir'e çıkışı dâhil olmak üzere bir çok kez kendisine halef bırakmıştır.¹⁶³ Hendek, Benî Kureyzâ, Benî Lihyân, el-Gâbe gazveleri ve el-Hudeybiye ile Mekke'nin fethi, Huneyn, Tâif ve Tebûk gazvelerinde İbn Ümmü Mektûm'u Medine'de görevli bıraktı.¹⁶⁴

H. 2/m. 624 yılında Rasûl-i Ekrem'in ilk gazvesi olan Ebvâ (Veddân) gazvesinde Medine'de Sa'd b. Ubâde'yi,¹⁶⁵ Sevîk gazvesi sırasında Abdullah b. Revâhâ'yi,¹⁶⁶ Zû Emer Gazvesinde Osman b. Affân'ı,¹⁶⁷ Fûru gazvesinde İbn Ümmü Mektûm'u vekil bıraktı.¹⁶⁸ Aynı şekilde H. Peygamber Beni Süleym gazvesinde Siba' b. Urfut'a el-Gifarî'yi, ya da âmâ olan İbn Ümmü Mektûm'u vekil olarak bıraktı.¹⁶⁹ Uhud gazvesinde de İbn Ümmü Mektûm'u,¹⁷⁰ Bedrû'l-Mev'id Gazvesinde Abdullah b. Ravâha'ı,¹⁷¹ Zâtü'r-Rikâ gazvesinde de H. Osman Medine'de vekil olarak bırakıldı.¹⁷²

Rasûlullah Tebûk Gazvesi'nde Ali b. Ebî Tâlib'i, ailelerine bakmak için geri bıraktı ve ona onların içinde kalmasını emretti.¹⁷³ Bunun üzerine münafıklar bu konuda yalan haberler uydurdular. Onu ağır gördüğünden ve korktuğundan geri bıraktı dediler. Münafıklar bunu söyledikleri zaman H. Ali silahını aldı, çıktı. Rasûlullah'a Curf'de iken yetişti ve şöyle dedi: “Ya Nebiyyallah, münafıklar iddia ettiler ki, sen ancak beni ağır bulduğundan ve korkmandan dolayı geri bıraktın.” O da şöyle dedi: “Yalan söylemişler. Ben seni ailem için

¹⁶² Kettânî, *et-Terâtib*, II/75.

¹⁶³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/264; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III/997.

¹⁶⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/8; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/267.

¹⁶⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/7; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/111.

¹⁶⁶ Taberî, *Târih*, II/561.

¹⁶⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/7.

¹⁶⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/10.

¹⁶⁹ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/159; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III/514.

¹⁷⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/7; İbn Hişâm, *Sîret*, III/136; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/163; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/264; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/29.

¹⁷¹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/7; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/155.

¹⁷² Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/7.

¹⁷³ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/362.

geri bıraktım. Geri dön, ailemin ve ailen içinde kal. Ey Ali, Hârûn'un Mûsa'ya kardeş olduğu gibi bana kardeş olmak istemez misin? Fakat benden sonra bir nebî daha gelmeyecektir.”¹⁷⁴ Bunun üzerine Ali, Medine'ye geri döndü. Rasûlullah seferine devam etti.¹⁷⁵

Gazvelerinin sonuncusu Tebûk gazvesi olup, Hz. Peygamber Medine'de Muhammed b. Mesleme el-Ensârî'yi bırakmıştır.¹⁷⁶ Yine Rasûlullah, Zül-kade ayı girdiği zaman, hac için hazırlık yaptı ve hacca hazırlanmaları için ashâbına emir verdi. Medine'ye Ebû Dücâne es-Sâidî'yi vekil tayin etti.¹⁷⁷

Rasûlullah'ın ashâbını vekil olarak tayin bırakmasından anlaşıldığına göre Hz. Peygamber şartlara göre bazen Ensâr'dan, bazen de Muhâcir'lerden birini vekil bırakmış, ancak bu konuda hiçbir anlaşmazlık söz konusu olmamıştır.

b) Sancaktarlık Görevi ile

Hz. Peygamber çıktığı gazveler ve gönderdiği seriyyelerde ashâbına İslâm ordusunun sancağını taşıma görevi vermiştir.

Rasûlullah'ın bayrağını önünde kendisiyle birlikte savaşmak için Hz. Ebû Bekir, Ömer, Ali, Zübeyr b. Avvâm, Sa'd b. Muâz, Sa'd b. Ubâde, Kays b. Sa'd b. Ubâde, Mus'ab b. Umeyr Rasûlullah'ın gazvelerinde ayrı ayrı taşımışlardır.¹⁷⁸

Allah Rasûlü ordu ve seriyye kumandanlarına râyeler bağlamıştır, İslâm'da ilk olarak bağlandığı râye Ubeyde b. Hâris b. Abdülmuttalib b. Abdümenâf'adır. Bir başka rivâyete göre Rasûlullah'ın müslümanlardan biri için bağladığı ilk râye Hamza b. Abdülmuttalib'e bağladığı râyedir.¹⁷⁹ Bu iki seriyyenin gönderilmesinin birbirine yakın zamanlarda olduğu düşünülerek iki görüşün uzlaştırılması ihtimal dahilindedir.¹⁸⁰

Rasûlullah Sa'd b. Ebî Vakkas'ı h. 1/m. 623 yılı Zilkâde ayında Harrâr'a gönderdi. Ona beyaz bir sancak verdi.¹⁸¹

¹⁷⁴ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 30-31; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/348-349; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/104.

¹⁷⁵ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/219-220.

¹⁷⁶ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1377; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/363; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, V/112; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/87; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII/50.

¹⁷⁷ İbn Hişâm, *Sîret*, IV /341; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/237.

¹⁷⁸ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/78.

¹⁷⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, I/9; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/354.

¹⁸⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/52; Kettânî, *et-Terâtîb*, II/79.

¹⁸¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/206.

Ebvâ ve Zül'uşeyre seferlerine ve Kaynukâ gazvesine iştirak eden Hz. Hamza bu seferlerde Rasûl-i Ekrem'in sancağını taşımıştır.¹⁸²

Bedir ve Uhud savaşlarında zafer sancağı Mus'ab b. Umeyr'in elindeydi.¹⁸³ Rasûl-i Ekrem Uhud gazvesinde, Hazrec'in sancağını Sa'd b. Ubâde'ye,¹⁸⁴ Evs'in sancağını da Üseyd b. Hudayr'a verdi.¹⁸⁵ Uhud gazvesinde Mus'ab b. Umeyr şehit olunca Rasûlüllah sancağı Ali b. Ebî Tâlib'e verdi.¹⁸⁶ Nitekim Hz. Ali, Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seriyyelere katılmış, bu savaşlarda Rasûlüllah'ın sancaktarlığını yapmıştır.¹⁸⁷

Rasûlüllah Müreysi' gazvesinde Muhâcirlerin sancağını Ebû Bekir'e, Ensâr'ın sancağını da Sa'd b. Ubâde'ye verdi.¹⁸⁸

Rasûlüllah'ın Beni Kureyzâ gazvesindeki sancaktarı ise Hz. Ali idi.¹⁸⁹

Hz. Peygamber Vâdi'l-Kurâ gazvesinde sancağı Sa'd b. Ubâde'ye verdi.¹⁹⁰

Peygamber Efendimiz'in Mekke'nin fethinde kfilesinde iki bin zırhlı vardı. Efendimiz bu kfilenin bayrağını Sa'd b. Ubâde'ye vermişti. Bunun için Sa'd kfilenin önünde idi.¹⁹¹ Zehebî, Mekke fethi esnasında Zübeyr b. Avvâm'ın Rasûlüllah'ın sancağını taşıdığını belirtir. Mekke şehrinde Rasûlüllah dolaşırken yanında Zübeyr b. Avvâm bulunuyordu.¹⁹²

Huneyn'de Rasûlüllah, fecirden itibaren ordunun yayılması emrini verdi, livâ ve râye'leri dağıttı, askerlerin birçoğu için çok sayıda bayrak vardı: Muhâcirünün bayrakları Ali'nin, Sa'd b. Ebî Vakkâs'ın ve Ömer'in elinde idi.¹⁹³

Hz. Ebû Bekir Tebûk gazvesinde Rasûlüllah'ın kendisine verdiği en büyük sancağı taşıdı.¹⁹⁴ Nitekim Rasûlüllah Seniyyetü'l-Vedâ'dan Tebûk'e hareket edip bayrakları ve

¹⁸² İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/113; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1008.

¹⁸³ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/56; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/167; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1006.

¹⁸⁴ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/215; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/163.

¹⁸⁵ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/215.

¹⁸⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, III/99.

¹⁸⁷ Fığlalı, Ethem Ruhi, "*Ali b. Ebî Tâlib*", DİA, İstanbul, 1989, II/371-372.

¹⁸⁸ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/407.

¹⁸⁹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/497.

¹⁹⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/399.

¹⁹¹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/821; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/597; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/357.

¹⁹² Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/51.

¹⁹³ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1011.

¹⁹⁴ Fayda, Mustafa, "*Ebû Bekir*", DİA, X/103.

sancakları bağlayınca büyük sancağını Ebû Bekir'e, büyük bayrağını da Zübeyr'e verdi. Evs'in bayrağını Üseyd b. Hudayr'a, Hazrec'in sancağını Ebû Dücâne'ye verdi.¹⁹⁵

c) Komutanlık Görevi ile

Hız. Peygamber kendisinin katıldığı seferlerde birliklerin başına komutan tayin ettiği gibi, sahâbeden bazılarını da seriyye komutanı tayin ederek Medine'den uğurlamıştır. Hız. Peygamber komutanlık görevlerini verdiği sahâbileri onure etmiştir. Ayrıca bu görevlendirmelerde liyakatı da göz önünde bulundurmuştur.

Mekkeli müşriklerin müslümanlara eziyet ve işkenceleri artınca Ca'fer hanımı Esmâ bt. Umeys ile birlikte Habeşistan'a hicret eden ikinci kabileye katıldı ve Hız. Peygamber tarafından bu kabileye başkan tayin edildi.¹⁹⁶

Medine'ye varışından itibaren geçen altı ayın sonunda Hız. Peygamber amcası Hamza'nın kumandası altında 30 kişilik küçük bir askerî kuvveti, bölgeyi geçmeye çalışan Mekkeli bir ticaret kervanının hareketine mani olmak üzere Sîfulbahr seferi olarak bilinen Cüheynililer'in yaşadığı topraklar üzerindeki el-'ls mevkiine gönderdi.¹⁹⁷

Peygamber Efendimiz, Sâ'd b. Ebû Vakkas'ı başına tayin ettiği bir askerî birlikle Hicaz ülkesinin Râbiğ denilen tarafına gönderdi.¹⁹⁸

Hız. Peygamber, düşmandan önce davranarak Bedir kuyularını tutmuş, orduyu bizzat kendisi tanzim ederek sağ-sol ve merkez birliklerine ayırmıştı. Merkez, Muhâcir ve Ensâr'ın ileri gelenlerinden oluşmuştu. Ensâr'ın başına Sa'd b. Muâz'ı, Muhâcirlerin başına da Hız. Ali'yi tayin etmişti.¹⁹⁹

Rasûlullah Benî Nadîr gazvesinde ordunun başına bazılarına göre Hız. Ali'yi bazılarına göre de Hız. Ebû Bekir'i getirmişti.²⁰⁰

Üseyd b. Hudayr Hendek gazvesinde Hâlid b. Velîd'in saldırılarına karşı hendeği korumakla görevlendirilen 200 kişilik grubun kumandanıydı.²⁰¹

¹⁹⁵ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/996.

¹⁹⁶ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 155.

¹⁹⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, II/52; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/432-433; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 66.

¹⁹⁸ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/434.

¹⁹⁹ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 87.

²⁰⁰ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/371.

²⁰¹ Dayhan, Ahmet Tahir, "*Üseyd b. Hudayr*", DİA, XXXXII/363-364.

Rasûlullah h. 6/m. 627 yılı Muharrem ayında, Muhammed b. Mesleme komutasındaki bir seriyyeyi el-Kuratâ kabilesine gönderdi. Yine Rasûlullah h. 6/m. 627 yılı Rebû'l-âhir ayında Muhammed b. Mesleme komutasında bir seriyyeyi Zü'l-Kassa'ya gönderdi.²⁰²

Bir gün Rasûlullah Abdurrahman b. Avf 'ı çağırdı ve ona: “Hazırlan, seni bir müfrezenin başına göndereceğim” buyurdu. Abdurrahman b. Avf da çıkıp arkadaşlarına yetişti ve Dûmetü'l-Cendel'e varıncaya kadar gittiler.²⁰³ Abdurrahman ve seriyyesi yola çıkarken Rasûlullah ona şöyle dedi: “Eğer onlar itaat ederlerse hükümdalarının kızıyla evlen.”²⁰⁴

Rasûlullah h. 6/m. 627 yılı Şa'bân ayında Fedek'e karşı Hz. Ali'nin kumandası altında bir askerî birlik göndermiştir.²⁰⁵

Hayber gazvesinden önce, Yahûdilerin reislerinden Yesîr b. Rizâm, müslümanların aleyhine tahrike başlayınca, Rasûl-i Ekrem, Abdullah b. Ravâha'yı otuz kişilik bir müfrezeye ile oraya gönderdi.²⁰⁶

Rasûlullah, Hayber'in fethinden sonra h. 7/m. 628 yılı Şâban ayında Hevâzinliler'e karşı gönderdiği otuz kişilik müfrezenin başına Hz. Ömer'i kumandan tayin etti. Ömer b. Hattâb komutasındaki bu seriyyeye Tûrabe seriyyesi denir.²⁰⁷

H. Peygamber h. 7/m. 628 yılı Şâban ayında Necid bölgesine gönderdiği seriyyeye Ebû Bekir'i kumandan tayin etti. O da Benî Kilâb ve Benî Fezâre kabilelerini yola getirerek Medine'ye döndü.²⁰⁸

H. Peygamber, bir ordunun başında Amr b. el-Âs'ı Şam dolaylarındaki Zatü's-Selâsil'e gönderdi. Amr oraya varınca düşmanın çokluğundan çekinerek Peygamber Efendimiz'e, kendine takviye göndermesi için haber gönderdi. H. Peygamber'de, Ebû Bekir

²⁰² Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/4; Taberî, *Târih*, II/641; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/254; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/321.

²⁰³ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I/134.

²⁰⁴ Taberî, *Târih*, II/642; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/844; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/259; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, III/480; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/416.

²⁰⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/5.

²⁰⁶ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/406; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/306.

²⁰⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/5; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/435.

²⁰⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/5; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/301-302; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/405; Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, X/103; Yenibaş, Hasan, *Vaziflendirmede Peygamber Metodu*, s. 45.

ve Ömer gibi Muhâcirlerin ileri gelenlerinden meydana gelen bir takviye kıtasını, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın kumandası altında Amr'ın yardımına gönderdi.²⁰⁹

Ebû Ubeyde b. Cerrâh ikinci Zülkassa (h. 6/m. 627)²¹⁰ ve Sifûlbahr (Habat) (h. 8/m. 629) seferlerine kumandan tayin edildi.²¹¹ Rasûlüllah Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı Habat seriyesinde Muhâcir ve Ensârdan oluşan üçyüz kişilik bir birlikle gönderdi.²¹²

Rasûlüllah Mûte seferi için bir ordu hazırlattı. Üç bin kişilik ordunun başına Zeyd b. Hârise'yi getirdi, Zeyd b. Hârise'ye bir şey olursa kumandayı Ca'fer b. Ebî Tâlib'in almasını ona da bir şey olursa, Abdullah b. Ravâha'nın kumandan olmasını, ona da bir şey olursa asker kimi isterse onu kumandan tayin etmesini emretti.²¹³

Mekke'nin fethinde Hz. Peygamber, ordusunu dört kola şu şekilde ayırdı:

1-Merkezî birlik: Kumandanlığını Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın yaptığı ve Muhâcirlerden müteşekkil bu birlik, Mekke'nin yukarı kısmından, kuzey-batıdaki Hind dağı hizasındaki Ezâhir adlı yoldan şehre girecekti. Hz. Peygamber de, başkumandan olarak bu birlikte bulunuyordu.

2-Öncü birlik: Kumandanlığını Sa'd b. Ubâde'nin yaptığı ve Ensârdan müteşekkil bu birlik ise, Mekke'nin batı tarafından şehre girecekti.

3-Sol kol birliği: Kumandanlığını Zübeyr b. Avvâm'ın yaptığı ve Muhâcirlerin süvarilerinden müteşekkil bu birlik ise, Mekke'nin kuzeyinden şehre girecekti.

4-Sağ kol birliği: Kumandanlığını Hâlid b. Velîd'in yaptığı bu birlik Yemen yolundan, Mekke'nin güneyinden şehre girecekti.²¹⁴

Mekke'nin fethi sırasında, tepeden tırnağa silâhlı, kuvvetli bir Suleym birliğinin Kudeyd yöresinde İslâm Ordusuna katıldığını görmekteyiz. Beraberlerinde çok sayıda at da getirmişlerdi. Bu kuvvetleri Rasûlüllah, Allah'ın kılıcı Hâlid b. Velîd'in emri altına

²⁰⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/770; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1186; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/321; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/245; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/216; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, III/66; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/433.

²¹⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/4; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/321.

²¹¹ Önkal, Ahmet, "*Ebû Ubeyde b. Cerrâh*", DİA, İstanbul, 1994, X/249.

²¹² İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/322.

²¹³ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/22; İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 163; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/236; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/218.

²¹⁴ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/457; Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 169-170.

yerleştirmiştir.²¹⁵ Nitekim Hâlid b. Velîd Müslüman olur olmaz Hz. Peygamber tarafından, İslâm ordusunun süvari birlikleri kumandanlığına getirilmiştir.²¹⁶

Yine Rasûlüllah Hâlid b. Velîd'i Huneyn savaşında öncü kuvvetinin başına getirdi.²¹⁷

Hâlid b. Velîd'in Rasûlüllah'ın emrinde katıldığı son gazve Tebûk gazvesidir. H. 9/m. 630 yılında vuku bulan bu sefer esnasında bir savaş olmayınca Hz. Peygamber tarafından bir askerî birlikle Tebûk'ten Dûmetül Cendel'e Ükeydir b. Abdümelik'in üzerine gönderildi.²¹⁸

Rasûlüllah h. 9/m. 630 yılı Rebû'l-âhir ayında Ali b. Ebî Tâlib'i 150 adamın başında el-Fûls'e gönderdi.²¹⁹

Hz. Muhammed h. 10/m. 631 yılı Ramazan ayında, Hz. Ali'nin kumandası altında Necrân bölgesinde bir askerî birlik göndermiştir.²²⁰

İbn-i Hişâm'ın nakline göre Rasûlüllah Ali b. Ebî Tâlib'i Yemen'e gönderdi ve Hâlid b. Velîd'i de diğer bir ordu ile o istikamette gönderdi. Ve şöyle dedi: "Eğer bir araya gelerseniz, emir, Ali b. Ebî Tâlib'dir."²²¹

d) İmâmet ve Müezzinlik Görevi ile

Namaz hicretten bir buçuk yıl kadar önce Mi'râc gecesinde farz kılınmıştır. Hz. Peygamber beş vakit namazın farz kılınmasından sonra Mescid-i Nebevî de ashâbına farz namazları kıldırımıştır.

Rasûlüllah'ın iki müezzini vardı; Bilâl ve İbn Ümmü Mektûm.²²² Bunlar müezzinliği nöbetleşe yaparlardı. Bazen Bilâl ezan okur, bazen de İbn Ümmü Mektûm okurdu.²²³ Peygamber Efendimiz'in, ezanın sözlerini rüyasında gören Abdullah b. Zeyd'i değil de Bilâl-i Habeşî'yi müezzinlikle görevlendirmesinin sebebi; Bilâl'in sesinin daha gür ve müessir olmasıdır.²²⁴ Bilâl-i Habeşî h. 1/m. 622 yılında Hz. Peygamber'in öğrettiği ezanı onun emriyle ilk defa okumakla meşhur oldu ve hayatı boyunca hizada ve seferde Hz. Peygamber'in

²¹⁵ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/478.

²¹⁶ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 135.

²¹⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/897; Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 196.

²¹⁸ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 165; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/428; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/364; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, II/111; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/314.

²¹⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/984.

²²⁰ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/678.

²²¹ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/393; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/173.

²²² Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/184-185; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/998.

²²³ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII/170.

²²⁴ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 25.

müezzinliğini yaptı.²²⁵ Mekke'nin fethedildiği gün de Bilâl-i Habeşî Rasûlullah'ın emri üzerine Ka'be'nin damına çıkarak fetih ezanını okudu.²²⁶

Hız. Peygamber Medine'de olduğu zaman imâmet görevini kendisi yapardı. Sefere çıktığı zaman da bu görevi vekil olan kişi yerine getirirdi. Mekke'de İslâmiyet'i ilk kabul edenlerden biri olan İbn Ümmü Mektûm burada Rasûlullah'a müezzinlik yaptı. Hız. Peygamber çeşitli vesilelerle Medine dışına çıktığı zaman İbn Ümmü Mektûm ona vekalet etti ve geride kalanlara namaz kıldırdı.²²⁷

Tebûk gazvesinde Hız. Peygamber, Abdurrahman b. Avf 'ın arkasında sabah namazını kıldı.²²⁸

Rasûlullah vefatıyla sonuçlanan hastalığı sırasında Hız. Ebû Bekir'e halka namaz kıldırmasını emretti, o da onlara namaz kıldırdı.²²⁹ Nitekim Rasûlullah'ın hastalığı şiddetlendiği zaman Hız. Âişe'ye şöyle dedi:

-Ebû Bekir'e söyleyiniz, insanlara namaz kıldırın.

Hız. Âişe dedi ki:

-Ya Nebiyallah, Ebû Bekir ince bir adamdır, sesi zayıftır, Kur'ân'ı okuduğu zaman çok ağlayandır. Dedi ki:

-Ona söyleyiniz, insanlara namaz kıldırın.²³⁰

Hız. Âişe yine aynen sözünü tekrarladı. Bunun üzerine o şöyle dedi:

-Siz kadınlar Yusuf'a hile yaptınız. Ebû Bekir'e söyle; insanlara namaz kıldırın.²³¹

Hız. Âişe dedi ki:

-Vallahi ben bunu ancak Ebû Bekir'in imam olmamasını istediğim için söylüyordum. Biliyorum ki; halk, Rasûlullah'ın makamına gelen bir adamı asla sevmez ve çıkacak her uğursuz şeyi ona verecektir. Böyle bir durumun babamdan uzak kalmasını istiyordum.²³²

²²⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/243.

²²⁶ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/327; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/235; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/461; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/509.

²²⁷ Aydınlı, Abdullah, "*İbn Ümmü Mektûm*", DİA, XX/434.

²²⁸ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/94.

²²⁹ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/318; Kettânî, *et-Terâtîb*, I/146; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1100; Yenibaş, Hasan, *Vazîfelendirilmede Peygamber Metodu*, s. 164.

²³⁰ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 76.

²³¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/295.

²³² İbn Hişâm, *Sîret*, IV/406-407.

Hız. Peygamber ömrünün sonuna kadar namazı hiç terk etmemiştir. Vefatına yakın hasta olduğunda dahi imkân buldukça cemaate devam etmiş, ashâbına ve ümmetine namazın ehemiyetini, devam lüzumunu fiilen göstermiştir. Nitekim Rasûlüllah pazartesi günü olduğu zaman başı sargılı halde sabah namazına çıktı. Ebû Bekir ise insanlara namaz kıldırıyordu. Rasûlüllah çıktığı zaman insanlar keyif gösterdiler. Ebû Bekir namaz kıldığı yerden çekildi. Rasûlüllah onu arkasından itti ve "insanlara namaz kıldır" dedi. Rasûlüllah da Ebû Bekir'in sağına oturarak namaz kıldı.²³³

e) Teşrifat Görevi ile

Bu konuda Rasûlüllah'ın kendisine şu aynî, bu nakdî diyerek sarfda bulunması için Bilâl'e emir verdiğinden bahsedilir. Rasûlüllah, sadece normal zekât şeklindeki muntazam vergileri tahsil etmemiş, aynı zamanda kendisine getirilen her çeşit tasadduk şeklindeki gönüllü malî bağışları da kabul edip toplamıştır. Bilâl-i Habeşî bütün bunları saklayıp korumak ve Rasûlüllah'ın vereceği emirlere göre harcamak vazifesini yüklenmiştir.²³⁴

Nitekim Hz. Bilâl'in anlattığına göre; "Nebî Peygamber olduğu günden vefatına kadar nesi varsa ben bakıyordum ve benim elimde idi. Birisi ona başvurduğu zaman, eğer o kimseyi fakir görürse bana emrederdi ve gidip Hz. Peygamber adına borçlanır ve o kimseye yiyecek ve giyecek alıp getirirdim..."

Kapıda birinin: "Bilâl, Rasûlüllah seni istiyor" diye bağırdığını işittim. Peygamber Efendimiz'in kapısı önüne vardığım zaman dört tane yüklü devenin orada çöktüğünü gördüm. İzin isteyip içeri girdiğimde Rasûlüllah:

-Müjde! Cenâb-ı Allah benim için borçlandıklarına karşılık gönderdi, buyurdu.

Bunun üzerine Allah'a hamdettim. Sonra bana:

-Kapıdaki yüklü olan dört deveyi gördün mü? dedi.

-Gördüm, dedim.

-İşte o develer yükleriyle birlikte senindir. Fedek hükümdarı bana hediye göndermiş. Götür sat da benim için borçlandığın miktarı öde, dedi.

Ben de çıkıp develerin yüklerini indirdim ve onlara yem verdikten sonra sabah ezanını okumaya gittim. Namazdan sonra Bakî'a gidip yüksek sesle: Kimin Peygamber

²³³ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/408.

²³⁴ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/982.

Efendimiz'de alacağı varsa gelsin, dedim ve bir iki saat içinde Peygamber Efendimizin bütün borçlarını temizledim.”²³⁵

f) Muhtesip ve Zekat Âmili Görevi ile

Hız. Peygamber zamanında pazar görevini kimin üstlendiğine dair Kettânî şu bilgiyi verir: Bu görev hisbe, görevlisi de muhtesib diye bilinmektedir. Rasûlüllah fetihten sonra Mekke pazarına Saîd b. Saîd b. el-Âs'ı, Medine pazarına da Hız. Ömer'i görevlendirdi.²³⁶

Hız. Peygamber Huzeyfe b. Yemân'ı Ezz kabilesine musaddık (zekât toplayan âmil) olarak gönderdi.²³⁷

Rasûlüllah, ürünlerin olgunlaşması esnasında Abdullah b. Ravâha'yı Hayber'in fethinden sonra oraya gönderir, o da ürünlerin miktarını takdir eder ve müslümanların payına düşeni onlardan alırdı.²³⁸

Rasûlüllah hicretin sekizinci senesinde Amr b. el-Âs'ı Ezz kabilesinden Cülendâ'nın oğulları Ceyfer ile Abd'a gönderdi. Bu iki kişinin beldelerindeki Mecûsîlerden ve çevrelerindeki bedevilerden cizye alındı.²³⁹ Ertesi yıl Rasûlüllah bütün İslâm ülkesini Devlet adına zekât vergisine bağladı ve Amr b. el-Âs bu arada tahsildar olarak Gatafânlılar'a gönderildi.²⁴⁰

Rasûlüllah zamanında cizye toplamakla görevlendirilenlerden biri Ebû Ubeyde b. Cerrâh, bir diğeri de Muâz b. Cebel idi.²⁴¹ Hız. Peygamber'le din konusunda tartışan ve hristiyan kalıp cizye vermeyi kabul eden Necrânlılar, cizye tahsili için güvenilir birinin kendileriyle gönderilmesini istedikleri zaman Rasûl-i Ekrem Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı Necrân'a gönderdi.²⁴²

²³⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/333-334.

²³⁶ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/45.

²³⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/318.

²³⁸ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, II/691; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/936-937; Yenibaş, Hasan, *Vazîfelendirmede Peygamber Metodu*, s. 81-82.

²³⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/216; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/59.

²⁴⁰ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/555.

²⁴¹ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/151.

²⁴² Önkâl, Ahmet, "Ebû Ubeyde b. Cerrâh", *DİA*, X/249-250.

Hız. Peygamber, zekât memuru (âmil) tayin ettiği gibi, zekât memurlarının topladığı malları alıp kendisine getirmesi için de bazı kimseleri (müstevfi) görevlendirmiştir. Meselâ bu amaçla Hız. Ali'yi Hâlid b. Velîd'e göndermiştir.²⁴³

Rasûlullah, zekâtlarını toplamak ve cizyelerini kendisine getirmek üzere Ali b. Ebî Tâlib'i Necrân halkına gönderdi. Bu olay hicretin onuncu yılında olmuştu. Hız. Ali görevini yaparak döndü ve Hız. Peygamber'e Mekke'de Vedâ Haccı sırasında yetiştii.²⁴⁴

Kettânî İbn İshâk'ın es-Sîre isimli eserinden naklen Rasûlullah'ın zekât toplamakla görevli âmil ve emîrlerini İslâm'ın ulaştığı her memlekete gönderdiğini zikreder ve bunları sayar. Nitekim Hız. Peygamber'in zekât memuru olarak gönderdiği meşhur sahâbîleri şunlardır: Ömer b. el-Hattâb, Hâlid b. Saîd b. el-Âs, Muâz b. Cebel, Übey b. Kâ'b, Adî b. Hâtim et-Tâî, Zibrikân b. Bedr et-Temîmî ve başkaları.²⁴⁵

g) Muhafızlık ve Hizmet Görevi ile

Hız. Peygamber bazı sahâbîleri muhafız olarak görevlendirmiş, bazı sahâbîlere de çeşitli görevler vererek onları kendisine ve çevresine hizmet ile şereflendirmiştir.

Mekke müşriklerinin eza ve cefalarını gittikçe artırmaları ve hatta kendisini öldürme hazırlıklarına girişmeleri üzerine Medine'ye hicret etmeye karar veren Hız. Peygamber, Hız. Ali'yi, kendisini öldürmeye gelecek müşrikleri oyalamak ve yokluğunu gizlemek maksadıyla Mekke'de bırakmıştır. O da geceyi Peygamber'in yatağında geçirerek onun evde olduğu kanaatini uyandırmıştır.²⁴⁶

Düşmanla karşılaştığında devlet başkanını korumak maksadıyla ordunun "kalb" kısmında başkanın kendi yerine koyduğu ve birbirlerinin elbiselerini (üniforma) giydikleri kimseler mevcuttur. Nitekim Uhud savaşı sırasında Kâ'b b. Mâlik, Allah Rasûlünün sarı renkli savaş elbisesini (üniformasını) Allah Rasûlü de onun elbiselerini giymişti. Kâ'b b. Mâlik on bir yara aldı.²⁴⁷ Ganimetleri toplama işiyle de Muhammed b. Mesleme görevlendirilmişti.²⁴⁸

²⁴³ Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 81.

²⁴⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Tarih*, II/277-278; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/185.

²⁴⁵ Kettânî, *et-Terâtib*, II/155.

²⁴⁶ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/77; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 67.

²⁴⁷ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1324; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, IV/488.

²⁴⁸ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/166.

Sa'd b. Muâz, Uhud gazvesinden önce birkaç gece Hz. Peygamber'in kapısında nöbet tuttu ve Uhud'a giderken güvenliğini sağlamak için onun önünden yürüdü, savaş boyunca da onu koruyanlar arasında yer aldı.²⁴⁹ Allah Rasûlü, Saïd b. Zeyd'i kendisi için at ve silâh almak için Necd'e göndermişti.²⁵⁰

Hz. Peygamber düşmanla savaşmak üzere Medine'den çıktığında hanımlarını Hassân b. Sâbit'in yüksek evine çıkarırdı.²⁵¹ Çünkü onun evi Medine'nin en sağlam köşkerlerindendi. Nitekim Hz. Peygamber, Uhud savaşında Hassân'ı kendisine halef olarak bıraktı.²⁵²

Hz. Peygamber Hudeybiye'de, huzuruna Mekkeli temsilcilerin girmesine müsaade ettiğinde Muğîre b. Şu'be kendisinin muhafızlığını yapıyordu.²⁵³

Rasûlüllah'ın hizmetini görenlerden biri de Abdullah b. Ravâha'dır. Bu zat, Umretü'l-Kazâ gününde Rasûlüllah'ın devesinin yularını tutup çekerek Mekke'ye girdi.²⁵⁴

Bilâl-i Habeşî çeşitli zamanlarda ve yerlerde Hz. Peygamber'in özel koruması olarak görev yaptı. Bir ara Beytü'l-Mâl'de memur olarak vazife gördü.²⁵⁵ Bir gün Efendimiz Bilâl-i Habeşî'yi yanına çağırıp bir miktar para verdi ve çarşıya gidip bal, gül suyu ve gül yağı almasını tenbih etti ve "Ali ve Fâtıma'nın nikâhının kıyılacağını halka ilân et ve ashâbımı mescide çağır" buyurdu.²⁵⁶

Hz. Ali tarafından verilen mehrin bir kısmını saklama görevini hanımı Ümmü Seleme'ye veren Hz. Peygamber, bir kısmını Hz. Fâtıma'ya çeyiz alınması için ayırdı ve alım işleriyle Bilâl-i Habeşî, Selmân-ı Fârisî ve Ebû Bekir'i görevlendirdi. Bu üç kişi çarşıya gidip, Fâtıma'ya eşya aldı. Eşya Allah Rasûlü'nün huzuruna getirildi. Hz. Peygamber bu eşyaya baktı ve ellerini kaldırarak şöyle dua etti: "Ya Rab, senin de sakındırdığın israftan çekinen şu iki insana bu eşyayı hayırlı ve bereketli kıl."²⁵⁷

Ümmü Seleme tarafından titizlikle süslenip hazırlanan Fâtıma'nın, yeni evine taşınması için bir deve hazırlandı ve bu deve de süslendi. Gelin deveye bindirildikten sonra

²⁴⁹ Efendioğlu, Mehmet, "Sa'd b. Muâz", DİA, İstanbul, 2008, XXXV/374.

²⁵⁰ Kettânî, *et-Terâtib*, II/103.

²⁵¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/7.

²⁵² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/76.

²⁵³ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/488; Aycan, İrfan, "Mugire b. Şu'be", DİA, İstanbul, 2005, XXX/376.

²⁵⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V/553.

²⁵⁵ Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahâbiler*, İstanbul, 2011, s. 144; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 82.

²⁵⁶ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 132.

²⁵⁷ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, İstanbul, 1990, s. 123; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 133.

bineğin yuları, Allah Rasûlü tarafından büyük sahâbî Selmân-ı Fârisî'ye verilerek, Fâtımatü'z-Zehra'nın kendi evine teslimi şerefi ona lütfedildi.²⁵⁸

Allah Rasûlü'nün Ramazan zekâtını (Fıtır Sadakası) korumakla görevlendirdiği kimsenin Ebû Hüreyre olduğu zikredilir.²⁵⁹

Hız. Peygamber vefat ettiğinde cenazenin yıkanması ve benzeri hizmetleri, vasiyeti üzerine Hız. Ali ile Rasûlüllah'ın yakın akrabasından Abbâs, oğulları Fazl ve Kusem ile Üsâme b. Zeyd yapmışlardır.²⁶⁰

Rasûlüllah Hız. Ali'yi Veda Haccı'nda kendi sözlerini aktarmakla görevlendirmiştir. Rasûlüllah Minâ'da katırı üzerinde, kırmızı bir aba giymiş olarak Ali de önünde söylediklerini aktarıyordu.²⁶¹

h) Güvenlik Görevi ile

Medine halkı geniş bir ova üzerinde ve gelişi güzel bir şekilde yerleşmiş bulunuyordu. Bundan dolayı Rasûlüllah Medine harem bölgesinin sınırlarını doğu, batı, kuzey ve güney istikametlerinde taşlarla belirledi.

Rasûlüllah, Kâ'b b. Mâlik'i kurulmuş bulunan Şehir-Devlet'in ülke hudutlarını göstermek üzere çeşitli yerlere belli sınır taşları dikmek için vazifelendirmiştir. Nitekim Kâ'b b. Mâlik'in anlattığına göre: "Rasûlüllah beni Medine'nin hudutlarını göstermek üzere yüksek yerlere bir takım işaretler dikmem için vazifelendirdi. Ben bu işaretleri, Zât'ul-Ceyş, Muşeyrib, Mahîd tepeleri ile Hufeyyâ', el-Uşeyre, Teym yükseklikleri üzerine diktim."²⁶²

Rasûlüllah Hayber seferinden dönüşte gece yolculuğu yaptı ve gecenin sonunda konakladı. Bilâl'e "Bize sabahı kolla" buyurdu ve o ve ashâbı uyudular. Bilâl verilen görevi yerine getirdi.²⁶³

Ebû Hüreyre, Umretü'l-Kazâ'da Rasûlüllah'ın kurbanlıklarını Mekke'ye götürmekle vazifeli olanlar arasında yer aldı. Ayrıca Hız. Peygamber'in, düşmanlara karşı oluşturduğu özel muhafız birliğinde de görevliydi.²⁶⁴

²⁵⁸ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 126; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 136.

²⁵⁹ Kettânî, *et-Terâtib*, II/169.

²⁶⁰ Fığlalı, Ethem Ruhi, "*Ali b. Ebi Tâlib*", *DİA*, II/371-372.

²⁶¹ Kettânî, *et-Terâtib*, I/152.

²⁶² Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/193-194.

²⁶³ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/400; Kettânî, *et-Terâtib*, I/159.

Rasûlullah Mekke fethinden sonra Hâlid b. Velîd'i Benî Cezîme kabilesine gönderdi. Onun orada kan dökmesi üzerine üzüntü duydu Rasûlullah bunun üzerine Hz. Ali'yi çağırarak şu talimatı verdi: “Ey Ali, şu kavme git, durumlarına bak ve onlara karşı yapılan Câhiliye devri uygulamasını ayaklarının altına al.” Hz. Ali yanında Rasûlullah'ın gönderdiği mallarla birlikte onlara geldi. Ödenmemiş ne bir kan bedeli, ne de bir mal kalmayacak şekilde onlara kanlarının diyetini ve kendilerinden alınan malları ödedi. Yanında biraz mal arttı. Onlardan ayrılacağı sırada şöyle dedi: “Size ödenmemiş bir kan bedeli veya mal kaldı mı?” Onlar, “hayır” karşılığını verdiler. Bunun üzerine “Maldan bu arta kalanı, ne bizim ne sizin bilmediğiniz şeyler için, Allah Rasûlü adına ihtiyaten veriyorum” dedi ve öyle yaptı. Sonra Rasûlullah gelerek kendisine durumu bildirdi. Rasûlullah da “güzel ve isabetli yapmışsın” buyurdu.²⁶⁵

1) Davet ve Tebliğ Görevi ile

Hız. Peygamber İslâm toplumunun şekillenmesinde, İslâmi değerlerin yayılması ve yaşanması noktasında ashâbına görev ve sorumluluklar vermiştir. Çevre kabile ve devletlere sahâbîleri tebliğci olarak göndermiş ve onları İslâm'a davet etmelerini emretmiştir.

Ebû Ubeyde b. Cerrâh, Medine'ye gelen Yemenliler'e İslâmiyet'i öğretmek üzere görevlendirildi.²⁶⁶ Rasûlullah, Ebû Ubeyde b. Cerrâh hakkında: “Her ümmetin emini vardır. Bu ümmetin emini Ebû Ubeyde b. Cerrâh'dır” buyurdu.²⁶⁷ Şöyle ki Necrân halkı Resûlullah'a geldi: “Ya Rasûlallah! Bize emîn bir kimse gönder” dedi. Rasûlullah da: “Ben size kemâli ile ve hakkıyla emin bir kimse göndereceğim” buyurdu. Rasûlullah'ın bu sözü üzerine sahâbîler o göreve mazhar olmak heyecanı ile beklediler. Nihâyet Rasûlullah Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ı gönderdi.²⁶⁸

İslâm davetçileri arasında ismi zikredilen Mus'ab b. Umeyr hakkında İbn İshâk'ın Siret'inde şu bilgi verilir. İlk Akabe görüşmesinde Allah Rasûlü'ne biat ederken on iki kişilik topluluk ayrılıp dönünce Rasûlullah Mus'ab'ı onlarla göndererek kendilerine Kur'ân

²⁶⁴ Kandemir, M. Yaşar, “*Ebû Hüreyre*”, DİA, İstanbul, 1994, X/160; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 130.

²⁶⁵ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/882; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/354; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/331; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/110; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/236-237.

²⁶⁶ Önkâl, Ahmet, “*Ebû Ubeyde b. Cerrâh*”, DİA, X/249-250.

²⁶⁷ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 247; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, IV/1711; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/9.

²⁶⁸ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 53-55.

okutmasını ve İslâmiyet'i öğretmesini emretti. Bundan dolayı Mus'ab'a Medine'de "Mukri" (kur'ân okutan) deniliyordu.²⁶⁹

Rasûlullah, aynı şekilde ailesi tevârüs yoluyla Mekke Şehir Devleti'nde elçilik (sefâret) fonksiyonunu yürüten Ömer'i Uhud öncesinde düşman tarafa göndermiş ve bir savaş yapılmaksızın onların sulh ve emniyet içinde Mekke'ye dönebileceklerine dair bir haber salmıştı; ancak onların istedikleri şey ise savaş yapmaktı. Daha sonraki bir devirde Rasûlullah, h. 6/m. 628 yılında Hudeybiye'de yeniden Ömer'i Mekke'ye, Kureyşliler'e bir mesaj götürmek üzere elçi olarak görevlendirecekti; ancak Ömer'in şahsî bir takım sebepler ileri sürerek affını istemesi üzerine bu defa aynı elçilik işi için Hz. Ömer'in tavsiyesiyle Hz. Osman'ı vazifelendirmiştir.²⁷⁰

Diğer komşu hükümdarlıklara yaptığı gibi Rasûlullah hicretin yedinci senesinde Umân'a da davet mektubu gönderdi ve mektubu onlara teslim etmek üzere Amr b. el-Âs'a tevdi etti.²⁷¹ Hicretin sekizinci yılında, Cüzâmlılar'ın, Mûte seferi esnasında bu defa Bizanslı askerî kuvvetlerin safında yer aldıklarını görüyoruz. Bundan bir müddet sonra Rasûlullah, Amr b. el-Âs'ı bu bölgeye bir elçilik heyetinin başında göndermiştir.²⁷²

Rasûlullah Yemenliler'e Hâlid b. Velîd'i onları İslâm'a çağırmak üzere göndermişti. Fakat Yemenliler onun çağrısını kabul etmemişlerdi. Bunun üzerine Rasûlullah Hz. Ali'yi Yemen'e gönderdi.²⁷³

Rasûlullah, Hâlid b. Velîd'i Rebû'l-âhir veya Cumâdi'l-ûla ayında (h. 10/m. 631) Hâris b. Kâ'b'ı, Negrân'a gönderdi.²⁷⁴ Onlarla savaşmadan önce üç gün onları İslâm'a davet etmesini emretti. "Eğer onlar daveti kabul ederlerse zekâtlarını al. Eğer bunu yapmazlarsa onlarla savaş" diyerek Hâlid b. Velîd'i uğurladı ve daha sonra Rasûlullah ona bir mektup gönderdi²⁷⁵ Hâlid, Hz. Peygamber'den aldığı yazılı emir üzerine bu kabileden bir heyetle Medine'ye döndü. Heyet mensuplarını evinde on gün kadar ağırladı.²⁷⁶ Ayrıca Mekke'nin fethinden sonra çevredeki bazı kabileleri İslâm'a davet amacıyla seriyeler gönderen Hz.

²⁶⁹ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, IV/1473; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, V/181-182; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/97; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III/234.

²⁷⁰ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/225.

²⁷¹ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/449.

²⁷² Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/577.

²⁷³ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, IV/5.

²⁷⁴ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, III/884; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/429.

²⁷⁵ İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/171-172.

²⁷⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/270; İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/171-172; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/625.

Peygamber, 350 kişilik bir ordunun başına Hâlid'i tayin edip Benî Cezîme kabilesi üzerine Gumeysâ'ya gönderdi.²⁷⁷

Mekke'de Münâdî veya Müezzîn (bir nevi tebliğci elçi) denen diğer vazifeliye rastlanmaktadır ki bu vazifeyi gören kimse, umûma yapılacak ilân ve tebliğat işlerinde istihdam ediliyordu. Hicretin dokuzuncu senesinde Ebû Hüreyre, Rasûlüllah'ın Mekke'de bazı kararları ve müşriklerle akdedilen bazı anlaşmaların feshedildiğini ilânla vazifeli heyetin müezzini olmuştu.²⁷⁸

j) Vahiy Kâtipliği ve Diğer Kâtiplikler

Hz. Peygamber kendisine inen âyetleri ashâbına yazdırmıştır. Rasûlüllah, hayatı boyunca çok sayıda kâtip kullanmıştır. Başta Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali gibi ashâbın önde gelenleri olmak üzere toplam sayıları kırktan fazladır.²⁷⁹

Rasûl-i Ekrem'in vahiy kâtiplerinden olan Hz. Ebû Bekir onun sırrını saklamayı çok iyi bilir, yanında pek edepli davranırdı.²⁸⁰ Nitekim Hz. Âişe'nin rivâyetine göre; Rasûlüllah hastalığı esnasında bana şöyle buyurdu: "Bana Ebû Bekir'i ve kardeşin Abdurrahmân'ı çağır da bir mektup yazdırayım. Çünkü ben bir heveskârın temenni ve arzuya düşmesinden bir sözcünün de; ben daha haklıyım" demesinden endişe ederim. Halbuki Allah ve mü'minler Ebû Bekir'den başkasına rızâ göstermez."²⁸¹

Rasûlüllah Hudeybiye antlaşmanın yazılmasını bitirdiği zaman barış üzerine müslümanlardan bazı adamlarla, müşriklerden bir kısım adamları şahit tuttu. Bunlar, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Mahmûd b. Mesleme, Mikrâz b. Hafs (ki bu o zaman henüz müşrikti) ve Ali b. Ebî Tâlib'tir.²⁸² Rasûlüllah Hudeybiye antlaşmasında sulhun şartlarını Ali b. Ebî Tâlib'e yazdırdı. O sözleşmenin katibi oldu.²⁸³ Nitekim Hz. Ali, Allah Rasûlü ahid verdiği ahidnâmesini, antlaşma yaptığı antlaşma metinlerini yazmıştır.²⁸⁴

²⁷⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/875; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/428; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/331.

²⁷⁸ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/852-853.

²⁷⁹ Yenibaş, Hasan, *Vazifelendirmede Peygamber Metodu*, s. 68.

²⁸⁰ Fayda, Mustafa, "Ebû Bekir", DİA, X/105.

²⁸¹ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 11.

²⁸² İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/291.

²⁸³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/610; Taberî, *Târih*, II/634.

²⁸⁴ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, I/164.

Aşere-i Mübeşşere'den olan Hz. Ömer aynı zamanda vahiy kâtiplerinden ve Rasûlüllah'ın en yakın sahâbilerindendir.²⁸⁵

Hz. Osman da Rasûl-i Ekrem'in vahiy kâtiplerindendi.²⁸⁶

Zübeyr b. Avvâm ve Cehm b. Salt Hz. Peygamber zamanında zekât mallarını, Huzeyfe b. Yemân hurma ağaçlarını, Muğîre b. Şu'be ve Husayn b. Nümeyr de borç ve muamelatı yazmıştır.²⁸⁷

Üseyd b. Hudayr da Rasûl-i Ekrem'in kâtiplerinden ve zaman zaman istişare ettiği kişilerdendi.²⁸⁸

k) İstihbarat Görevi ile

Hz. Peygamber'in savaşlarda askerî gücünün az olmasına rağmen zaferle dönmesinin en önemli nedenlerinden biri istihbarata önem vermesidir. Rasûlüllah ashâbına daima düşmanlara karşı dikkatli olmalarını, sır vermemelerini tembih etmiştir. Nitekim kendisi de işlerini hep gizlilik içinde yürütmüştür. Hz. Peygamber'in istihbarat yöntemlerinden biri takip idi. Bunun için de güvendiği sahâbileri görevlendirirdi.

Bir gün Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir bineklerine binip çıktılar. Yolda yaşlı bir Arab'a rastladılar. Ona Kureyş ile Muhammed ve ashâbını, bunlardan kendisine ulaşan haberi sordu. Adam da kendilerine haber verdi. Rasûlüllah sonra ashâbının yanına döndü ve Hz. Ali, Zübeyr, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve başkalarını Bedir'e haber araştırmak üzere gönderdi.²⁸⁹

Hz. Peygamber Medine'den Bedir'e hareket etmeden önce Talha b. Ubeydullah ile Saîd b. Zeyd'i haber araştırmak üzere Şam yoluna gönderdi.²⁹⁰

Hendek gazvesinde Rasûlüllah Huzeyfe'yi müşrik ordusu hakkında bilgi toplamakla görevlendirdi.²⁹¹ Hz. Peygamber'in duasını alarak müşriklerin arasına sızan Huzeyfe şiddetli

²⁸⁵ Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, XXXIV/46.

²⁸⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/287; Kettânî, *et-Terâtib*, I/199; Yiğit, İsmail, "Osman b. Affân", DİA, XXXIII/438.

²⁸⁷ Kettânî, *et-Terâtib*, I/300; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 70.

²⁸⁸ Dayhan, Ahmet Tahir, "Üseyd b. Hudayr", DİA, XXXII/364.

²⁸⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/51; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/101

²⁹⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/101; Taberî, *Târih*, II/478; İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, II/615; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/97; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/387-388.

²⁹¹ İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/236; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/468.

bir fırtınanın onları perişan ettiğini ve bu sebeple Medine'yi terk ettiklerini Rasûlüllah'a haber verdi.²⁹²

Hz. Ömer geldi ve "Ey Allah'ın Rasûlü; Benî Kureyzâ, anlaşmayı bozmuş ve savaşmaya başlamış" dedi. Rasûlüllah "Kimi gönderelim de; onların haberlerini bize getirsin" dedi. Hz. Ömer, "Zübeyr b. el Avvâm'ı gönder" dedi. Rasûlüllah da Zübeyr'i gönderdi.²⁹³

Kureyzâoğulları Yahûdilerinin durumu ve andlaşmayı bozdukları haberi Allah Rasûlü'ne ulaştınca, Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Muâz, Abdullah b. Ravâha, Havvât b. Cübeyr'i; onların verdikleri sözde durup durmadıklarını, anlaşmayı bozup bozmadıklarını anlamaları için Kureyzâ yahûdilerine gönderdi.²⁹⁴

Hz. Peygamber, Abdullah b. Ravâha'yı Hayber seferinden önce dört kişilik bir seriyenin kumandanı olarak Hayber'e gönderdi ve "Hayber'i gözetle, halkın arasına karış, ne konuştuklarını ve ne yapmak istediklerini öğren" emrini verdi.²⁹⁵

1) Hac emirliği Görevi ile

Rasûlüllah, hac görevinin farz kılınması ve Mekke'nin fethinden sonra dokuzuncu senede Ebû Bekir'i müslümanlara haclarını yaptırmak için emîr olarak gönderdi.²⁹⁶ O hareket edince, Nebî ile müşrikler ve bazı Arap kabileleri arasında özel birtakım hususlarla ilgili olarak yapılan umumî antlaşmayı bozanlar hakkında Berâe (Tevbe) Sûresi nazil oldu. Hz. Ebû Bekir'in Tebûk gazvesinden sonra emîr-i hac tâyin edilerek Mekke'ye gönderilmesinden hemen sonra nâzil olan Berâe sûresinin âyetlerini, giden kabileye bildirmek üzere Hz. Ali görevlendirilmiştir.²⁹⁷ Rasûlüllah Ali b. Ebî Tâlîb'e şöyle buyurdu: "Bu kıssayı alarak yola çık ve kurban bayramı günü Mina'da toplandıklarında insanlara şunu ilân et: Hiçbir kâfir cennete giremeyecektir. Bu yıldan sonra hiçbir müşrik hacedemeyecek, hiçbir çıplak Ka'be'yi tavaf edemeyecektir. Kimin Allah Rasûlü ile bir antlaşması varsa sûresinin bitimine dek o antlaşmaya bağlı kalınacaktır."²⁹⁸

²⁹² İbn Hişâm, *Siret*, III/319; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/172; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/314.

²⁹³ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/457.

²⁹⁴ Taberî, *Târih*, II/571; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/311.

²⁹⁵ Erdem Sargon-Kılıç Hulusi, "Abdullah b. Revâha", *DİA*, I/129.

²⁹⁶ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/1077; İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 165.

²⁹⁷ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 165; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/355.

²⁹⁸ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/1077-1078; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/373; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/268; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/143-144.

m) Kadılık Görevi ile

Hız. Peygamber insanlar arasında vuku bulan dava ve hasımlaşmayı, meşrû hükümlere uygun olarak çözümlenmek üzere Ashâb-ı Kirâm içerisinde fikhî iyi bilenleri kadı olarak tayin etmiştir. Nitekim Allah Rasûlü zamanında kadılık yapanlar altı kişi idi: Hz. Ömer, Ali, Abdullah b. Mes'ûd, Übey b. Kâ'b, Zeyd b. Sâbit ve Ebû Mûsâ el-Eş'arî.²⁹⁹

Rasûlüllah, diğere yerlere Muâz'la birlikte Hz. Ali'yi de bir takım görevlerin yanı sıra kadılık vazifesiyle göndermişti. Hz. Ali, "Ey Allah'ın Rasûlü, beni gönderiyorsun, oysa ben genç yaşıyım ve kazâ konusunda bilgim yoktur" deyince, Rasûlüllah onun göğsüne vurarak şöyle demiştir: "Muhakkak Allah senin kalbini hidâyete erdirecek, dilini hak üzere sabit kılacak. Huzuruna iki hasım oturduğunda, ilkinin dinlediğın gibi diğelerini de dinlemedikçe hüküm verme. Şüphesiz bu, hükmün senin için açıklık kazanması konusunda daha uygundur." Hz. Ali şöyle der: "Allah'a yemin olsun, ondan sonra iki kişi arasında tereddüte düşmedim."³⁰⁰

Rasûlüllah Benî Kureyzâ hakkında Sa'd b. Muâz'a hakemlik verdi.³⁰¹ Hakemlik görevini yaptıktan sonra Rasûlüllah Sa'd'a dedi ki: "Onların hakkında yedi kat gökten Allah'ın hükmüyle hükmettin."³⁰²

Had cezalarını uygulama yetkisi iki kısımdır. Birincisi, cezanın hükme bağlanması olup bu kadılara (hakimlere) aittir. Diğere ise cezanın yerine getirilmesi işidir. Rasûl-i Ekrem bu görevi bazı kimselere tevdi etmiş olup bunlar: Ali b. Ebî Tâlib, Muhammed b. Mesleme ve Zübeyr b. Avvâm gibi sahâbîlerdir.³⁰³ Nitekim Benî Kureyzâ gazvesi sonunda Rasûlüllah çukurların kazılmasını emretti. Benî Kureyzâ adamları Rasûlüllah huzurunda öldürüldüler. Onları öldürmekle görevlendirilenler de Ali b. Ebî Talib ve Zübeyr b. Avvâm idi.³⁰⁴

İki kardeş müşterek olarak bir arazi parçasına sâhiptiler ve buraya küçük bir barınak inşâ edilmişti. Bu ikisinin vefatından sonra bu kulübenin kime ait olacağı hususunda aralarında ihtilâfa düştüler. Rasûlüllah, Huzeyfe b. Yemân'ı, "bizzat mahalline" gönderdi. Ve o da bu kulübenin o iki kardeşten evi mezkûr kulübeye en yakın olana ait olacağına dair karar verdi.³⁰⁵

²⁹⁹ Kettânî, *et-Terâtib*, II/19.

³⁰⁰ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/352; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/99.

³⁰¹ İbn Hişâm, *Sîret*, III/329; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/239; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/374.

³⁰² İbn Hişâm, *Sîret*, III/330; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/239; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/375.

³⁰³ Kettânî, *et-Terâtib*, II/70.

³⁰⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/513.

³⁰⁵ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/936.

Yine Necrân heyeti, Rasûlullah'tan, kendi aralarında çıkan para ve maliye ile ilgili ihtilâfları hâkim sıfatıyla çözmek üzere birilerini tayin etmesini istediler. Rasûlullah, Ebû Ubeyde'yi bu vazifeye tayin etti ve kendisine ihtilâflarını daima hukuka uygun bir biçimde çözmesi talimatını verdi.³⁰⁶

n) Putları Kırma Görevi ile

Hız. Peygamber Tâ'if'de dikili Lât adlı putu ortadan kaldırmak üzere özel memurlar gönderdi. Sakîfli olan Muğîre b. Şu'be bu küçük heyetin mensuplarından.³⁰⁷

Hız. Peygamber Amr b. el-Âs'ı da Hüzeyl kabilesinin putu olan Suvâ'ı yıkmaya gönderdi.³⁰⁸

Yine Rasûlullah Ramazan ayının bitimine beş gece kala, Hâlid b. Velîd'i Uzzâ putunu yıkması için gönderdi.³⁰⁹

Rasûlullah Tay kabilesinin putu el-Fûls'ü yıkmak için Ali b. Ebî Tâlib'i gönderdi.³¹⁰ Mekke'nin fethinden sonra Ka'be'deki putlar ile Evs, Hazrec kabilelerinin taptıkları putları imha etme görevi de Hız. Ali'ye verilmiştir.³¹¹

Rasûlullah, Ömer b. el-Hattâb'ı, Osman b. Talha ile birlikte göndererek Ka'be'yi açmasını ve Ka'be'nin içinde bulunan bütün resimleri ve heykelleri imha etmesini emretti.³¹² Ka'be'yi açtığı zaman, İbrahim'in fal oklarını atan yaşlı resmini gördü. Rasûlullah Ka'be'nin içindeki bütün resimleri imha etmesini ona emretmişti. Fakat Ömer, İbrahim'in resmini bıraktı. Rasûlullah İbrahim'in resmini gördüğünde, "Ya Ömer, sana bütün resimleri imha et, demedim mi?" dedi. Ömer, "O, İbrahim'in resmidir" dedi. Rasûlullah, "Onu da imha et" buyurdu.³¹³

³⁰⁶ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/621-622.

³⁰⁷ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/504.

³⁰⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/6; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/330.

³⁰⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/6; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/329; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/110.

³¹⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/984; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/360.

³¹¹ Fığlalı, Ethem Ruhi, "*Ali b. Ebi Tâlib*", DİA, II/371-372.

³¹² Fayda, Mustafa, "*Ömer b. el-Hattâb*", DİA, XXXIV/44.

³¹³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/834.

o) Nakîblik Görevi ile

Rasûl-i Ekrem, Akabe'de kendisine biat eden Medineliler arasından on iki kişiyi Medine'deki müslümanların meseleleriyle ilgilenmek, İslâm'a davette bulunmak ve oradaki gelişmeleri kendisine bildirmek için nakîb tayin etmiştir. Hz. Peygamber bu nakîbleri Hz. Mûsâ'nın on iki yardımcısına ve Hz. İsâ'nın on iki havârisine benzetmiştir.

Es'ad b. Zürâre Akabe'de Medineliler'den alınan biatlar esnasında Rasûlullah tarafından seçilmiş ve Medine'deki müslüman topluluğun Nakîb'un-Nukabâ'sı yani Rasûlullah'tan sonra gelen en yüksek yetkili başkan ünvanıyla tâyin edilmişti.³¹⁴

Sa'd b. Ubâde İkinci Akabe Biati'na katıldı ve Rasûl-i Ekrem'in seçtiği on iki nakîb arasında yer aldı.³¹⁵

Üseyd b. Hudayr, ikinci Akabe Biati'nda Rasûl-i Ekrem tarafından seçilen on iki nakîb arasında Evsliler'i temsil eden üç kişiden biriydi.³¹⁶

p) Değişik Görevler Vererek

Allah Rasûlü'nün ashâbına çeşitli görevler vererek iltifatta bulunduğu görülür.

İslâmiyet'i kabulünden önce de şiiirleriyle tanınan Kâ'b b. Mâlik, müslüman olduktan sonra Rasûlullah'ın şâiri sıfatıyla Hassân b. Sâbit ve Abdullah b. Ravâha ile birlikte anılmıştır.³¹⁷

Rasûlullah müşrikleri mağlup ettiğinde Bedir arazisinde üç gün ikamet etti. Pazartesi günü devesine binip kuyuya atılan müşrik ölülerine seslendi. Sonra yanında bir çok esir ve ganimetler olduğu halde yola çıktı. Fetih ve ilâhî nusret zaferini Medineliler'e bildirmeleri için iki müjdeciyi önden gönderdi. Bunlar Cenâb-ı Allah'ın, müşriklere inkârcılara karşı müslümanlara yardım edip zafer ihsan ettiğini müjdelemekle görevlendirilmişlerdi. Müjdecilerden biri Abdullah b. Ravâha idi ki, Medine'nin üst taraflarına müjdeyi ulaştıracaktı.³¹⁸

Bilâl-i Habeşî hayatı boyunca Hz. Peygamber'in yanından hiç ayrılmadı. Vedâ haccında da bulundu. Onun abdest suyunu temin etmek, sütire olarak kullandığı harbeyi

³¹⁴ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/824.

³¹⁵ Azimli, Mehmet, "*Sa'd b. Ubâde*", DİA, İstanbul, 2008, XXXV/377.

³¹⁶ Dayhan, Ahmet Tahir, "*Üseyd b. Hudayr*", DİA, XXXXII/363-364.

³¹⁷ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1324; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/488; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/525.

³¹⁸ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/128; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III/456.

taşımak, şahsî ihtiyaçlarını karşılamak, savaşta özellikle geceleri korunmasını gündüzleri ise gölgelenmesini sağlamak, yemek hazırlamak, Beytül-mâl işlerine bakmak, Hz. Peygamber'in emriyle bazı ödemeler yapmak, elçileri ağırlamak, Seriyeye kumandanlarına sancak vermek, Rasûl-i Ekrem'in emirlerini halka duyurmak, kadın esirleri muhafaza etmek gibi işlerde görev almıştır.³¹⁹

Rasûlüllah'ın hicreti, Medine'ye varışı ve insanların onu karşılamaya çıkışları esnasında güneş Rasûlüllah'ın üstüne gelince Ebû Bekir kalktı ve ridasıyla onu gölgeledi. Vedâ haccında Üsâme b. Zeyd ve Bilâl, Rasûlüllah Cemretü'l-Akabe'ye taş atıncaya kadar birisinin devesinin yularını tuttuğu, diğerrinin de elbisesini tutmak suretiyle onu sıcaktan koruduğu rivâyet edilir.³²⁰

Bilâl-i Habeşî, Hz. Peygamber'in atını eyerleme görevini de ifa etmiştir.³²¹

Kettânî şu rivâyeti nakleder: "Rasûlüllah musallâya gider, önünde âsa taşınır, musallâda önüne dikilir ve ona karşı (onu sütire yaparak) namaz kılardı. Aneze, mızrak yarısı kadar veya ondan biraz uzun, mızrak uç demiri gibi demiri olan bir asadır. Bilâl'in (r.a) bayram günü ve istiskâda (yağmur duasına çıkıldığında) anezeyi Rasûlüllah'ın önünde taşıdığı kaydedilir."³²²

Allah Rasûlü Ca'fer b. Ebî Talib'i önden, Hâris b. Hazn el-Âmirî'nin kızı Meymûne'ye göndererek, Meymûne'yi kendisine istetti.³²³

Ebû Hüreyre şöyle rivâyet eder; "Peygamber Efendimiz bana ayakkabılarını vererek: Al şu ayakkabılarımı götür ve bahçe dışında, inanarak "Lâ ilâhe illâllah" diyen kimi görürsen onu cennetle müjdele, dedi. Ben de ayakkabılarını alıp dışarı çıktım."³²⁴

Yine Ebû Sa'lebe Hz. Peygamber'e rastlayarak: "Ya Rasûlallah, beni iyi öğreten bir kimseye teslim et" dedi. O da onu Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'a teslim etti. Sonra da: "Ben seni, sana iyice öğretecek ve güzel eğitecek kimseye teslim ettim" buyurdu.³²⁵

Kabilenin birinin, üzerinde bir çok arının kovan kurduğu kutsal bir hurma ağacı vardı. Ne zaman onların topraklarına bir düşman hücumu olsa, onlar bu hurma ağacını tütsülerle ve kovanlarından kızgın fırlayan arılar düşman birliklerine saldırıp onları sokarlar

³¹⁹ Fayda, Mustafa, "Bilâl-i Habeşî", DİA, İstanbul, 1992, VI/152-153.

³²⁰ Kettânî, *et-Terâtib*, II/111.

³²¹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/556.

³²² Kettânî, *et-Terâtib*, I/164-165.

³²³ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/417.

³²⁴ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/379.

³²⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/655.

ve bozguna uğratırlardı. Rasûlüllah, Süleymler'e karşı savaşa çıkınca Ali'yi bu hurma ağacına gönderdi ve o da müthiş kılıcı Zülfikâr'ın bir darbesiyle koca ağacın gövdesini yıkıp devirdi.³²⁶

Kândehevî Peygamber Efendimiz'in bizzat savaşa girmediği zaman silâhını ya Üsâme'ye ya da Hz. Ali'ye verdiğini nakleder.³²⁷ Nitekim Zeyd b. Hârise'nin komutan olduğu seriyyelerin birinde insanlar, "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizimle birlikte Zeyd b. Hârise'nin yanına bir adam gönder. Bizi, ailelerimizi ve mallarımızı serbest bıraksın" dedi. Rasûlüllah, "Ey Ali, kalk onlarla birlikte git" dedi. Hz. Ali, "Ey Allah'ın Rasûlü Zeyd bana itaat etmez" dedi. Bunun üzerine Rasûlüllah, "Benim kılıcımı al" buyurdu.³²⁸

Mekke'nin tatbik ettiği işkence ve zulümden kaçmak için yeğeni Ca'fer Habeşistan'a sığınmak ve ilticâ etmek istediğinde Rasûlüllah kendisine, bize Habeş Kralı Negüs'ü şahsen tanıyor intibaini verecek şekilde ona hitâben yazılmış bir takdim ve tavsiye mektubu vermişti. Rasûlüllah, bir gün yeğeni Ca'fer b. Ebî Tâlib'e hassaten kıymet ve değeri çok yüksek bir elbise gönderdi ve "Sen bunu kardeşin Habeşistan Kralı Necâşî'ye gönderebilirsin" diye de haber verdi.³²⁹

Rasûlüllah, Uhud savaşında elindeki kılıcını göstererek: "Bu kılıncın hakkını kim verecek" buyurdularında, fırlayan birkaç kişi arasında Ebû Dücâne, Rasûlüllah'a: "Ya Rasûlallah, bu kılıncın hakkı nedir?" diye sormuş; Rasûlüllah ise cevabında: "Eğilip bükülünceye kadar düşmanın yüzüne vurmaktır" buyurmuştur. Bunun üzerine Ebû Dücâne, kılıcını Rasûlüllah Efendimiz'den alarak: "Ey Allahın Rasûlü, aynen buyurduğunuz şekilde bu kılıncın hakkını ben vereceğim" demiştir.³³⁰

3-Hediye Vererek

Her konuda olduğu gibi insanlarla ilişkilerin nasıl olması gerektiği hususunda da en güzel örnek olan Hz. Peygamber hediyeleşme üzerinde ısrarla durmuştur. Hediyeleşmenin insanlar arasındaki saygı ve dostluğu geliştirdiğini, kıskançlık, bencillik ve cimrilik gibi kötü duyguları giderdiğini ve rızkın genişlemesine vesile olduğunu ifade etmiştir. Kendisi de hem hediye alır hem de karşılığında hediye verirdi.

³²⁶ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/505.

³²⁷ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/44.

³²⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/559.

³²⁹ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1024.

³³⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/259; Taberî, *Târih*, II/511; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/164; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VI/96; İbn Hacer, *el-İsâbe*, IV/58-59.

Abdullah b. Mes'ûd Bedir'de savaştan bir önceki gece keşif kolunda görev aldı ve savaş sırasında yaralı olarak bulduğu Ebû Cehil'i öldürdü. Hz. Peygamber, ümmetin Firavun'u diye vasıflandırdığı Ebû Cehil'in öldürülmesinden dolayı Allah'a hamdederek Abdullah'ı övmüş ve Ebû Cehil'in kılıcını ona vermiştir.³³¹

Hz. Peygamber tarafından Mekke döneminde Abdurrahman b. Avf ile kardeş yapılan Osman b. Affân, Medine'de evinde misafir kaldığı Ensâr'dan Evs b. Sâbit ile kardeş ilân edildi. Rasûl-i Ekrem, Medine'de Muhâcirlere ev yapmaları için yer tahsis ettiğinde Osman b. Affân'a Mescid-i Nebevî'nin kendisinin girip çıktığı kapısının karşısına düşen arsayı verdi.³³²

Rasûlullah Ali b. Ebî Tâlib'e, Rayta bt. Hilâl denilen, Osman b. Affân'a da Zeyneb bt. Hayyân denilen bir cariye vermişti.³³³

Yine Necâşî, Rasûlullah'a mızraklar (harbe) hediye etmişti. O da birini Hz. Ömer'e birini Hz. Ali'ye vermiş, bir tanesini de kendisi için alıkoymuştu.³³⁴

Rasûlullah Hz. Ali'yi Negrân'a göndermişti. Mekke'de ona yetişti ve ihrama girdi. Hz. Ali, Fâtıma bt. Rasûlullah'ın yanına girdi. Onu ihramdan çıkmış ve hazırlanmış buldu. "Ey Rasulûllah'ın kızı, sana ne oldu?" dedi. O Rasûlullah umre ile ihramdan çıkmamızı emretti. Biz de çıktık, dedi. Sonra Rasûlullah geldi. Hz. Ali, kendi seferi hakkında haber verdikten sonra Rasûlullah ona on şeyi emretti.

-Git ve beyti tavaf et ve ihramdan çık, arkadaşların gibi.

Dedi ki:

-Ya Rasûlallah, ben senin tavafın gibi tavaf yaptım.

Sonra Rasûlullah ona şöyle dedi.

-Dön, ihramdan çık, senin arkadaşların çıktıkları gibi.

Dedi ki:

Ya Rasûlallah ben ihrama girdiğim zaman şöyle dedim:

-Ey Allah'ım ben, peygamberin, kulun ve Rasûlün Muahammed'in tehlik getirdiği gibi tehlik ettim.

³³¹ Cerrahoğlu, İsmail, "Abdullah b. Mes'ûd", DİA, I/115-116.

³³² Yiğit, İsmail, "Osman b. Affân", DİA, XXXIII/438.

³³³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/944.

³³⁴ Kettânî, *et-Terâtîb*, I/164-165.

Dedi ki:

-Seninle birlikte bir hedy (kurban) yok mudur?

Dedi ki:

-Hayır

Bunun üzerine Rasûlüllah onu kurbanına ortak etti³³⁵ ve Rasûlüllah ile birlikte hacı bitirinceye ve Rasûlüllah ikisinin yerine de hedyi boğazlayıncaya kadar ihrâmlı kaldı.³³⁶

Peygamber Efendimiz 10 Zilhicce günü Minâ'da îrad buyurdıkları meşhur hutbeden sonra, kurbanlık olarak getirdikleri yüz deveden altmış üçünü bizzat kurban ettikten sonra, geri kalanı tamamlaması için de Hz. Ali'ye izin vermişti³³⁷

Havvât b. Cübeyr'in Bedir'de Zülfikar diye bilinen kılıcın alt tarafı kırılmıştı. Bu kılıcın Münebbih b. Haccâc'a ait olduğu söylenmişse de Âs b. Münebbih'e ait olduğu da söylenir. Onu Hz. Ali, kafasını uçurarak öldürmüş ve Zülfikâr diye bilinen kılıcını ondan almıştı. Hz. Peygamber de onu Hz. Ali'ye hediye etmişti.³³⁸

Abdülazîz b. Seyf b. Zî Yezen el-Himyerî, Rasûlüllah'a hediyeler getirerek ona elbiseler vermişti. Hz. Peygamber bu elbiselerden birini Hz. Ömer'e verdi. Bu elbiseye yirmi deve değeri biçildi.³³⁹

Rasûlüllah'a Temîm ed-Dârî'nin hediye ettiği Verd adlı bir at vardı. Rasûlüllah onu Hz. Ömer'e hediye etmiş, Hz. Ömer sonra bir adama hediye etmiş ve daha sonra onu satılırken bulmuştu.³⁴⁰

Yine Rasûlüllah Osman b. Maz'ûn ve ailesine Medine'de ev yapıp yerleşmeleri için bir arsa tahsis etti.³⁴¹

Resül-i Ekrem Mısır'dan Mukavkıs'ın kendisine gönderdiği iki kardeş câriyeden biri olan Sîrîn'i Beyraha mâlikanesiyle birlikte Hassân'a hediye ederek onun gönlünü almıştır.³⁴²

³³⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/1088; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/279.

³³⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/343-344.

³³⁷ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 226.

³³⁸ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/133.

³³⁹ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/310.

³⁴⁰ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/93.

³⁴¹ Kandemir, M. Yaşar, "*Osman b. Maz'ûn*", DİA, İstanbul, 2007, XXXIII/470.

³⁴² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/7; Kettânî, *et-Terâtîb*, I/285; Elmalı, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*", DİA, XVI/400.

Rasûlüllah Hassân'ın şahsına ve sanatına çok değer verirdi; hatta şiirlerini okuması için ona Mescid-i Nebevi'de bir minder de tahsis etmişti.³⁴³

Muhammed b. Mesleme Hayber'de Merhab'ın inciklerine vurarak onları kesince, Merhab: "Ey Muhammed! Beni hemen öldür" demiş; Muhammed ise: "Ölümü, kardeşim Mahmud'un tattığı gibi yavaş yavaş tat" diyerek onu terketmişti. Bu arada Hz. Ali, Merhab'ın yanına gelerek, boynunu kesip üzerinde bulunan harp eşyalarını almıştı. Bunun üzerine Hz. Ali ve Muhammed, Merhab'ın eşyaları hususunda Allah Rasûlü'nün huzuruna çıktılar. Rasûl-i Ekrem Merhab'ın kılıcını, mızrağını, miğferini ve kalkanını Muhammed b. Mesleme'ye vermiştir.³⁴⁴

Ca'fer b. Ebî Tâlib Hayber'den Medine'ye dönüşlerinde Hz. Peygamber Mescid-i Nebevî'nin yanı başında bir yer ayırarak onu buraya yerleştirdi.³⁴⁵

Sahîh-i Buhârî'de, Ebû Hüreyre'nin, müslüman olduğu ilk zamanlarda uğradığı sıkıntı ve Rasûlüllah'ın "Suffe ehline uğra ve onları bana çağır" sözünü dile getirdiği, rivâyette o şöyle der: "Ehl-i Suffe İslâm'ın misafirleridirler; ne bir aile, ne bir kimse ve ne de bir malları vardır. Hz. Peygamber'e sadaka (zekât) geldiğinde onlara gönderir, ondan bir şey yemezdi. Bir hediye geldiğinde ise onlara gönderir, kendisi de ondan nasiplenir, onları da hediyeye ortak ederdi."³⁴⁶

Peygamber Efendimiz Vedâ Haccı esnasında berberi Ma'mer b. Abdullah'ı çağırdı ve ona başını tıraş etmesini emretti. Ashâb, Hz. Peygamber'in etrafında toplanmış, sakal-ı şerifinden almak için beklemeye başlamıştı. Onlar arasında Hâlid de bulunuyordu. Hz. Peygamber'in saçları kesildikçe etrafındakilere dağıtıyordu. Rasûlüllah Hâlid'e sakal-ı şerifini ikram etti.³⁴⁷

Rasûl-i Ekrem, Ensâr'ın ileri gelenlerinden Hârise b. Nu'mân'ın kendisine bağışladığı Mescid-i Nebevi civarındaki evlerden birini Hâlid'e verdi. Evin darlığından şikâyet edince de, "Binayı yukarıya doğru yükselt; Allah'tan da genişlik iste" dedi.³⁴⁸

İbn-i Cerîr'in nakline göre; "Dûmetü'l-Cendel hükümdarı Ükeydir, Peygamber Efendimiz'e bir küp dolusu kudret helvasından hediye gönderdi. Peygamber Efendimiz namaz

³⁴³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/5; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/326; Yenibaş, Hasan, *Vazifelendirmede Peygamber Metodu*, s. 169.

³⁴⁴ Vâkidi, *Kitâbü'l-Meğâzi*, II/656.

³⁴⁵ Önkal, Ahmet, "*Ca'fer b. Ebû Tâlib*", DİA, İstanbul, 1992, VI/549.

³⁴⁶ Kettânî, *et-Terâtib*, II/228; Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/317.

³⁴⁷ Vâkidi, *Kitâbü'l-Meğâzi*, III/884; Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velid*, s. 226-227.

³⁴⁸ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/1041; Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velid*, s. 133-134.

kıldıktan sonra kudret helvası kabını yanına alarak ashâbı arasında dolaşmaya başladı. Kendisine rastlayanlar, ellerini kaba sokarak istedikleri kadar çıkarıp yerlerdi. Bu arada Hâlid b. Velîd'e de rastladı. Hâlid de elini kaba sokarak: "Yâ Rasûlallah, herkes bir kez çıkarıp yerken, benimki ikinci kez oldu" dedi. Rasûlullah: "Seninki iki kez olduğuna göre bu sefer çıkaracağın, çocuklarının olsun" buyurdu."³⁴⁹

Rasûlullah'ın bir âdeti de, birisinden gördüğü herhangi bir iyiliği karşılıksız bırakmamaktı. Bunun için Ebû Eyyûb'un evinden kalktığı zaman, kendisine: "Yarın bize gel" dedi. Fakat Ebû Eyyûb bu sözü duymadığı için Hz. Ömer ona: "Efendimiz, yarın kendisine gitmeni emrediyor" dedi. Ertesi gün Ebû Eyyûb, Peygamber Efendimiz'e gittiğinde ona bir câriye hediye etti ve câriye hakkında iyi davranmasını tavsiye buyurarak: "Çünkü biz bu câriyeden iyilikten başka bir şey görmedik" dedi. Ebû Eyyûb, câriyeyi götürdükten sonra, Peygamber Efendimiz'in tavsiyesini ancak câriyeyi âzâd etmekle yerine getirebilirim, diyerek onu âzâd etti.³⁵⁰

Hz. Peygamber, şehre geldiğinde atından başka bir mal varlığı bulunmayan Zübeyr'e Nakî bölgesinde tarım yapılmayan bir araziye tahsis etti.³⁵¹

Rasûlullah, Huneyn sonunda Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkâs, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ve Zübeyr b. Avvâm'a birer cariye vermişti.³⁵²

Hz. Ebû Bekir'e Hırc kuyusunu, Hz. Ömer'e Cerm kuyusunu, Abdurrahman b. Avf'a Suâle'yi verdi. Buna Süleym'in malı denirdi. Zübeyr b. Avvâm ile Ebû Seleme b. Abdülesed'e de el-Büveyle verildi.³⁵³

Rasûlullah, Sa'd b. Mu'âz'a da İbn Ebi'l-Hukayk'ın kılıcını verdi.³⁵⁴

4-Ehl-i Beyt'ine Dahil Ederek

Hendek gazvesinde, bu gazve sırasında bir hendek kazılmasını teklif etmesi ve hendek kazmadaki başarısı dolayısıyla Ensâr ve Muhâcirler Selmân'ı kendilerinden sayma konusunda ihtilâfa düştü. Muhâcirler, "Selmân bizdendir" diyerek kendilerinden sayarken,

³⁴⁹ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II/325-326.

³⁵⁰ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I/386-387.

³⁵¹ Efendioğlu, Mehmet, "*Zübeyr b. Avvâm*", DİA, İstanbul, 2013, XXXIV/522.

³⁵² Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/944.

³⁵³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/379-380.

³⁵⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/379.

Ensâr da, "Selmân bizdendir. Biz ona sahip çıkmaya daha lâyığız" dediler. Bunun üzerine Rasûlüllah, "Selmân bizden, Ehl-i Beyt'tendir" diyerek bu tartışmaya son verdi.³⁵⁵

5-Âzâd Ederek

Hız. Peygamberin şefkat ve merhametinden en çok istifade eden sahipsiz ve kimsesiz insanların başında köleler geliyordu. Hız. Peygamber bu insanların hürriyetine kavuşmaları için her türlü çabayı sarf etmiş, bu hususta ashâbını da teşvik etmiş, bilhassa müslüman olan kölelerin bir an önce âzâd edilmeleri için başta Hız. Ebû Bekir olmak üzere zengin sahâbîleri teşvik etmiştir.

Selmân-ı Fârisî h. 4/m. 626 yılında Efendimiz'e geldi ve hürriyetini elde etmesi için ondan yardım istedi. Hız. Peygamber de Benî Süleym kabilesinden gelen zekât vergisinden yardımda bulunarak onu hürriyetine kavuşturdu.³⁵⁶

Rasûlüllah Tâif gazvesinde bütün köleleri azat etmişti. Rasûlüllah her bir köleyi, geçimini sağlamak ve onu bindirmek üzere müslümanlardan bir adama emanet etti. Ebû Bekr'e, Amr b. Sa'îd b. el-Âs; Osman b. Affân'a, Yuhannes en-Nebbâl; Sa'd b. Ubâde'ye, Yesâr b. Mâlik, Üseyd b. Hudayr'a İbrahim b. Câbir emanet edilmişti. Rasûlüllah, onlara Kur'ân okutmalarını ve sünneti öğretmelerini emretti.³⁵⁷

6-Hasta Ziyaretlerine Giderek

Hız. Peygamber hasta ziyaretine önem verirdi. Ashâbından büyük küçük herkesle ilgilenir, durumlarını sorar ve hasta olanları ziyaret ederdi. Kendisi hastaları ziyaret ettiği gibi sahâbîlere de hasta ziyaretini tavsiye etmiştir. Rasûlüllah hasta ziyaretlerinde hastalara dua etmiş ve moral vermiştir.

Nitekim Sâ'd b. Ebî Vakkâs hastalandığında Rasûlüllah onun ziyaretine gitmiş ve Hâris b. Kelede'nin tedâvisi altına girmesini ona tavsiye etmiştir.³⁵⁸

³⁵⁵ İbn Hişâm, *Sîret*, III/311; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/167; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/421.

³⁵⁶ Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahâbîler*, s. 259.

³⁵⁷ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, III/932.

³⁵⁸ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/802.

Üsâme b. Zeyd şunları nakleder: "Bedir savaşı daha olmamıştı. Sa'd b. Ubâde hasta idi. Bir gün Peygamber Efendimiz ona uğramak için, Fedek kadifesinden yapma palanlı bir merkebe binerek ve beni de arkasına bindirerek onu ziyarete gittik."³⁵⁹

Hz. Âişe'den şu rivâyet nakledilir: "Hendek savaşında Sa'd yaralandı; Kureyş'ten biri ona ok atmıştı. Rasûlüllah mescidde ona bir çadır kurdurdu, kendisini yakından ziyaret ediyordu." Rasûlüllah Sa'd b. Muâz'ı mescidinde, Eslem kabilesinden Rûfeyde adlı bir kadının çadırına koydurdu. Rûfeyde yaralıları tedavi ediyor, müslümanlardan sıkıntıya düşmüş olanların hizmetine kendisini adanmış bulunuyordu.³⁶⁰

7-Evlerini Ziyaret Ederek

Hz. Peygamber, ashâbının dertleriyle ilgilenmiş, onlardan yakın ilgisini esirgememiştir. Hz. Peygamber, genel meselelerin yanında detayları da ihmal etmemiş ve ashâbının en küçük dertleriyle bile ilgilenmiştir. Rasûlüllah, yardım ederken bile muhatabını rencide edecek, üzecek ve minnet altında bırakacak bir tavırda bulunmamıştır.

İbn-i Abbâs şu rivâyeti nakleder: "Osman b. Maz'un vefat edeceği sırada Peygamber Efendimiz ona uğradı ve baş ucuna gelerek ona bir şey söyleyecekmiş gibi üzerine eğildi. Fakat başını kaldırdıktan sonra gözlerinin yaşardığı görüldü. Sonra bir daha üzerine eğilip tekrar başını kaldırıncaya bu sefer ağladı. Sonra bir daha eğilip başını kaldırırken bu kez hıçkırdı. O zaman oradakiler vefat ettiğini anlayıp hep birlikte ağladılar."³⁶¹ Efendimiz, gözleri yaşararak onu öptü."³⁶²

Rasûlüllah çeşitli vesilerle Sa'd b. Ubâde'nin evine gider ve ailesine dua ederdi. Annesi Amre bt. Mes'ûd'un vefatında da evine gitmiş ve Sa'd kendisine annesi için ne yapması gerektiğini sorunca yapacağı en hayırlı işin insanlara su temin etmek olduğunu söylemişti. Sa'd da annesi adına bir kuyu kazdırmıştır.³⁶³

Esmâ bt. Umeys'in rivâyetine göre: "Ca'fer ve arkadaşları şehit olunca Rasûlüllah benim yanıma geldi ve ben kırk deri bağlamıştım ve hamurumu yoğurmuştum ve oğullarımı yıkamış, onları kokulandırmış ve temizlemiştim. Esmâ devamla şöyle dedi: Rasûlüllah bana:

³⁵⁹ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/81.

³⁶⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/374; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/212; Kettânî, *et-Terâtîb*, II/210; Yenibaş, Hasan, *Vazîfelerinde Peygamber Metodu*, s. 101.

³⁶¹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1055; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/600.

³⁶² İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1053; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/600; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/464.

³⁶³ Azimli, Mehmet, "Sa'd b. Ubâde", *DİA*, XXXV/377.

"Beni Ca'fer'in çocuklarına götür" dedi. Ben de onu onlara götürdüm. O, onlarla koklaştı ve gözlerinden yaşlar aktı. Dedim ki:

-Ya Rasûlallah, babam ve anam sana feda olsun. Seni ağlatan nedir? Ca'fer ve arkadaşlarından sana bir şey mi haber verildi? Dedi ki:

-Evet bugün katledildiler. Bunun üzerine bağırarak ayağa kalktım ve kadınlar benim yanıma toplandılar. Rasûlullah kendi ailesine: "Ca'fer ailesine yemek yapmaktan gaflet etmeyiniz" buyurdu."³⁶⁴

Bir bebek olarak Rasûlullah Esmâ bt. Umeys'e, Muhammed b. Ca'fer b. Ebî Tâlib'i kastederek: "Kardeşimin oğlunu bana getirin" demiş ve diğer kardeşleriyle birlikte civciv gibi Rasûlullah'ın yanına getirilmişler, Rasûlullah da ağlayıp kendilerini koklayarak öpmeye başlamış, anneleri de ağlamaya başlamıştı. Rasûlullah annelerine hitaben: "Sen yoksul kalmalarından ötürü mü bunlar için ağlıyorsun? Oysa ben dünyada da, ahirette de bunların velisiyim" dedi. Sonra da berbere emir verip saçlarını traş ettirdi.³⁶⁵

Rasûl-i Ekrem Medine'ye hicret edince Medine'li müslümanların her biri onu evinde misafir etmek istedi. Ancak Hz. Peygamber, bir tercih yaparak onları gücendirmemek için devesinin çökeceği yere en yakın eve misafir olacağını söyledi. Kendisini taşıyan devenin önce bir yere çöktüğü, buradan hemen kalkıp biraz ileride tekrar çöktüğü görüldü. Rasûlullah oraya en yakın olan ve dedesi Abdülmuttalib'in annesi tarafından kendisine yakınlığı da bulunan Ebû Eyyûb'un evine yerleşerek burada yedi ay misafir kaldı.³⁶⁶

8-Cenaze Merasimleriyle İlgilenerek

Es'ad b. Zürâre, h. 1/m. 623 yılı şevval ayında Mescid-i Nebevi inşa halinde iken vefat etti. Ölümü sırasında yanında bulunan Hz. Peygamber cenazesini yıkayıp kefenledi, namazını kıldırdı ve cenazesinin önünde kabre kadar yürüdü. Es'ad hicretten sonra ilk ölen, cenaze namazı Hz. Peygamber tarafından ilk kaldırılan ve Ensâr'dan Baki Mezarlığına ilk defnedilen sahâbîdir.³⁶⁷

³⁶⁴ İbn Sa'd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrût, T.siz, VIII/282; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/343.

³⁶⁵ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII/357.

³⁶⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, II/169; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/109; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III/300; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/178-179.

³⁶⁷ Ünal, İsmail Hakkı, *"Es'ad b. Zürâre"*, DİA, İstanbul, 1994, X/352.

Sa'd b. Muâz vefat ettiği zaman Hz. Peygamber ile ashâbı onun için ağladılar.³⁶⁸ Rasûlüllah gaslinde çok acele etmiş ve ashâbı sebebini sorunca "Hanzala'da olduğu gibi, meleklerin bizden evvel onu yıkayacaklarından korktum" buyurmuştur.³⁶⁹ Cenaze namazını Rasûl-i Ekrem kıldırdı ve Cennetü'l-Bakî'e defnedildi.³⁷⁰ Hz. Peygamber'in Sa'd'ın vefatı münasebetiyle arşın titrediğini, cenazesine yetmiş bin meleğin katıldığını ve onun cennet ehlinde olduğunu belirttiği nakledilmiştir.³⁷¹

H. 2/m. 624 yılında Osman b. Maz'ûn vefat etti. Cenaze namazını Hz. Peygamber kıldırdı ve el-Bakî'e gömüldü. Daha sonra Rasûlüllah kabrinin başına bir alâmet olması için taş koydu.³⁷² Rasûlüllah, sahâbîden büyükçe bir taş getirmelerini istedi. Sâhabî taşı kaldıramayınca Rasûlüllah'ın onu alıp kabrin başucuna koyduğu ve: "Böylece kardeşimin kabrini bulur ve ailemden ölenleri de artık buraya gömerim" dediği, rivayet edilmektedir.³⁷³

Rasûlüllah, Uhud sonunda Hz. Hamza'nın getirilmesini emretti. Üzeri bir kumaş ile örtüldü. Rasûlüllah onun üzerine namaz kıldı ve yedi tekbir getirdi. Sonra diğer şehitler birer birer getirildi. Hepsisi Hamza'nın yanına konuldular. Rasûlüllah onların ve onlarla beraber Hamza'nın namazını kıldı.³⁷⁴ Hamza'nın kabrini Ebû Bekir, Ömer, Ali ve Zübeyr kazdılar ve Rasûlüllah ile birlikte defnettiler.³⁷⁵

9-Ganimetten Pay Vererek

Hz. Peygamber Enfâl sûresinin 69. âyetinde belirtildiği üzere ganimetin kendisine ve ümmetine helâl kılındığını belirtmiştir. Rasûl-i Ekrem de, kendi hissesinin aile fertlerinin ihtiyacından artan kısmını müslümanların yararı ve ordu gideri için harcamıştır. Rasûl-i Ekrem'in akrabaları fakir dahi olsa zekât alamadıkları için Rasûlüllah kendilerine ganimetten pay ayırmıştır.

Hz. Osman, Hz. Peygamber'in kızı Rukiyye ile evlendi. Bedir Savaşı'na giderken Osman'ı hasta olan kızının başına Medine'de bıraktı. Zafer müjdesinin Medine'ye ulaştığı gün

³⁶⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/375.

³⁶⁹ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/528.

³⁷⁰ Efendioğlu, Mehmet, "Sa'd b. Muâz", DİA, XXXV/374-375.

³⁷¹ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/604; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/376; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/37.

³⁷² Taberî, *Târih*, II/485; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/600; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/136.

³⁷³ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1054.

³⁷⁴ Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/310; İbn Hişâm, *Sîret*, III/129-130; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/54.

³⁷⁵ Algül, Hüseyin, "Hamza b. Abdülmuttalib", DİA, İstanbul, 1997, XV/501.

Rukiyye öldü. Hz. Peygamber, Bedir'e katılanlardan sayarak Hz. Osman'a ganimetten hisse verdi.³⁷⁶

Hz. Peygamber bazı savaflara çıkarken hanımlarını Hassân'ın evine bırakır, döndüğünde ganimetten ona da pay ayırırdı.³⁷⁷

Sa'd b. Ubâde'nin, Hazrec kabilesine Bedir gazvesine hazırladığı ve yirmi deveyle destekte bulunduğu, bunu dikkate alan Hz. Peygamber'in kendisine ganimetten pay verdiği rivâyet edilmektedir.³⁷⁸

Hz. Peygamber Medine'den Bedir'e hareket etmeden önce Talha b. Ubeydullah ile Saîd b. Zeyd'i haber araştırmak üzere Şam yoluna gönderdi. Onlar Bedir savaşı günü Medine'ye geldiler. Rasûlullah da onlara ganimetten paylarını verdi.³⁷⁹

Hz. Peygamber, Ca'fer b. Ebî Tâlib'in Habeşistan'dan Medine'ye gelişine o kadar sevinmiştir ki, onlar Hayber fethine iştirak etmedikleri halde onlara harbe iştirak edenler gibi muamele yapıp alınan ganimetlerden hisse vermiştir.³⁸⁰

Hz. Peygamber, Nadîroğulları'nın mallarını özellikle ilk Muhâcirler arasında paylaştırdı. Fakirlikten dolayı Ensâr'dan olan Ebû Dücâne ile Sehl b. Huneyf'e ganimetten pay verdi.³⁸¹

Bedir savaşı sonunda alınan ganimetlerden Hz. Ali'ye bir kılıç, bir kalkan ve bir deve verilmiştir.³⁸²

Yahûdiler ihanetleri yüzünden ölüm cezasına çarptırılınca cezaların infazında Zübeyr de bulundu. Ardından yapılan ganimet taksiminde hem ona hem önemli hizmeti dolayısıyla atına pay verildi.³⁸³

³⁷⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/154; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/128; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, V/184.

³⁷⁷ Elmalî, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*", DİA, XVI/400.

³⁷⁸ Azimli, Mehmet, "*Sa'd b. Ubâde*", DİA, XXXV/377.

³⁷⁹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, I/101; Taberî, *Târih*, II/478; İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/615; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/387-388; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/133.

³⁸⁰ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 169; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/376.

³⁸¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/163; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/290; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/13.

³⁸² Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, İstanbul, 1991, s. 259.

³⁸³ Efendioğlu, Mehmet, "*Zübeyr b. Avvâm*", DİA, XXXIV/522.

10-Muâhât ile (Kardeşleştirerek)

Hız. Peygamber Medine'ye hicretten sonra Muhâcir ile Ensâr'ı her yönden kaynaştırmak istedi. Birbirlerine maddî, manevî yardım etme gibi hususlara dayanan bir kardeşlik akdi yapıldı. Nitekim buna karşılıklı kardeşleşme anlamında "muâhât" denildi.

Hız. Peygamber, hicretten sonra Medine'de Ensâr ile Muhâcirler arasında kardeşlik bağı (muâhât) kurduğu gibi daha önce Mekke'de de müslümanları birbiriyle kardeş yapmış, bazı güçsüz mü'minleri hali vakti yerinde olanların korumasına vermişti. Nitekim Hamza müslüman olunca Rasûl-i Ekrem onu Zeyd b. Hârise ile kardeş ilân etmiştir.³⁸⁴

Kaynaklarda daha çok zikredildiği kadarıyla Rasûlullah, Ömer'i Mekke'de Ebû Bekir'le, Medine'de İtbân b. Mâlik ile,³⁸⁵ Talha b. Ubeydullah'ı Mekke'de iken Zübeyr b. Avvâm ile Medine'de Kâ'b b. Mâlik ile,³⁸⁶ Bilâl'i Mekke'de Ubeyde b. el-Hâris ile, Medine'ye hicretten sonra da Abdullah b. Abdurrahman el-Has'amî ile kardeş yaptı.³⁸⁷

Muhâcirlerle Ensâr arasındaki kardeşlik antlaşması sırasında Hız. Peygamber Abdurrahman b. Avf ile Ensârdan Sa'd b. Rebi arasında,³⁸⁸ Osman b. Maz'ûn ile Hazrec kabilesinden Abbâs b. Ubâde'yi,³⁸⁹ Huzeyfe b. Yemân'ı Ammâr b. Yâsir ile kardeş ilân etti.³⁹⁰

Rasûlullah Muhâcirlerden ve Ensârdan olan ashâbının arasında kardeşleşme akdi yapınca şöyle dedi: Allah için ikişer ikişer kardeşleşin. Sonra Ali b. Ebî Tâlib'in elini tuttu ve dedi ki: Bu benim kardeşimdir. Rasûlullah, Peygamberlerin efendisi, müttakilerin imamı ve âlemlerin Rabbi'nin Rasûlullahı ki onun kullar arasında emsal ve benzeri yoktur. Hız. Ali ile kardeş oldular.³⁹¹ Rasûlullah Ashâbı kirâm arasında iki defa kardeşlik akd edilmesini buyurduğu halde, hiçbirinde Hız. Ali ile, bir başkası arasında kardeşlik akdi yapmayıp, Hız. Ali'nin beni unuttunuz mu? şeklindeki suâlîne cevâben: "Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin" buyurdu.³⁹²

Hicretten sonra Hız. Peygamber Kâ'b b. Mâlik ile Talha b. Ubeydullah arasında,³⁹³ Üseyd b. Hudayr ile Zeyd b. Hârise arasında,³⁹⁴ Bilâl-i Habeşi ile Ebû Ubeyde b. Cerrâh

³⁸⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/51; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/354.

³⁸⁵ Fayda, Mustafa, "Ömer b. el-Hattâb", DİA, XXXIV/44.

³⁸⁶ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, II/764.

³⁸⁷ Fayda, Mustafa, "Bilâl-i Habeşi", DİA, VI/152.

³⁸⁸ Abdi'l-Ber, *el-İstiâb*, II/844; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/480; İbn Hacer, *el-İsâbe*, II/416.

³⁸⁹ Kandemir, M. Yaşar, "Osman b. Maz'ûn", DİA, XXXIII/470.

³⁹⁰ Başaran, Selman, "Huzeyfe b. Yemân", DİA, İstanbul, 1998, XVIII/434.

³⁹¹ İbn Hişâm, *Sîret*, II/176.

³⁹² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/109.

³⁹³ İbn Abdi'l-Berr, *el-İstiâb*, III/1323; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/487.

³⁹⁴ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/112; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VII/169; İbn Hacer, *el-İsâbe*, I/49.

arasında,³⁹⁵ Selmân-ı Fârisî ile Ebû'd-Derdâ (r.a) arasında,³⁹⁶ Saîd b. Zeyd'i ile Übey b. Kâ'b arasında,³⁹⁷ Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Sa'd b. Muâz arasında,³⁹⁸ Ebû Dücâne ile Utbe b. Gazvân arasında kardeşlik bağı (muâhât) kurmuştu.³⁹⁹

Hız. Peygamber'in ashâbını bazen iki kişi ile kardeş yaptığı görülmektedir. Nitekim Rasûl-i Ekrem Sâ'd b. Ebî Vakkâs'ı, Mus'ab b. Umeyr ve Sâ'd b. Muâz ile kardeş ilan etti.⁴⁰⁰ Medine'de Rasûlüllah Abdullah b. Mes'ûd ile Zübeyr b. Avvâm ve Muâz b. Cebel arasında muâhât kurdu.⁴⁰¹

11-Musâfaha ve Sarılarak

Peygamberimiz'in ve sahâbenin hayatında en güzel arkadaşlık ve dostluk örneklerini bulmak mümkündür. Peygamberimiz, ashâbı hakkında hep övgü dolu sözler sarf etmiş; onların zaman zaman yaptıkları hataları ise tatlı dille ve güler yüzle düzeltmiştir. Sahabe de Peygamberimiz'e bağlılıkta ve saygıda kusur etmeyerek bizlere güzel arkadaşlık örneği sunmuşlardır.

Nitekim Muhammed b. Mesleme'nin nakline göre; "Bir yolculuktan yeni gelmiştim. Rasûlüllah, beni görünce elimden tutarak halimi sordu ve elimi bırakmadı. Nihâyet ben onun elini bıraktıktan sonra elimi bıraktı."⁴⁰²

Enes b. Mâlik'in rivâyetine göre: "Hz. Peygamber Tebûk'ten döndüğünde Sa'd b. Muâz el-Ensârî kendisini karşıladı. Rasûlüllah ona: "Bu elinde gördüğüm nedir?" diye sordu. O da: "Kürek ve çapa izidir, çapa yapıp ailemin nafakasını karşılıyorum" dedi. Rasûlüllah onun elini öperek: "Bu ateş değmeyecek bir eldir" buyurdu."⁴⁰³

Hendek harbinde Sa'd b. Muâz'ın elinden kan akmaya başlayınca Peygamber Efendimiz kalkıp onu kucakladı. Kan, Peygamber Efendimiz'in yüzüne ve sakalına fişkıriyordu. Ashâb, Peygamber efendimizi kandan korumak için Sa'd b. Muâz'dan ayırmak istedikçe o, Sa'd'a yapıştıyordu.⁴⁰⁴

³⁹⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/243.

³⁹⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/419; Savaş, Rıza, *Hız. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 170.

³⁹⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/387.

³⁹⁸ Önkâl, Ahmet, "*Ebû Ubeyde b. Cerrâh*", DİA, XI/249.

³⁹⁹ İbn Abdî'l-Berr, *el-İstiâb*, IV/1644; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VI/96.

⁴⁰⁰ Hatiboğlu, İbrahim, "*Sad b. Ebî Vakkâs*", DİA, XXXV/372.

⁴⁰¹ İsmail, Cerrahoğlu, "*Abdullah b. Mes'ûd*", DİA, I/115-116.

⁴⁰² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/125.

⁴⁰³ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/273; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/990.

⁴⁰⁴ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/8.

Hız. Âişe'nin nakline göre: Ca'fer b. Ebî Talib ve arkadaşları (r.a) Habeşistan'dan döndüklerinde, Rasûlüllah onu karşıladı, iki gözünün arasını öptü ve ona sarıldı.⁴⁰⁵

Peygamber Efendimiz Abdullah b. Ca'fer'e sarıldı, onun başını okşadı ve gözlerinden yaş aktı. "Allah'ım onun soyundan bir Cafer ver" diye dua etti.⁴⁰⁶

12-Tedavi Ederek

Allah Rasûlü sağlığı korumaya önem vermiş ve ashâbına bu konuda tavsiyelerde bulunmuştur. Rasûlüllah zaman zaman ashâbının rahatsızlıklarını gidermeye de çalışmıştır.

Bir seriyyede Abdullah b. Ravâha'nın başı yarıldı. Rasûlüllah, Abdullah b. Ravâha'nın yarasına tükürdü. Yarası iyileşti ve iltihaplanmadı. Abdullah b. Ravâha vefat edinceye kadar bu yarasından eziyet görmedi.⁴⁰⁷

Câbir'den şu rivâyet nakledilir: "Nebi, Sa'd b. Muâz'ın can damarına ok isabet etmesinden dolayı meydana gelen yarayı iki kez dağladı."⁴⁰⁸ Rasûlüllah aynı uygulamayı Es'ad b. Zürrâre'ye de yapmıştı.⁴⁰⁹

Hız. Ali Medine'ye hicret ettiğinde, geceleyin yol yürüyor ve Medine'ye varıncaya kadar da gündüzleri gizleniyordu. Ayakları yürümekten çatlamıştı. Medine'ye gelince Peygamber: "Bana Ali'yi çağırın" dedi: "Yürüyemiyor" dediler. Bunun üzerine Hız. Peygamber onun yanına giderek onu kucakladı ve ayaklarındaki şişkinlikten dolayı ona acıdığı için ağladı. Elleri tükürüp ayaklarına sürdü. Bundan sonra Hız. Ali şehid edilinceye kadar ayaklarından hiç şikâyet etmedi.⁴¹⁰

Rasûlüllah Hayber günü: "Alî b. Ebî Tâlib nerede?" diye sordu. "Alî buradadır, gözleri ağrıyor" dediler. Rasûlüllah: "Onu çağırın gelsin" dedi. Hız. Ali gelince gözlerinin içine tükürüp ona dua etti. Bunun üzerine Ali'nin gözleri derhal iyileşti. Sanki hiç rahatsızlık geçirmemişti. Hız. Peygamber, o tedavi olunca ona bayrağı verdi.⁴¹¹

Hız. Ali'nin nakline göre: "Bir ara hastalanmışım. Başım müthiş ağrıyordu. Dayanamayıp Peygamber'e başvurdum. O da beni yerine oturttu ve kalkıp namaza başladı.

⁴⁰⁵ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, II/463.

⁴⁰⁶ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/298.

⁴⁰⁷ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV/371.

⁴⁰⁸ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/525; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, IV/300; Kettânî, *et-Terâtîb*, II/220.

⁴⁰⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, I/87; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III/341.

⁴¹⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/96.

⁴¹¹ Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, II/653-654; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 34; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/98; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/205.

Namaz kılariken elbisesinin bir ucunu üstüme atmıştı. Namaz bittikten sonra: "Ey Ebû Tâlib oğlu, sen iyileştin. Artık sende hastalık yoktur. Şunu bil ki, ben Allah'tan kendim için ne dilemişsem, senin için de onu dilemişimdir. Senin için Allah'tan ne dilemişsem, Allah onu bana vermiştir. Ancak bana: Senden sonra Peygamber yoktur, denilmiştir" dedi. Bunun üzerine ayağa kalktım ve kendimi, bende hiçbir şey yokmuş gibi buldum."⁴¹²

13-Biat Alarak

Hız. Osman Hudeybiye Antlaşması öncesinde Hız. Peyghamber'in elçisi olarak Mekke'ye gitti. Kureyş liderlerinin istediği takdirde Ka'be'yi ziyaret edebileceğini, Hız. Peygamber'e izin verilmediğini söylemeleri üzerine kendisinin de ziyaret etmeyeceğini bildirdi. Ka'be ziyaretine müsaade edilmesini sağlamak için görüşmelerini ısrarlı bir şekilde sürdürdü. Dönüşünün gecikmesi üzerine kendisini bekleyen müslümanlar arasında öldürüldüğü şâyiası yayılınca Rasûlullah ashâbından müşriklere karşı savaşa girmek şartıyla biat aldı. Biat sırasında, "Osman, Allah ve Rasûlünün emrini yerine getirmek için gitmiştir" deyip sağ elini sol elinin üzerine koyarak onun adına biat ettiğini gösterdi.⁴¹³

14-Mükâtebe ile

Rasûlullah'ın Selmân'a kölelikten kurtulması için mükâtebe akdi yapılmasını emretti. Rasûlullah Selmân'a:

"Ey Selmân mukâtebe akdi yap" dedi.

Selmân sahibi ile üçyüz hurma ağacının çukurunu kazıp onları onun için dikip yaşatmakla ve bir de kırk okka altın ile mükâtebe akdi yaptı. Bunun üzerine Rasûlullah ashâbına:

-Kardeşinize yardım ediniz buyurdu. Onlar da hurma ağaçlarıyla yardım ettiler. Bir adam otuz fide ile bir adam yirmi fide ile, biri onbeş fide ile, bir adam on tane ile, bir adam yanında bulunan bir miktar ile yardım ederek Selmân için üç yüz fide toplandı. Rasûlullah da Selmân'a:

⁴¹² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/587-588.

⁴¹³ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 193; Taberî, *Târih*, II/631; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/189; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, III/589; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, III/333.

-Ey Selmân git ve onlar için çukurlar kaz. Bitirdiğin zaman bana gel ben kendim onları elimle koyayım, dedi.

Selmân çukurları kazdı ve arkadaşları ona yardım ettiler. Nihâyet bitirdiği zaman ona geldi ve haber verdi. Bunun üzerine Rasûlüllah Selmân'la birlikte gitti. Rasûlüllah onları kendi eli ile dikiyordu. Nihâyet bitirdiler. Onlardan hiçbir fide kurumadı. Böylece Selmân hurma ağaçlarıyla olan borcunu ödedi. Yalnız mal kaldı. Rasûlüllah'a tavuk yumurtası kadar bir altın getirildi. Rasûlüllah bu altını diline sürdü, o altın kırk okka geldi. Selmân onu götürdü ve borcunu ödedi.⁴¹⁴

15-İkram Ederek

Hz. Peygamber fakirlik ve sıkıntı çeken ashâbına karşı her fırsatta ikramda bulunur, aynı zamanda da ashâbını ikram etmeye teşvik ederdi. Kendisi de çeşitli bölgelerden gelen ziyaretçilerle yakından ilgilenir ve eldeki mevcut imkânlarla onların ağırlanmasını temin ederdi. Nitekim Abdullah b. Mes'ûd'un anlattığına göre;

Ukbe b. Ebî Mu'ayt'ın yanında çobandım. Bir gün Rasûlüllah ile Hz. Ebû Bekir yanımdan geçerlerken Rasûlüllah, bana:

-Delikanlı! Sütün var mı? dedi.

-Var, fakat ben mal sahibi değilim, dedim.

-Henüz döllememiş bir kuzu veya oğlak var mı? dedi.

Ben de ona kısır bir koyun getirdim. Elini memesine sürer sürmez ondan süt aktı. Bir kaba sağdı ve kendisi içtikten sonra Ebû Bekir'e de içirdi.⁴¹⁵

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre: “Bir gün evimden çıkıp mescide gittim. Çıkmamın nedeni de açlıktan başka bir şey değildi. Mescidde karşılaştığım Rasûlüllah'ın ashâbından birkaç kişi bana:

-Ya Ebâ Hüreyre, bu saatte evden niçin çıktın? dediler.

Onlara:

-Açlık beni evde rahat bırakmadı, dedim.

⁴¹⁴ İbn Hişâm, *Sîret*, I/292-293; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, II/419.

⁴¹⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/501-502.

Bana:

-Biz de vallâhi aç olduğumuz için çıktık, dediler ve hepimiz birlikte kalkıp Rasûlüllah'a gittik. Efendimiz bize:

-Bu saatte neye geldiniz? diye sordu.

O'na:

-Ya Rasûlallah, bu saatte gelmemizin sebebi aç oluşumuzdur, dedik. Bunun üzerine bir tabak hurma istedi ve her birimize ikişer tane vererek:

-Şu iki hurmayı yiyin ve ardından su için. Size bugün için kâfi gelir, buyurdu. Ben de iki hurmadan birini yedim, birini de urbamın kemeri altına koydum. Bana:

-Niçin onu da yemedin? dedi.

-Onu annem için ayırdım, dedim.

Bana:

-Onu da ye. Annem için sana iki hurma daha vereceğim, dedi ve bana iki hurma daha verdi.⁴¹⁶

Kândehevî Taberâni'den gelen şu rivâyeti nakleder; "Bir gün Rasûlüllah, ashâbından Ebû Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın içinde bulunduğu birkaç kişi ile birlikte otururken bir bardak içecek getirip ona sunuldu. Peygamber Efendimiz bardağı adamın elinden alarak Ebû Ubeyde'ye uzattı. Ebû Ubeyde: "Ya Rasûlallah önce senin hakkındır" dedi. Rasûlüllah: "Al, al" dedi.

Ebû Ubeyde de aldı ve fakat daha içmeden yine Peygamber Efendimiz'e:

-Ya Rasûlallah önce senin hakkındır, dedi.

Peygamber Efendimiz:

-Sen iç. Zira bereket büyüklerimizdedir. Kim küçüklerimize sevgi, büyüklerimize saygı göstermezse bizden değildir, buyurdu.⁴¹⁷

Bir gün Rasûlüllah Sa'd b. Ubâde, -beraberinde oğlu olduğu halde- Peygamber Efendimiz'in yanına gelip selâm verdi. Peygamber Efendimiz ona:

-Beri gel, beri gel diyerek onu sağına oturttu ve:

⁴¹⁶ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I/398.

⁴¹⁷ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/6.

-Ensâra merhabâ! Ensâra merhabâ! dedi.

Ayakta duran çocuğuna da:

-Otur, dedikten ve çocuk da oturduktan sonra ona:

-Yanaş, dedi. Çocuk yanaşıp Peygamber Efendimiz'in elini öptü. Sonra Rasûlüllah:

-Ben de Ensâr'danım, ben de Ensâr'ın çocuğuyum dedi.

Bunun üzerine Sa'd:

-Sen nasıl bize değer veriyorsan, Cenâb-ı Allah da sana değer versin, dedi.

Peygamber Efendimiz de Sa'd'a:

-Benden önce Cenâb-ı Allah size değer vermiştir. Sonra gün gelir ki, iş başındakiler Kureyşliler'i size tercih ederler. O zaman siz, havuzun başında benim yanıma gelinceye kadar sabredersiniz, dedi.⁴¹⁸

Kettânî'nin nakline göre; Nebi, Selmân yanına girdiğinde ona yastık koymuştu.⁴¹⁹

Talha b. Ubeydullah'ın nakline göre; Hz. Peygamber'in huzuruna girdim. Elinde ayva vardı. Bana: "Ey Talha! Al bunu! Çünkü o kalbi dinlendirir" buyurdu.⁴²⁰

16-Çocuklarını Evlendirerek

Erkek çocuğu olmayan Es'ad b. Zürâre ölümünden önce kızlarını Hz. Peygamber'e emanet etmişti. Bu sebeple onun çocukları Rasûlüllah'ın bakım ve gözetiminde büyümüşlerdir. Rasûl-i Ekrem de evlenme çağları gelince yanında yetiştirdiği bu kızları evlendirmek suretiyle Medineli yakın dostu ve akrabası Es'ad b. Zürâre'nin vasiyetini yerine getirmiştir.⁴²¹

17-Yanında Yetiştirerek

Rasûlüllah'ın akrabaları ile yardımlaşma ve dayanışmasının en açık örneğini amcazadesi Hz. Ali'yi yanına alarak yanında yetiştirmesinde görürüz. Nitekim İbn-i Hişâm bu

⁴¹⁸ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I/503-504.

⁴¹⁹ Kettânî, *et-Terâtib*, I/112-113.

⁴²⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-Meâd*, V/47.

⁴²¹ Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 122.

olayı şu şekilde nakleder: "Kureyş'e şiddetli bir kıtlık ve açlık isabet etmişti. Ebû Tâlib çocuk sahibi idi. Rasûlullah da amcası Abbâs'a dedi ki:

-Ey Abbâs, şüphesiz senin kardeşin Ebû Tâlib çok çocuk sahibidir. Ve insanlara gördüğün bu kıtlık isabet etmiştir. O halde onun yükünü hafifletelim. Oğullarından birini ben alırım, birini de sen alırsın ve onun yerine onlara biz bakarız. Abbâs da:

-Evet olur, diye kabul etti. Böylece Rasûlullah Ali'yi yanına aldı. Abbâs da yanına Ca'fer'i aldı. Ali, Rasûlullah ile birlikte, Allah onu nebî olarak gönderinceye kadar, kalmakta devam etti. Sonra da ona tâbi oldu, ona iman etti ve onu tastik etti."⁴²²

Hz.Peygamber Enes b.Mâlik, Zeyd b.Hârise'yi de aynı şekilde yanında yetiştirmiştir.

18-Ruhsat Vererek

Zarûret halinde büyük güçlük ve şiddetli bir sıkıntı mevcuttur. Bu sebeple Hz. Peygamber zarûret halini "güçlüğü kaldırma prensibi" nin ışığı altında ele almış aşağıda örneklerini vereceğimiz şekilde çözümler getirmiştir.

Abdurrahman b. Avf'da Çil denen hastalık vardı. Bundan dolayı Peygamber onun ipek giymesine ruhsat verdi.⁴²³

Kettânî, İbn Sa'd'ın Tabakât'ındaki şu rivâyeti nakleder: Allah Rasûlü Medine'de köpeklerden yayılan bir hastalığın zuhur etmesi üzerine Medine köpeklerinin öldürülmesini emretti. İbn Ümmü Mektûm kendisine gelerek şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü, benim evim uzak gözlerim de görmüyor, bir köpeğim var." Rasûlullah ona bir süre ruhsat tanıdı, sonra köpeğini öldürmesini emretti.⁴²⁴

Kândehevî'nin nakline göre, Hz. Peygamber: "Kâ'b b. el-Eşref, Allah'a ve onun Rasûlüne ezâ vermektedir. Hakkından gelecek kimse yok mu? dedi.

Muhammed b. Mesleme kalkıp:

-Ya Rasûlallah! Onu öldürmemi istiyor musun? dedi.

Peygamber Efendimiz:

-Evet, dedi.

⁴²² İbn Hişâm, *Sîret*, I/326-327; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 32.

⁴²³ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 235.

⁴²⁴ Kettânî, *et-Terâtib*, II/371.

Muhammed b. Mesleme:

-Öyle ise biraz yalan konuşmama izin ver, dedi. Peygamber Efendimiz de ona izin verdi."⁴²⁵

Rasûlüllah, Ömer'i zekât toplamak için gönderdi. Sonra, İbn Cemil, Hâlid b. Velîd ve Rasûlüllah'ın amcası Abbâs b. Abdülmuttalib'in zekât vermedikleri söylendi. Bunun üzerine Rasûlüllah şöyle buyurdu:

“İbn Cemil zekât vermekten nasıl imtina edebilir; o fakir iken Allah ve Rasûlü kendisini zengin yaptı.

Hâlid'e gelince, siz Hâlid'den zekât istemekle ona zulmediyorsunuz; çünkü o, bütün zırhlarını ve savaş âletlerini Allah yolunda vakfetmiştir.

Abbâs'a gelince, onun zekâtı, bir misli ile beraber benim üzerimdedir...” Bu hadis-i şerifte Rasûlüllah, Hâlid'in zekât vermediğinden şikâyet edilince, gâyet kesin bir ifade ile ona zulmedilmemesini emir buyurarak; hem onun zekât vermemesi gerektiğini, hem de kendisinin incitilmemesini arzu ve ikaz etmiştir.⁴²⁶

⁴²⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I/475-476.

⁴²⁶ Fayda, Mustafa, *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, s. 230-231.

II. BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN İLTİFAT ETTİĞİ BAZI HANIM SAHÂBİLER VE İLTİFAT ŞEKİLLERİ

Bu bölümde Hz.Peygamber'in hanım sahâbîlere yaptığı iltifatlardan bahsedilecektir.

1-Sözlü Olarak İltifat

a) İsim Künye, Unvan ve Lâkab Vererek

Hız. Peygamber'in erkek sahâbîlerin isimlerini değiştirip, onlara manası güzel isimler ve lâkaplar koyduğunu daha önce zikretmiştik. Rasûlüllah aynı uygulamayı hanım sahâbîlere de yapmıştır. Nitekim Hz. Âişe, ufak tefek yapılı, beyaz tenli idi. Bu bakımdan Rasûl-i Ekrem ona, "beyaz tenli" anlamına gelen "Hümeyrâ" lâkabını takmıştı.⁴²⁷

Hız. Âişe'nin çocuğu olmadı. Bununla birlikte, Araplar'da anne ve babaların büyük erkek çocuğun adını künye olarak almaları âdeti sebebiyle bir künyesi olmadığına üzüldüğünü söyleyince, Hz. Peygamber ona kız kardeşi Esmâ'nın oğlu Abdullah b. Zübeyr'e nisbetle Ümmü Abdullah künyesini vermişti.⁴²⁸ Hz. Peygamber onu çok sevdiği için kendisine Ayşe, Uveyş ve Âiş diye de hitap ederdi.⁴²⁹

Hız. Fâtıma'ya, Fâtıma isminin verilmesi hususunda Rasûl-i Ekrem: "Kızımı, ancak, Allah onu ve sevenleri cehennemden uzaklaştırdığı için Fâtıma diye adlandırdım" buyurmuştur.⁴³⁰

Zeyneb bt. Cahş, hicretin beşinci yılında Hz. Peygamber'le evlenmiştir. Rivâyete göre Zeyneb'in ilk adı "Berra" idi. Hz. Peygamber bundan böyle isminin Zeyneb olduğunu söyleyerek onun ismini değiştirdi.⁴³¹

Ebû Talha'nın oğlu hasta idi. Ebû Talha sokağa çıktı ve arkasından çocuk öldü. Ebû Talha eve döndüğü zaman:

-Çocuk nasıldır? diye sordu.

Annesi:

⁴²⁷ Fayda, Mustafa, "Âişe", DİA, İstanbul, 1989, II/202.

⁴²⁸ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 54.

⁴²⁹ Fayda, Mustafa, "Âişe", DİA, II/202.

⁴³⁰ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 102; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbîler*, s. 129.

⁴³¹ Kazıcı, Ziya, "Zeyneb binti Cahş", ŞİA, İstanbul, 2000, VIII/356.

-Şimdi hiç bir ağrısı yoktu, tamamen rahata kavuşmuştur, dedi ve kocasının yemeğini getirip önüne koydu. Ebû Talha yemek yedikten sonra karısı ile yatarak cinsel ilişkide bulundu. Ondan sonra karısı ona:

-Çocuk ölmüştür. Onu kaldıralım, dedi. Ebû Talha sabahleyin Peygamber Efendimiz'e giderek gecede olup bitenleri anlattı. Peygamber Efendimiz:

-Bu gece gerdeğe girdiniz mi? diye sordu.

Ebû Talha:

-Evet, dedi.

Peygamber Efendimiz:

-Allah'ım, bunlara bereketli kıl, diye dua etti ve Ümmü Süleym bir erkek çocuk doğurdu. Çocuk Peygamber Efendimiz'e götürüldü. Peygamber Efendimiz:

-Çocuğun beraberinde yiyecek bir şey var mı? diye sordu.

-Evet hurma vardır, dedim. Peygamber Efendimiz benden bir hurma alarak ağzında çiğnedikten sonra çıkarıp çocuğun ağzına koydu ve parmağı ile çocuğun damağına sürdü, Peygamber Efendimiz çocuğun adını da Abdullah koydu.⁴³²

b) Lâtime Ederek

Hz. Peygamber zaman zaman şakalar yapardı. Ancak onun yaptığı şakalar yerli yerinde idi ve çevresine mesaj verirdi. Nitekim Hz. Peygamber'in halası Safiyye bir gün Rasûl-i Ekrem'den cennete girmesi için, kendisine dua etmesini istemişti. Hz. Peygamber cennete yaşlıların giremeyeceğini söylemesi üzerine üzüldüğünü görünce Rasûlullah: "Biz o kadınları yeni bir yaratılışla yaratmış ve onları bâkire yapmışızdır" meâlindeki âyetleri⁴³³ okuyarak onu sevindirmiştir.⁴³⁴

Hz. Peygamber bazen Ümmü Eymen'e latife ederdi. Bir gün Ümmü Eymen:

-Bana binecek bir şey veriniz, dedi.

Rasûlullah:

⁴³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/431-434.

⁴³³ el-Vâkıa, 56/35-36.

⁴³⁴ Uraler, Aynur, "*Safiyye*", DİA, İstanbul, 2008, XXXV/475-476.

-Seni devenin yavrusuna bindireceğiz, dedi. Ümmü Eymen, lâtifinin inceliğini kavrayamadı ve dedi ki:

-Ya Rasûlallah, o benim ağırlığımı çekemez ki, ben böyle bir binek de istemedim.

Hız. Peygamber:

-Evet, ben seni devenin yavrusuna bindireceğim, seni çeker, buyurdu.⁴³⁵

Rasûlullah kendisini neşelendirip hoşnut etmek için zaman zaman açık araziye çıkıldığında Hız. Âişe ile koşarak yarış bile yapıyordu.⁴³⁶ Nitekim Hız. Âişe'nin nakline göre: "Ben daha et tutmamış ve beli ince bir kız iken, bir sefer Peygamber Efendimiz'le birlikte yolculuğa çıktım. Peygamber Efendimiz bir yerde ashâbına:

-Siz ilerleyin, dedi ve ikimiz arkada yalnız kalınca bana:

-Gel seninle koşalım, dedi ve koşmaya başladık. Ben, onu geçtim.

Aradan birkaç yıl geçtikten sonra bir daha onunla birlikte yolculukta iken, bir yerde yine ashâbına:

-Siz ilerleyin, dedi ve ikimiz yalnız kalınca:

-Gel koşalım, dedi. O zaman ben et tutup oldukça göbek bağlamıştım. Yine koştuk. Fakat bu sefer o beni geçti ve gülerek:

-İşte bu seferki benim seni geçişim, senin o gün beni geçişine bedel olsun, dedi."⁴³⁷

c) Müjdeleyerek

Kur'ân-ı Kerîm'de Hız. Peygamber'in müjdeleyici olarak gönderildiği belirtilir. Allahü Tealâ: "Şüphesiz biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik."⁴³⁸ buyurmuştur. Nitekim Hız. Peygamber de ashâbına devamlı ümit ve müjde vermiştir.

Âişe validemiz zaman zaman: "Ey Allah Elçisi, cennette senin hanımların kimler olacak?" diye sorunca; Hız. Peygamber tebessüm eder ve şöyle cevap verirdi: "Sen de onlardan birisin ey Âişe."⁴³⁹

⁴³⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/224.

⁴³⁶ Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, İstanbul, 2001, s. 89.

⁴³⁷ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/174.

⁴³⁸ Fâtır, 35/24.

⁴³⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/65.

Hız. Peygamber: "Bana melek gelerek Fâtıma'nın cennetliklerin hanımefendisi olduğunu müjdeledi" demiştir.⁴⁴⁰ Cennetlik kadınların en faziletliilerini saydığı bir başka hadisinde de önce Hız. Hatice ile Fâtıma'nın sonra da Âsiye ile Meryem'in adlarını söylemiştir.⁴⁴¹

Rasûlüllah'ın hastalığı esnasında; Ezvâc-ı Tâhirât Rasûlüllah'ın huzurunda oturuyorlardı. Hız. Fâtıma geldi. Rasûlüllah Fâtıma'yı görünce: "Ey kızım, merhaba!" dedi. Sonra yanına oturttu. Gizlice konuştular. Fâtıma çok ağladı. Kerimesinin üzülmesini görünce, bir daha gizli olarak birşeyler söyledi. O zaman Fâtıma güldü. Rasûlüllah kalkıp gidince, Fâtıma'dan, gizli konuştuklarının ne olduğu soruldu. "Rasûlüllah'ın sırrını ifşâ edemem" dedi. Rasûlüllah âhirete intikal edince, tekrar soruldu. Hız. Fâtıma dedi ki: Önceki gizli konuşmamızda babam: "Cebrâil (a.s) her sene bir kerre, Kur'ân-ı Kerim'i benimle karşılıklı okurdu. Bu sene iki kerre okudu. Bundan ecelimin yaklaştığı anlaşılır. Allahü Teâlâ'dan sakın ve sabırlı ol! Ben senin için güzel selefim" buyurdu. Onun için ağladım. Üzülüşümü görünce, ikinci kerre, yine gizli olan konuşmasında: "Ey Fâtıma, cennet kadınlarının en üstünü olacaksın. Râzı olmaz mısın?" buyurdu. Başka bir rivâyette ise: "Ehl-i Beyt'imden bana en önce sen kavuşursun" buyurdu. Bu habere sevindim ve güldüm.⁴⁴²

Nitekim bir defasında Cebrâil Rasûlüllah'a gelerek Hatice'ye hem Cenâb-ı Hakk'ın hem de kendisinin selâmını söylemesini ve ona inciden yapılmış bir köşkün verileceğini müjdelemesini söylemiştir.⁴⁴³

Hız. Peygamber tarafından Ümmü Eymen cennetle müjdelenmiştir.⁴⁴⁴ Nitekim Rasûl-i Ekrem: "Cennet ehlinde bir kimseyle evlenmek isteyen Ümmü Eymen ile evlensin" buyurmuştur.⁴⁴⁵

Allah Rasûlü Ümmü Süleym'i ziyaretlerinden biri sırasında Ümmü Süleym için şu müjdeyi vermiştir: "Cennete vardığım bir gün, yan tarafımda bir hışırtı duydum. Baktığımda sesi çıkaranın, Ümmü Süleym Gumeysâ olduğunu gördüm."⁴⁴⁶

Rasûlüllah vefatına yakın günlerin birinde: "Bana en çabuk ve erken kavuşacak olanınız, kolu en uzun olanınızdır" buyurmuştur. Hız. Âişe şu rivâyeti nakleder; "Biz,

⁴⁴⁰ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/34; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/125-126.

⁴⁴¹ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/123.

⁴⁴² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/26; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 98-99; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII/223.

⁴⁴³ İbn Hişâm, *Sîret*, I/319; Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 71.

⁴⁴⁴ Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahâbiler*, s. 190-191.

⁴⁴⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/223.

⁴⁴⁶ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 105; Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 217; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 252; Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s. 49.

Peygamber'den sonra herhangi birimizin evinde toplandığımız zaman kollarımızın uzunluğunu duvarda ölçerdik. Bu uygulama Zeyneb bt. Cahş'ın ölümüne kadar devam etti. Zeyneb, kısa boylu bir kadındı. Allah kendisine rahmet eylesin. Onun ölümü ile peygamberin “kolu uzun” ifadesi ile “en çok sadaka veren” demek istediğini anlamış olduk. Zeyneb et işi yapan, deri tabaklayan ve bunu da Allah yolunda tasadduk eden bir kadındı.”⁴⁴⁷

d) Öğüt Vererek

Hız. Peygamber Ehl-i Beyt'i ile yakından ilgilenir, zaman zaman evlerine giderek sohbetlerine dâhil olur, onların gönüllerini hoş tutardı. Rasûl-i Ekrem Efendimiz bir gün yine kızı Hız. Fâtıma'nın evine gitmişlerdi. İçeri girdiği zaman, Hız. Ali ve Hız. Fâtıma, kendi aralarında bazı şeyler konuşarak gülümsüyorlardı. Rasûlüllah'ı görünce toplandılar ve konuşmayı kestiler. Rasûlüllah:

-Gülmenizin sebebi neydi, beni görünce neden sustunuz? buyurdu.

Hız. Fâtıma:

-Ali ile sizin yanınızda hangimizin daha sevimli olduğumuz üzerinde konuşuyorduk. Ben (kızınız olmam itibariyle) yanınızda daha sevimli olduğumu söylüyordum. Ali ise, kendisinin daha sevimli olduğunu ifade ediyordu cevabını verdi.

Rasûl-i Ekrem:

-Kızım, sen, babanın evlâdına olan tabii sevgisi ve yaratılışındaki şefkatle bana Ali'den daha sevimlisin. Fakat Ali de benim gözümde senden daha çok izzet ve keramet sahibidir, cevabı ile her ikisinin iki ayrı noktadan değerlerini ifade ve gönüllerini memnun etti.⁴⁴⁸

e) Teselli Ederek

Safiyye annemizin Yahûdi bir aileden gelmesi Hız. Peygamber'in hanımları arasında konu olmuş, Âişe ile Hafsa'nın bunu ima ederek kendilerini Rasûlüllah ile aynı soydan geldiklerini söylemeleri üzerine üzölmüş, Hız. Peygamber de, "Benden nasıl daha hayırlı

⁴⁴⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/108; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/69; Kehhâle, Ömer Rıza, *A'lâmü'n-Nisâ*, Dimeşk, 1959, II/61.

⁴⁴⁸ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 141.

olabilirsiniz ki eşim Muhammed, babam Hârûn, amcam Mûsâ'dır deseydin ya!" sözleriyle onu teselli etmiştir.⁴⁴⁹

f) Sır Vererek

Mekke fethi için hazırlıklara başladığında bu seferin ne tarafa olacağını herkesten gizleyen Hz. Peygamber bunu sadece Hz. Âişe'ye bildirmiş, Hz. Ebû Bekir bu hazırlığın Mekke için olduğunu kızından öğrenmişti.⁴⁵⁰

Rasûl-i Ekrem'in Hafsa'ya (veya diğer bir eşine) bir sır vermiş, onun bu sırrı saklamayıp rivâyete göre Hz. Âişe'ye haber vermesi üzerine Allah Teâlâ Hz. Peygamber'i durumdan haberdar etmiştir. Bu sırrın ne olduğu hususunda kaynaklarda başlıca üç rivâyet yer almaktadır: Bal şerbeti olayı üzerine Rasûlullah'ın bir daha bal şerbeti içmeyeceğine dair yemin etmesi, câriyesi Mâriye'yi Hafsa'nın evde bulunmadığı bir sırada onun odasına alması sebebiyle üzülen Hafsa'ya bu olayın bir daha tekrarlanmayacağını söylemesi, kendisinin vefatından sonra devlet yönetiminin Hz. Ebû Bekir ile Ömer'e kalacağını bildirmesi, Allah'ın helâl kıldığı şeyleri, eşlerini memnun etmek için kendine haram etmemesi gerektiğine dair âyetin ilk iki olaydan biri üzerine nâzil olduğu belirtilmektedir. Sebebi kesin olarak bilinmemekle beraber muhtemelen sır saklamadaki kusuru yüzünden Hz. Peygamber'in Hafsa'yı ric'î talâk ile boşadığını öğrenen Hz. Ömer'in Rasûlullah'ı gücendirmenin Allah'ı gücendirmek olacağını düşünerek çok üzüldüğü, bunun üzerine Allah Teâlâ'nın Rasûl-i Ekrem'e Hafsa'yı boşamamasını emrettiği⁴⁵¹ veya Cebrâil'in, "Hafsa çok oruç tutan ve çok namaz kılan bir hanımdır ve cennette senin eşindir" demesi üzerine onu boşamaktan vazgeçtiği rivâyet edilmektedir.⁴⁵²

g) Dua Ederek

Dua, Allah ile kul arasında kuvvetli bir bağıdır. Hz. Peygamber, hanım sahâbîlere dua ettiği gibi onlara Allah'a nasıl dua etmeleri gerektiği konusunda da tavsiyelerde bulunmuştur.

Nitekim Hz. Âişe'nin rivâyetine göre; "Bir gün Allah'ın Rasûlünü sevinçli gördüm ve : "Ya Rasûlallah! Bana dua et" dedim. Allah'ın Rasûlü de: "Allah'ım! Âişe'nin gerek geçmiş,

⁴⁴⁹ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/79.

⁴⁵⁰ Fayda, Mustafa, "Âişe", DİA, II/201.

⁴⁵¹ Kandemir, M. Yaşar, "Hafsa", DİA, İstanbul, 1997, XV/119-120.

⁴⁵² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/84; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/59; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/160.

gerek gelecek, gerek gizli, gerek âşikâr olarak işlediği bütün günahlarını bağışla” diye dua etti.”⁴⁵³ Zira Hz. Peygamber, hanımları arasında Hz. Hatice'den sonra en çok Hz. Âişe'yi sevmiş, dünyada en çok kimi sevdiği sorusuna karşılık olarak onun adını vermiş ve bu sevgisini dile getirmiştir.⁴⁵⁴

Peygamber Efendimiz, Fâtıma'yı Ali ile evlendirdikten sonra ona:

-Ya Ali! Evlenen bir kimse ziyafet vermelidir, dedi. Ensâr'dan birkaç kişi de aralarında birkaç ölçek darı topladılar. Zifâf gecesi olduğu zaman Peygamber Efendimiz, Alî'ye:

-Beni görmeden bir şey yapma! dedi. Ve su isteyip abdest aldıktan sonra abdest suyundan bir mikdarını Ali'nin üstüne döktü ve:

-Allah'ım! Hayırlı ve mübarek kıl ve onlara mutluluk ve saâdet ver, diye dua etti.⁴⁵⁵

İmrân b. Husayn'ın rivâyetine göre: “Hz. Fâtıma gelip Rasûlüllah'ın karşısında durdu. Ve Allah'ın Rasûlü ona:

-Kızım yaklaş, dedi.

Fâtıma biraz yaklaştı. Rasûlüllah yine:

-Yaklaş, dedi.

Fâtıma, nihâyet dizlerinin dibine kadar geldi ve durdu.

İmrân diyor ki: Hz. Fâtıma'nın yüzü sapsarı olmuş, hiç kan kalmamıştı. Allah'ın Rasûlü, parmaklarını açtıktan sonra elini onun göğsü üzerine koydu ve başını havaya kaldırarak:

-Ey açları doyuran, ihtiyaçları gören ve kadri düşük olanları yücelten Allah'ım! Muhammed'in kızı Fâtıma'nın açlığını gider, diye dua etti. Bunun üzerine baktım ki, Fâtıma'nın yüzündeki sarılık gitti ve kan rengi gelmeye başladı. Bu hadiseden sonra Fâtıma'ya sordum. Bana:

-Ey İmrân! O günden itibaren ben artık açlık görmedim, dedi.”⁴⁵⁶

⁴⁵³ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, II/145; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, III/14.

⁴⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/67.

⁴⁵⁵ İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI/478; Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/307; Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 126.

⁴⁵⁶ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/515-516.

Hamza, şehit düştüğü zaman kız kardeşi Safiyye onu aramaya geldi. Hamza'nın şehit düştüğünü bilmiyordu. Ali ile Zübeyr'e rastladı. Ali, Zübeyr'e:

-Senin annendir. Ona söyle dedi.

Zübeyr:

-Senin halandır. Sen söyle, dedi.

Safiyye:

-Hamza nerede? diye sordu.

-Bilmiyoruz, dediler.

Bunun üzerine Safiyye bir telaş içinde Peygamber Efendimiz'in yanına vardı.

Peygamber Efendimiz:

-Ben bu kadının çıldırmasından korkuyordum, dedi ve elini halasının göğsü üzerine koyarak ona dua etmeye başladı.⁴⁵⁷

Enes'in rivâyetine göre: “Rasûlullah, Ümmü Süleym'in (annemin) evinde öğle uykusuna yatarı. Rasûlullah, çok terleyen insanlardandı. Annem üzerine yatması için deri bir yaygıyı yere sererdi. Rasûlullah, onun üzerinde öğle uykusuna yatarı. En çok ayaklarının arasında ter toplanırdı. Annem de o terleri pamukla kurular ve ıslak pamuğu bir şişeye sıkardı. Bunu gören Rasûlullah: “Bu ne, ey Ümmü Süleym?” diye sordu. Annem de: “Senin terindir ya Rasûlallah. Onu kokularıma katıyorum” deyince, Rasûlullah onun için hayır duada bulundu.”⁴⁵⁸

h) İstişare Ederek

Rasûl-i Ekrem isabetli görüşleri sebebiyle Ümmü Seleme'nin fikrini alırdı. Meselâ Hudeybiye Antlaşması'nda Mekkeliler'e büyük tâvizler verildiğini düşünen müslümanlar üzüntü içinde iken Rasûlullah onlara kurbanlarını Hudeybiye'de kesmelerini ve tıraş olmalarını emrettiği ve bunu üç defa tekrarladığı halde hiç tepki vermediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin yanına giderek üzüntüsünü dile getirdi. Ümmü Seleme ona dışarı çıkıp kurbanını kesmesini ve kendisini tıraş etmesini, ardından ashâbının da

⁴⁵⁷ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/203; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 162-163.

⁴⁵⁸ İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI/29.

mutlaka bu davranışlarını izleyeceğini söyledi. Hz. Peygamber onun tavsiyesini uyguladı ve gerçekten Ümmü Seleme'nin dediği gibi oldu.⁴⁵⁹

Hz. Peygamber, Hira mağarasında Cebrail gelip Alak sûresinin ilk beş âyetini öğrettiği zaman büyük bir heyecana kapıldı ve korkudan yüreği titreyerek evine döndü. Başına gelenleri anlattıktan sonra; "Bana neler oluyor, Hatice?" diyerek korktuğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Hatice Resûlullah'ın korku ve endişelerini gideren şu sözleri söyledi: "Öyle deme! Yemin ederim ki Allah hiçbir zaman seni utandırıp üzmez. Çünkü sen akrabanı gözetirsin, doğru konuşursun, yoksulları kayırırın, misafirleri ağırlarsın, haksızlığa uğrayan kimselere yardım edersin." Hatice daha sonra Hz. Peygamber'i alıp amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e götürdü.⁴⁶⁰

1) Savunarak

Bir gün Hz. Ebû Bekir, Peygamber Efendimiz'in yanına girmek için izin isterken, Âişe'nin Efendimiz'e bağırdığını işitti ve içeri girince:

-Rasûlullah'a karşı nasıl bağıryorsun? diyerek ona tokat atmaya davrandı. Fakat Hz. Peygamber Efendimiz ona müsaade etmediği için oradan kızgın olarak çıktı. Ebû Bekir çıktıktan sonra Peygamber Efendimiz, Âişe'ye:

-Gördün mü ben nasıl seni adamın elinden kurtardım? dedi. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ebû Bekir bir daha izin isteyip Peygamber Efendimiz'in yanına girdiğinde bu sefer Peygamber Efendimiz'le Âişe'yi barış içinde görerek sevindi ve onlara:

-Beni nasıl kavganıza kattınızsa barışınıza da katıyor musunuz? dedi.

Rasûlullah:

-Kattık, kattık, buyurdu.⁴⁶¹

Esmâ bt. Umeys, Habeşistan'dan döndüğü günlerde kendisini kızı Hafsa'nın evinde görüp tanıyan Hz. Ömer, Mekke'den Medine'ye hicret edenlerin sevap ve fazilet bakımından daha ileride olduğunu söyleyince Esmâ ona itiraz etmiş, kendilerinden önce hicret edenlerin Hz. Peygamber'den ayrılmadığını, aç olanlarının onun tarafından doyurulup cahillerinin eğitildiğini, kendilerinin ise yurtlarından uzakta başka din mensuplarının arasında yaşamaya

⁴⁵⁹ Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s. 276; Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, İstanbul, 2012, s. 75-76.

⁴⁶⁰ Kandemir, M. Yaşar, "Hatice", DİA, İstanbul, 1997, XVI/465.

⁴⁶¹ Karaman, Hayreddin, *İslâm'da Kadın ve Aile*, İstanbul, 1995, s. 416.

mecbur kaldıklarını söylemişti. İlk hicret edenlerden daha az sevaba nâil olma düşüncesi kendisini rahatsız ettiği için durumu Hz. Peygamber'e sormuş, Rasûl-i Ekrem de Hz. Ömer ile arkadaşlarının bir hicret sevabı, kendilerinin ise hem Habeşistan'a hem de Medine'ye hicret etmeleri sebebiyle iki hicret sevabı kazandıklarını belirtmiştir.⁴⁶²

Hz. Peygamber'in Fâtıma'ya olan sevgisini gösteren önemli bir olay, Mekke'nin fethinden sonra Hz. Ali'nin, Ebû Cehil'in kızı Cüveyriyye ile evlenmek istemesi veya Ebû Cehil'in yakınlarından kızlarını Hz. Ali ile evlendirmek için Rasûlüllah'ın iznini talep etmeleri üzerine onun gösterdiği tepkidir. Bu vesile ile yaptığı konuşmalarda Fâtıma'nın kendisinin bir parçası olduğunu, onun üzülmelerini istemediğini, Rasûlüllah'ın kızı ile Allah düşmanının kızının bir araya gelemeyeceğini, Cenâb-ı Hakk'ın helâl kıldığı bir şeyi haram kılmamakla beraber bu evliliğe izin vermeyeceğini, ancak Ali'nin Fâtıma'yı boşadıktan sonra bir başka kadınla evlenebileceğini söyledi.⁴⁶³ Rasûlüllah'ın tercihi bu istikamette olmuştur.

Bir defasında Hatice'nin kız kardeşi Hâle'nin içeri girmek için izin istediğini duyan Hz. Peygamber, onun sesini ve izin isteme tarzını Hatice'nin sesine ve tavrına benzeterek heyecanlanmış ve "Allah'ım, bu Huveylid kızı Hâle'dir!" demişti. Bu vefa duygusunu ve sevgiyi hazmedemeyen Rasûl-i Ekrem'in genç hanımı Âişe, bizzat itiraf ettiği gibi hayatında en çok Hatice'yi kıskanmış, ölüp gitmiş bir kadını ne diye hâlâ anıp durduğunu, üstelik Allah'ın kendisine ondan daha hayırlısını verdiğini söyleyerek bu duygusunu ifade etmiştir. Hz. Hatice'nin aleyhinde konuşulmasından rahatsız olan Rasûl-i Ekrem, Âişe'nin kendisini ondan daha hayırlı görmesini tavsip etmemiş, davasına kimsenin inanmadığı günlerde onun inandığını, halkın kendisini yalanladığı sırada onun tasdik ettiğini, hiç kimsenin kendisine bir şey vermediği dönemde onun İslâm davasını malıyla desteklediğini, üstelik diğer eşlerinden çocuğu olmadığı halde Cenâb-ı Hakk'ın kendisine ondan çocuk verdiğini söylemiştir.⁴⁶⁴

Hz. Âişe'den bir rivâyet de şöyledir: Rasûlüllah bir koyun kestiği zaman; "Onu Hatice'nin dostlarına gönderin" derdi. Hz. Âişe diyor ki: Bir gün kızdım da "Hatice mi?" dedim. Bunun üzerine Allah'ın elçisi; "Onun sevgisi bana rızık olarak verildi" dedi.⁴⁶⁵

Hac yolculuğunda Safiyye annemizin devesi hastalanınca Rasûl-i Ekrem hanımı Zeyneb bt. Cahş'a yanında bulunan fazla develerden birini ona vermesini söylemiş, onun,

⁴⁶² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/281; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/58.

⁴⁶³ Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, IV/112; Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 164.

⁴⁶⁴ Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/330-331.

⁴⁶⁵ Kazıcı, Ziya, *Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, s. 119.

"Yahûdiye mi vereceğim?" demesi üzerine Hz. Peygamber üç aya yakın bir süre Zeyneb'in yanına gitmemiştir.⁴⁶⁶

Rasûl-i Ekrem'in son hastalığı sırasında Safiyye, "Keşke senin yerinde ben olsaydım" diye üzüntüsünü dile getirdiğinde diğer hanımlarının birbirine işaret ettiğini gören Rasûlüllah'ın onları uyardığı ve Safiyye'nin sözünde samimi olduğunu belirttiği rivâyet edilmiştir.⁴⁶⁷

j) Farklı İfadelerle

Allah Rasûlü'nün hanım sahâbîlere çeşitli sözlerle iltifatlarda bulunduğu görülür. Nitekim bir gün Amr b. el-Âs Peygamber Efendimiz'e:

-Ya Rasûlallah insanlardan en çok kimi seversin? diye sordu.

Peygamber Efendimiz:

-En çok Âişe'yi severim, dedi.

Amr:

-Erkeklerden en çok kimi seversin? dediler.

Peygamber Efendimiz:

-Âişe'nin babasını, diye cevap verdi.⁴⁶⁸

Hz. Peygamber Âişe'yi överek şöyle buyurdu: "Âişe'nin diğer kadınlara olan üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere olan üstünlüğü gibidir."⁴⁶⁹

Yine Rasûlüllah: "Rüyâ tabirinde ümmetimin en üstünü Ebû Bekir ve Esmâ bt. Ümeys'dir" buyurdu.⁴⁷⁰

Hz. Peygamber Hz. Fâtıma'yı, diğer çocuklarından farklı bir şekilde bağrına basmış, onun en küçük boyun büküşü karşısında gözyaşlarını tutamamıştır. Bu yavrudan söz ederken, "onun acı duymasına asla dayanamadığını" ifade etmiştir. Müstesna bir sırdaş, bir can yoldaşı olduğuna işaret için, bu nâzik ve nâzenin yavruyu sık sık öper ve ilâve ederlerdi: "Benim

⁴⁶⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/127; Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 200.

⁴⁶⁷ Uraler, Aynur, "*Safiyye*", DİA, XXXV/475.

⁴⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/67; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, III/12.

⁴⁶⁹ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 69-70; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/43; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII/190.

⁴⁷⁰ Kettânî, *et-Terâtib*, I/141.

Fâtımam insan hûrisidir" derdi. Evden her ayrılışlarında, diğer hane halkından farklı olarak, Fâtıma'yı mutlaka öperdi.⁴⁷¹

Rasûlüllah: "Fâtıma benden bir parçadır. Ona kızan bana kızmış olur" buyurdu.⁴⁷²

Ebû Hüreyre'nin şöyle dediği rivâyet edilir; Rasûlüllah, Ali'ye, Hasan'a, Hüseyin'e ve Fâtıma'ya bakıp şöyle dedi: "Ben sizinle savaştığım düşmanım, sizinle barış içinde olanın da barışığıyım."⁴⁷³

Rasûlüllah, Ümmü Eymen'e: "Ey Anacığım!" diye hitab eder ve ona bakınca da: "Bu, benim ailemin son kalanıdır"⁴⁷⁴ veya "Ümmü Eymen, annemden sonra annemdir" buyurmuştur.⁴⁷⁵

Hiz. Zeyneb, ahirette de Rasûlüllah ile birlikte olacaktır. Başka bir ifade ile onun için Hiz. Peygamber bir gün Hiz. Ömer'e; "Zeyneb bt. Cahş, evvâhedir" demişti. Bu esnada orada bulunan bir adam: Yâ Rasûlallah! Evvâhe nedir? diye sordu. Bunun üzerine Allah elçisi; "Allah'a karşı saygı duyan ve ona yönelip yalvarandır" buyurmuştur.⁴⁷⁶

2-Görevlendirerek

Hiz. Peygamber erkek sahâbîler de olduğu gibi hanım sahâbîlere de çeşitli görevler vermiştir. Hanım sahâbîleri kimi zaman muhtesip olarak, kimi zaman hemşire, kimi zaman da emaneti yerine ulaştırma görevi ile şereflendirmiştir.

Hiz. Ali ile eşi Hiz. Fâtıma'nın mürâcaatları üzerine Peygamberimiz; evin içindeki işleri (o zamana göre su taşımak, un öğütme, hamur ve ekmek yapmak, ev temizliği vb.) Hiz. Fâtıma'nın, dışardaki işleri ise Hiz. Ali'nin yapmasını söylemiştir.⁴⁷⁷

Mekke'nin fethi sırasında Rasûlüllah'ın Saîd b. el-Âs'ı Mekke pazarına tâyin etmişti. Aynı pazarda kadınlar da vazife görmüşlerdi. Semrâ bt. Nüheyk el-Esediyye, bizzat Rasûlüllah tarafından Medine'de pazar işlerine bakmak üzere bir nevî murakıp veya denetleyici olarak tayin edilmiş bulunuyordu. Nitekim Semrâ bt. Nüheyk el-Esediyye pazarlarda dolaşır, iyiliği emreder, kötülükten sakındırırdı. Bunu temin için de yanında

⁴⁷¹ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 107.

⁴⁷² Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 94.

⁴⁷³ İbn Kesir, *el-Bidâye*, VIII/66.

⁴⁷⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/223; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/127.

⁴⁷⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, VII/303; Efendioğlu, Mehmet, *Arap Olmayan Sahâbîler*, s. 190; Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 219.

⁴⁷⁶ Kazıcı, Ziya, "Zeyneb binti Cahş", ŞİA, VIII/357-359.

⁴⁷⁷ Karaman, Hayreddin, *İslâm'da Kadın ve Aile*, s. 358.

taşıdığı bir kamçı ile insanlara vururdu.⁴⁷⁸ Yine bir hanım olan Şifâ bt. Abdillah Medine pazarında belli bir vazife görmek üzere tâyin edilmişti.⁴⁷⁹

Hz. Peygamber, Safiyye bt. Huyey'i Dihyetü'l-Kelbî'den satın aldığında, yanında iddet beklemesi, eğitmesi ve düğüne hazırlaması için onu Ümmü Süleym'e teslim etti.⁴⁸⁰

Ümmü Süleym'in Huneyn harbine katıldığı sırada hamile olduğunu, buna rağmen yanına aldığı hançerle çarpışmalara katılmak istediğini, fakat Hz. Peygamber'in buna engel olup Ümmü Süleym'i sadece hemşirelik hizmetleriyle görevlendirdiği nakledilir.⁴⁸¹

3-Hediye Vererek

Hediyenin olduğu yerde hediyeleşme yani karşılıklı bir beşerî kaynaşma, duygusallık, en azından sevgi ve dostluk alışverişi başlıyor demektir. Rasûlullah hediye kabul ettiği gibi, hediye de gönderirdi. Hz. Peygamber hanımlarına, yakınlarına, görevlendirdiklerine, kendisine gelen heyet mensuplarına vs. hediyeler verirdi.

“Yakınına, düşküne, yolda kalmışa hakkını ver”⁴⁸² âyet-i kerîmesi nâzil olduğu zaman, Peygamber Efendimiz kızı Fâtıma'ya: “Kızım, Fedek arâzisi senin olsun” demiştir.⁴⁸³

Rasûlullah Hz. Fâtıma'yı gelin olmak üzere yolcu ettiği zaman ona bir kadife kumaş, bir kırba ve izhir otu ile doldurulmuş bir deri yastık ve bir hamîyl gönderdi. Taberânî, Abdullah b. Amr'dan şöyle nakleder: “Hamîyl nedir?” diye sordu. Abdullah b. Amr da: “Kadifeden bir sergidir. Ali ile Fâtıma yatarlarken yarısını altlarına serer, yarısını üstlerine yorgan yaparlardı” dedi.⁴⁸⁴

Şifâ bt. Abdillah kadınların akıllı ve faziletliilerindendi. Rasûlullah kendisine Medine'de bir evi iktâ etmişti. Şifâ, oğlu Süleyman'la birlikte orada oturuyordu.⁴⁸⁵

Hz. Peygamber dadısı ve ailesinin cariyesi olan Ümmü Eymen'e değer verirdi. Nitekim Hz. Peygamber'in, kendisine bağışlanan hurma bahçesini, Ümmü Eymen'e hediye ettiği nakledilmektedir.⁴⁸⁶

⁴⁷⁸ Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, II/260.

⁴⁷⁹ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/959; Karaman, Hayreddin, *İslâm'da Kadın ve Aile*, s. 87.

⁴⁸⁰ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/332; Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 256.

⁴⁸¹ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 216.

⁴⁸² İsrâ, 17/26.

⁴⁸³ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/115.

⁴⁸⁴ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/310.

⁴⁸⁵ Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, II/301.

Hız. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlendiğinde şöyle buyurdu: “Necaşî'ye birkaç okka misk ve güzel bir elbise hediye ettim. Ama görüyorum ki, o vefat etmiştir ve hediyeler de mutlaka bana geri gönderilecektir. Eğer geri gönderilirse; onları aranızda taksim ederim veya o hediyeler senin olsun.” Durum, Rasûlüllah'ın dediğı gibi oldu. Necaşî öldü ve hediyeler geri gönderildi. Geri gönderilince, o miskin bir okkasını zevcelerinden birine verdi. Kalanını ve elbiseyi de Ümmü Seleme'ye verdi.⁴⁸⁷

Rasûlüllah'ın oturduğu haneler tam Mescid'i Nebî'nin yanı başındaydı. Başlangıçta sâdece üç hane vardı: Bunlardan biri, daha henüz evlenmemiş iki kızına, bir diğeri hanımı Hz. Sevede'ye sonuncusu ise, nikâhlanmış olmakla birlikte henüz evlenmemiş bulunduğı Hz. Âişe'ye tahsis edilmişti.⁴⁸⁸

Hız. Âişe'den şu rivâyet nakledilir: Rasûlüllah Bâdiye'de benden başka hanımlarına birer deve verdi. Bana böğüren çetin bir deve verdi ki üstüne binilemiyordu. Şöyle buyurdu: “Ey Âişe ona yumuşak davran; şüphesiz yumuşaklık (rıfk) hiçbir şeye karışmaz ki onu güzelleştirmesin ve hiçbir şeyden ayrı düşmez ki onu lekelemesin.”⁴⁸⁹

Rasûlüllah Vedâ Haccı'nda millete umre ile ihramdan çıkmalarını emretti ve "hedy (kurbanlıklar) sevk edenler bundan müstesnadır" dedi. Âişe şöyle dedi:

-İşte o günde hayız oldum. Rasûlüllah yanıma girdiğinde ben ağlıyordum.

O şöyle dedi:

-Ya Âişe sana ne oldu? Belki de hayız oldun?

Âişe:

-Evet, keşke ben sizinle beraber bu sene bu sefere çıkmasaydım.

Rasûlüllah ise şöyle dedi:

-Böyle söyleme, çünkü sen hacıların eda ettikleri her şeyi eda edersin, ancak sen beyti tavaf etmezsin.

Âişe dedi ki:

⁴⁸⁶ Savaş, Rıza, *Hız. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 252.

⁴⁸⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/95.

⁴⁸⁸ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/826.

⁴⁸⁹ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/169.

-Rasûlullah, Mekke'ye girdi ve beraberinde kurbanlık olmayan herkes ihramdan çıktı ve onun hanımları da umre ile ihramdan çıktılar. Nahir günü olduğu zaman bana birçok sığırtları getirildi ve evime bırakıldı.

-Bu nedir? dedim.

Dediler ki:

-Rasûlullah, hanımlarının adına sığırtı boğazladı. Nihâyet recm gecesi olduğu zaman, Rasûlullah beni kardeşim Abdurrahman b. Ebî Bekir ile birlikte gönderdi. O da bana geçirdiğim Umre'nin yerine Ten'im'den umre yaptırdı.⁴⁹⁰

Hiz. Âişe anlatır: "Hz. Peygamber bir gün ashâbı ile birlikte bulunuyordu. Ona yemek hazırladım. Hafsa da hazırlamıştı. Hafsa benden daha çabuk davrandığı için hizmetçi kıza: "Git Hafsa'nın tabağını devir" dedim. Kız da, Hafsa'nın tabağını Peygamber Efendimiz'in önüne koyulurken ayağı ile itip devirdi ve içindeki yemek yere döküldü. Peygamber Efendimiz yemeği yerden toplayıp ashâbı ile birlikte yedi. Ondan sonra ben tabağımı gönderdim. Peygamber Efendimiz benim tabağımı içindeki yemekle birlikte Hafsa'ya vererek: "Yemeği yiyin tabak da senin olsun" dedi. Fakat buna karşı yüzünde herhangi bir değişiklik görmedim, dedi."⁴⁹¹

4-Ehl-i Beyt'ine Dahil Ederek

Bir gün Rasûlullah, Hiz. Fâtıma'ya:

-Git, bana kocan ile iki oğlunu getir, dedi.

Fâtıma gidip onları getirdi. Hayber'den elimize geçen bir abâ vardı, onun üzerinde oturuyordum. Allah'ın Rasûlü abâyı alıp onların üzerlerine örttü ve:

-Bunlar benim Ehl-i Beyt'imdir, dedikten sonra: "Allah'ım! Bunlar Muhammed'in Ehl-i Beyti'dirler. Sen, salâvat ve bereketlerini İbrâhim (a.s)'ın Ehl-i Beyti üzerine de indir. Şüphesiz ki, mecd ve azamet sahibi olan sensin" dedi.⁴⁹²

Şöyle dua ettiği de rivâyet edilir: Rasûl-i Ekrem, Hiz. Fâtıma ile Hiz. Ali'yi ve çocukları Hasan ile Hüseyin'i abâsının altına alarak, "Allah'ım! Bunlar benim Ehl-i Beyt'imdir; onları kötülüklerden korusun ve kendilerini tertemiz kıl."⁴⁹³

⁴⁹⁰ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/342.

⁴⁹¹ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/122.

⁴⁹² Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, IV/107.

Ayrıca Hz. Peygamber Ümmü Eymen'i de Ehl-i Beyt'ine dahil etmiştir.⁴⁹⁴

5-Âzâd Ederek

Hz. Peygamber'in hediyeler, ganimetler gibi değişik nedenlerle birçok kölesi olmuş, bunların hepsini âzâd etmiştir. Köle âzâd etmeyi teşvik etmiş, bizzat kendisi de birçok köleyi hürriyetine kavuşturmuştur. Nitekim Ümmü Eymen yaşlanıncaya kadar Hz. Peygamber'e hizmet etti. Hz. Peygamber onu âzâd etti. Sonra onu, Zeyd b. Hârise ile evlendirdi.⁴⁹⁵

Rasûlullah, Uyeyne'yi Benû Temim'e gönderdi. O onların üzerine saldırdı ve onlardan bir takım insanları katletti ve onlardan bir takımını da esir aldı. Bu esnada Hz. Âişe, Rasûlullah'a şöyle dedi: “Ya Rasûlallah, şüphesiz üzerimde İsmâil'in çocuklarından bir köle âzâd etme adağım vardır.” Hz. Peygamber: “Gelen esirlerden birini sana veriririm, onu âzâd edersin” buyurdu.⁴⁹⁶

6-Evlerini Ziyaret Ederek

Hz. Peygamber; hal ve hâtır sormak, ihtiyacı olup olmadığını öğrenmek, namaza uyandırmak, evinde istirahat etmek gibi çeşitli sebeplerle hanım sahâbîlerin evlerini ziyaret etmiştir.

Hz. Ca'fer, h. 8/m. 629 yılında yapmış olduğu Mûte seferinde şehid düşünce Esmâ bt. Umeys dul kalmıştır. Hz. Ca'fer'in şehâdet haberini bizzât Rasûl-i Ekrem, onun evine giderek Hz. Esmâ'ya bildirmiştir. Daha sonra Rasûl-i Ekrem, Hz. Esmâ'yı sık sık ziyaret ederek onun hâl ve hâtırını sormakta idi. Bu ziyaretlerinin birinde Rasûl-i Ekrem, Hz. Esmâ'ya: "Ca'fer'i cennette meleklerle uçarken gördüm" diyerek Hz. Ca'fer'in Cenâb-ı Hak katındaki yerini bildirmiştir. Bu arada Hz. Ca'fer'in çocuklarına hitab ederek: "Ey iki kanatlımın evlâdı!..." buyurmuştur.⁴⁹⁷

Rasûlullah, seferlerinden dönüşte, önce mescide uğrar iki rekat namaz kılardı, sonra da doğruca Hz. Fâtıma'nın evine gider ve onu kucaklar, koklar, öper ve sonra da şöyle ilâve

⁴⁹³ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 61; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, IV/110.

⁴⁹⁴ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbîler*, s. 203.

⁴⁹⁵ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, s. 144; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII/304.

⁴⁹⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/367-368; Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, I/391-392.

⁴⁹⁷ Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, I/215.

ederdi: "İşte şimdi cennet kokusu kokladım." Ve Rasûl'ün, sefere gideceği zaman da en son uğradığı yer Fâtıma'nın evi olurdu.⁴⁹⁸

Rasûl-i Ekrem sabah namazlarına giderken kızının evine uğrar, onu namaza uyandırır. Zirâ Cenâb-ı Hak "Habibim ehline namazı emret"⁴⁹⁹ buyurmuştu. Hz. Fâtıma beş vakit namazı ömrü boyunca ve hiçbir zaman kazaya bırakmamıştı. Bunda İslâm âlimlerinin ittifakı vardır. Fakat Rasûlullah'ın kızının, çocuklu bulunması sebebiyle, sabaha karşı uyuyup kalmasın diye onun evine uğrar; "Namaza kalkın namaz vaktidir" diye seslenirdi.⁵⁰⁰

Rasûlullah, Şifâ bt. Abdillâh'ı ve ailesini zaman zaman görmeye gider, hatta onların evinde istirahat edip kaylûle yapardı.⁵⁰¹

Nitekim bir defasında Enes'in nakline göre; "Rasûlullah Ümmü Eymen'i ziyarete gitti. Bende onunla gittim. Ümmü Eymen Rasûlullah'a bir içecek takdim etti. Rasûlullah, ya oruçlu olduğundan veya onu içmek istemediğimden reddetti. O da, Rasûlullah'a dönüp gülmeye başladı."⁵⁰² Rasûl-i Ekrem, Hz. Zeyd b. Hârîse'nin şehadetinden sonra da sık sık Hz. Ümmü Eymen'i ziyaret ederdi. Ve bu ziyaretlerinde etrafında bulunanlara: "Ehl-i Beyt'imden geriye sadece bu kaldı" buyururdu.⁵⁰³

Ümmü Süleym, Rasûl-i Ekrem'i çok sevdiği kadar Rasûl-i Ekrem'de onu sever ve sık sık ziyaretlerine giderdi. Bir gün Rasûlullah, Ümmü Süleym'in yanına gidip durdu. Bunun sebebi sorulduğunda: "Ben, Ümmü Süleym'e çok acıyorum. Çünkü onun erkek kardeşi (Harâm b. Milhan) benim maiyetimde şehit oldu" buyurmuştur.⁵⁰⁴

Ümmü Hânî'nin rivâyetine göre: Bir gün Peygamber Efendimiz eve geldi ve abdest almak için su istedi. Ona bir bardakta su getirdim. Efendimiz abdest aldıktan sonra kuşluk namazını kıldı ve "Ey Ümmü Hânî; kıldığım bu namaz kuşluk namazı idi" dedi.⁵⁰⁵

Hz. Âişe'nin rivâyetine göre; Rasûlullah hanımlarını dolaşıyordu. Nihâyet onun ağrısı tam şiddetlendi, Meymûne'nin evinde hastalığı ağır bastı. Hanımlarını çağırdı ve onlardan benim evimde tedavi görmesi için izin istedi, onlar da ona izin verdiler.⁵⁰⁶

⁴⁹⁸ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 132; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 139.

⁴⁹⁹ Tâha, 20/132.

⁵⁰⁰ Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 139.

⁵⁰¹ Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 57

⁵⁰² İbn Kesir, *el-Bidâye*, V/459-460.

⁵⁰³ İbn Kesir, *el-Bidâye*, VI/481.

⁵⁰⁴ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 104; Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 216; Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 57.

⁵⁰⁵ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/580.

⁵⁰⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II/291-292; İbn Kesir, *el-Bidâye*, V/389-390; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, III/15.

7-Cenaze Merasimleriyle İlgilenerek

Rasûlüllah Hz. Hatice'yi, Hacûn mezarlığına defnetti.⁵⁰⁷ Defin esnasında Nebî kabrine indi.⁵⁰⁸

Hiz. Peygamber'in kayınvalidesi Ümmü Rûmân'ın cenaze namazını bizzat Rasûl-i Ekrem kıldırdı. Rasûlüllah kabrine inerek dua ettikten sonra, "Allah'ım! Ümmü Rûmân'ın senin ve peygamberinin uğrunda neler çektiğini en iyi sen bilirsin" dedi ve yanında bulunan ashâbına, "Cennet hûrilerinden birini görmek isteyen Ümmü Rûmân'a baksın" buyurdu.⁵⁰⁹

8-Ganimetten Pay Vererek

Hiz. Peygamber savaş sonunda elde edilen ganimetlerden hanım sahâbîlere de pay ayırmıştır. Hiz. Peygamber'in azatlısı ve dadısı Ümmü Eymen Uhud savaşında bulundu; su veriyor ve yaralıları tedavi ediyordu. Hayber savaşına da katıldı. O, Hiz. Peygamber ile birlikte Hayber savaşına katılan altı kadından birisiydi. Bunların savaşa katıldıkları haberi Rasûlüllah'a ulaşınca çağırıp şöyle buyurdu: "Kimin müsaadesiyle savaşa katıldınız?" Rasûlüllah'ın yüzünde kızgınlık eseri gördüler ve şöyle dediler: "Savaşa çıktık; yanımızda ilaç var, onunla yaralıları tedavi ediyor, okları veriyor ve un çorbası içiyoruz..."⁵¹⁰ Rasûlüllah savaş sonunda bu katılan kadınlara hurmadan ganimet payı vermiştir.⁵¹¹

Hayber'in fethinden sonra Hiz. Peygamber diğer hanımlarıyla birlikte Hiz. Âişe'ye de bir miktar hisse ayırmıştır.⁵¹²

Rasûlüllah, hanımlarına Hayber ganimetinden yüz seksen vesk⁵¹³ ayırmış, Fâtıma bt. Rasûlüllah için seksen vesk ayırmıştır. Ve Safiyye bt. Abdulmuttalib'e tahsisat bağlamıştır.⁵¹⁴

Ümmü Hânî, Hiz. Peygamber ile birlikte Hayber gazvesine katıldı. Rasûlüllah ona ganimetten pay verdi.⁵¹⁵

⁵⁰⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/18; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/35; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/331.

⁵⁰⁸ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/35.

⁵⁰⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII/277; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/51; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/472.

⁵¹⁰ Ebu Dâvud, *Cihâd*, 152.

⁵¹¹ Kettânî, *et-Terâtîb*, II/335.

⁵¹² Fayda, Mustafa, *"Âişe"*, DİA, II/201.

⁵¹³ Hiz. Peygamber devrinde Medine'de kullanılan katı madde ölçüğü.

⁵¹⁴ İbn Hişâm, *Sîret*, III/482; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbîler*, s. 161.

⁵¹⁵ Kandemir, M. Yaşar, *"Ümmü Hânî"*, DİA, İstanbul, 2013, XXXXII/321.

9-Ruhsat Vererek

Hz. Peygamber'i rukye yapmasına müsaade ettiği kadınlar arasında Esmâ bt. Umeys de vardı.⁵¹⁶

Şifâ bt. Abdillâh câhiliye devrinde cilt hastalığını rukye yoluyla (dua okuyarak) tedavi ederdi. İslâmiyet gelince bu tedavi yöntemini bıraktı. Ancak hastaların ısrarı üzerine duasını Rasûlüllah'a okuduğu, Rasûlüllah'ın da ona şirke götüren bir söz ve davranış içermediği sürece rukye yapmakta bir sakınca bulunmadığını belirttiği; hatta eşi Hafsa'ya bu tedavi yöntemini de öğretmesini tavsiye ettiği rivâyet edilir.⁵¹⁷

Ümmü Eymen konuşma sırasında peltek "se" leri sin gibi telaffuz ederdi: Rasûl-i Ekrem onun bir türlü söyleyemediği "selâmulâhi aleyküm" yerine kısa "selâm" demesine izin verdi.⁵¹⁸

Ümmü Hânî'nin rivâyetine göre; Rasûlüllah Mekke'nin yukarısına geldiğinde benim Benî Mahzûm'dan kayınbiraderlerim olan Hâris b. Hişâm ile Züheyr b. Ebi Ümeyye b. Muğîre bana sığındılar (Ümmü Hânî o zaman Hübeyre b. Ebî Vehb el-Mahzûmî ile evli idi). Kardeşim Ali b. Ebî Tâlib benim yanıma girdi ve: "Vallahi onları elbette katledeceğim" dedi. Ve evimin kapısını onların üzerlerine kilitledi. Sonra Rasûlüllah'ın yanına geldim ve onu büyük bir kabın içerisinde guslederken buldum. Kabın içinde hamur izleri vardı. Kızı Fâtıma ise onu elbisesiyle perdeliyordu. Guslünü yaptığında elbisesini aldı ve giyindi. Sekiz rekât kuşluk namazı kıldıktan sonra bana doğru döndü ve şöyle dedi:

"Ey Ümmü Hânî merhaba, safa geldin hoş geldin, seni getiren nedir?" O da o iki adamla Ali'nin olayını haber verdi. Rasûlüllah şöyle dedi. Senin emân verdiğin kimseye ben emân verdim. Civarına aldığın kimseyi biz de civarımıza aldık. Ali onları katletmesin.⁵¹⁹

10-Yanında Sefere Götürerek

Konuyla ilgili olarak Hz. Âişe şöyle bir rivayette bulunur: "Rasûlüllah bir sefere kast ettiği zaman hanımları arasında kur'a çekerdi. Hangisine kur'a çıkarsa onunla beraber çıkardı.

⁵¹⁶ Savaş, Rıza, *Hz. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 228.

⁵¹⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Ğâbe*, VII/163; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, II/301; Uraler, Aynur, *"Şifâ bint. Abdullah"*, DİA, İstanbul, 2010, XXXIX/138.

⁵¹⁸ Erul, Bünyamin, *"Ümmü Eymen"*, DİA, İstanbul, 2013, XXXXII/317.

⁵¹⁹ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/72; İbn Kesir, *el-Bidâye*, IV/503.

Beni Mustalik gazvesi olduğu zaman hanımları arasında kura çekti. Ve onunla birlikte gitmek için kur'a bana çıktı. Rasûlüllah da beni sefere çıkardı.”⁵²⁰

Aynı şekilde Hz. Peygamber Medine'den çeşitli sebeplerle ayrıldığı zaman her bir sefer için eşlerinden birini yanında götürmüştür.

11-Kendileriyle Evlenerek

Hz. Peygamber çeşitli sebeplerle Hz. Hatice'nin ölümünden sonra birtakım hanımlarla evlilik yapmıştır. Hz. Hatice ile evliliği şöyle meydana gelmiştir;

Hz. Hatice, güvenli bulduğu kimselerle ortaklaşa ticaret yapmaktaydı. Tanıdıklarının tavsiyesi üzerine, çevresinde üstün ahlâk sahibi ve güvenilir bir genç olarak bilinen Hz. Muhammed ile ortaklık anlaşması yaptı ve kölesi Meysere'yi de hizmetine vererek Şam'a (Suriye) gitmesini istedi. Dönüşte başarılı bir tâcir, dürüst ve doğru sözlü bir insan olduğunu gördüğü, Meysere'den ahlâkı ve davranışları hakkında bilgi aldığı, bütün bu özellikleri sebebiyle kendisine hayran kaldığı Hz. Muhammed'e evlenme teklif etti. O da bunu kabul etti. Hz. Muhammed aldığı bu teklifi amcalarına götürdü. Ebû Tâlib, kardeşleri ve Hz. Muhammed'in katılması ile Hatice'nin evinde yapılan toplantıda onun amcası Amr b. Esed'den yeğeni Muhammed için Hatice'ye tâlib olduğunu söyledi ve 500 (veya 400) dirhem⁵²¹ bazı kaynaklara göre ise yirmi dişi deve mehir mukabilinde evlendi.⁵²² Rasûlüllah'ın evlendiği ilk kadın Hatice idi. Hatice vefat edinceye kadar da başka biriyle evlenmedi. Ondan Kâsım, Abdullah, Zeyneb, Rukiye, Ümmü Gülsûm, Fâtıma doğdu.⁵²³

Rasûlüllah, Hatice ile evlendiğinde misafirlere ikram için de iki deve kesmiştir.⁵²⁴ Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evliliği her ne kadar İslâm öncesi dönemde olmuşsa da, onun Hz. Hatice'den evliliği boyunca memnuniyeti bilinen bir gerçektir.

Rasûlüllah Ezvâc-ı Tâhirât'ın hiç birisine Zeyneb bt. Cahş için hazırlattığı velîme (düğün ziyafeti) gibi bir velîme hazırlatmamıştı. Hz. Zeyneb'in nikahında bir keçi

⁵²⁰ Taberî, *Târih*, II/611; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, III/22; Kazıcı, *Ziya, Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, s. 161.

⁵²¹ Ağırlık ölçüsü, okkanın dört yüzde biri (3,25 gram).

⁵²² İbn Hişâm, *Sîret*, I/253; Kandemir, M. Yaşar, "Hatice", *DİA*, XVI/465.

⁵²³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/16-19; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/327.

⁵²⁴ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 16.

kestirmişlerdi.⁵²⁵ Rasûlüllah Cahş b. Riâb'ın kızı Zeyneb el-Esediyye ile evlendiğinde ona dört yüz dirhem mehir verdi.⁵²⁶

H. 2/m. 624 yılı Şevval ayında iki bayram arasında Hz. Peygamber ile nikâhı hicretten önce Mekke'de kıyılmıştır. H. 2/m. 624 yılı Şevval ayında iki bayram arasında Hz. Peygamber'le evlendi.⁵²⁷ Babası Ebû Bekir onu Rasûlüllah ile nikâhladı. Rasûlüllah ona dört yüz dirhem mehir kıldı.⁵²⁸

H. Hafsa, ilk müslümanlardan Abdullah b. Huzâfe'nin kardeşi Huneys b. Huzâfe ile evlendi. Bedir Gazvesi'ne katılan Huneys dönerken yolda hastalandı ve daha sonra Medine'de öldü. Bunun üzerine Hz. Ömer, önce Hz. Osman'a Hafsa ile evlenmesini teklif etti. Hz. Osman evlenmek niyetinde olmadığını söyleyince aynı teklifi Hz. Ebû Bekir'e yaptı. Hz. Ebû Bekir'in bu teklifi sükûtle karşılması üzerine Hz. Ömer gücendi ve duygularını Rasûl-i Ekrem'e açtı. Rasûl-i Ekrem de yakında Hafsa'nın Osman'dan, Osman'ın da Hafsa'dan daha hayırlı biriyle evleneceğini söyledi. Nitekim Rasûlüllah h. 3/m. 625 yılının Şâban ayında dördüncü eşi olarak 400 dirhem mehir karşılığında Hafsa ile evlendi.⁵²⁹

Hicretin yedinci senesinde Hayber fetih edildikten sonra Safiyye de esir edilmişti. Hz. Peygamber onu âzâd etti ve Safiyye (r.a) ile evlendi. Onun âzâd edilmesini kendisine mehir yaptı.⁵³⁰ Hz. Peygamber Safiyye ile zifafa girdikten sonra ashâbına Hays adı verilen bir yemek ikram etti.⁵³¹

Rasûlüllah, Ümmü Seleme'ye evlenme teklifinde bulundu. Ümmü Seleme bu teklifi reddetmemekle birlikte çekingen davrandı. Rasûlüllah bu tereddüdünün sebebini sorunca Ümmü Seleme; yaşlı, çocuk sahibi ve kıskanç oluşunu sebep gösterdi. Bunun üzerine Rasûlüllah "Kıskanç olduğunı söylüyorsun, bunu gidermesi için Allah'a dua edeceğiz. Yaşlı olmana gelince; bu mesele değildir, ben senden bir yaş daha büyüğüm. Çocuklar da Allah'a ve O'nun Rasûlüne aittir" şeklinde karşılık verdi.⁵³² Rasûlüllah, Ümmü Seleme ile evlendiği zaman mehir ve çeyiz olarak iki adet el değirmeni, iki adet su testisi, içi hurma lifi ile doldurulmuş, yüzü deriden bir adet yastık, içi hurma lifi ile doldurulmuş bir döşek ve bir çanak vermiştir.⁵³³

⁵²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/106.

⁵²⁶ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/397.

⁵²⁷ Fayda, Mustafa, "*Âişe*", DİA, II/201.

⁵²⁸ İbn Hişâm, *Sîret*, IV/396.

⁵²⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/81-83; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, III/160; Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, I/275.

⁵³⁰ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, II/79; Emre, Mehmet, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbiler*, s. 113; Savaş, Rıza, *H. Muhammed Devrinde Kadın*, s. 249.

⁵³¹ Kândehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III/301.

⁵³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/90-91.

⁵³³ Erboğa, Hâlid, "*Ümmü Seleme*", ŞİA, İstanbul, 2000, VIII/149-150.

12-Değişik Şekillerde

Hiz. Safiyye anlatıyor: “Rasûlüllah, bir gece yolculuğunda beni devesinin arkasına almıştı. Yolda uyuklamaya başladım. Uyumamı önlemek için bir taraftan beni okşuyor, bir taraftan da “Hey, ey Huyey'in kızı, ey Safiyye (uyuma)” diyordu.”⁵³⁴

Hiz. Peygamber hanımlarına karşı o kadar iyi davranırdı ki, hayızlı oldukları zaman bile onların yediklerinden yer, içtikleri kaplardan içerdi. Hiz. Âişe, kendisinin su içtiği kaptan Hiz. Peygamber'in de kendisinin ağzını koyduğu yerden su içtiğini, kemikteki eti sıyırırken (yerken) Hiz. Peygamber'in de aynı yerden yediğini söylemektedir.⁵³⁵

Habeşistanlı olan siyahî bir takım akrobat ve cambazlar Medine'ye gelmiş, bunlar ellerinde mızraklarla oyunlar oynuyor ve dans ediyorlardı. Rasûlüllah, zevcesi Âişe'yi evinin kapısı önüne çağırmış ve bu oyunları ona seyrettirmişti.⁵³⁶

Ashâbdan Esved b. Yezîd Hiz. Âişe'ye evde kaldığı zamanlarda Rasûlüllah'ın ne işle meşgul olduğunu sorunca şu cevabı almıştı: “Ev halkına yardım eder, ezanı işitince namaza çıkardı.”⁵³⁷

Hiz. Peygamber, Âişe validemizin seçkinliğini her zaman ifade etmiş ve daha uzun süre onunla birlikte olmayı yeğlemiştir. Davet edildiği yerlere genellikle onunla gitmiş bazen, çağrıya olumlu cevap vermeyi, Âişe'nin davet edilmesi şartına bağlamıştır.⁵³⁸

Bir keresinde Hiz. Peygamber'in eşleri birleşerek, Hiz. Fâtıma'yı Hiz. Peygamber'e göndermiş ve Âişe'ye gösterilen ilginin kendilerine de gösterilmesini istemişlerdi. Fâtıma, durumu Hiz. Peygamber'e söylediğinde: “Sen de benim sevdiğimi sevmez misin?” sorusuna muhatap olmuş ve geri dönmüştü.⁵³⁹ Hanımlar bu kez Ümmü Seleme'yi göndermişlerdi. Ümmü Seleme durumu Hiz. Peygamber'e anlattığında o, şu cevabı vermiş ve bahsi kapatmıştır: “Ey Ümmü Seleme, Âişe konusunda beni daha fazla sıkıştırma. Bilirsin ki, ilâhî vahiy bana hep onun barınağında inmektedir.”⁵⁴⁰ Hiz. Peygamber'in Hiz. Âişe'ye gösterdiği ilgi Rasûlüllah'ın adaletsizliği olarak değerlendirilmemelidir.

⁵³⁴ Kazıcı, Ziya, *Hiz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, s. 76.

⁵³⁵ Kazıcı, Ziya, *Hiz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı*, s. 77.

⁵³⁶ Hamîdullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, II/749; Yenibaş, Hasan, *Vazifelerinde Peygamber Metodu*, s. 133; Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s. 89.

⁵³⁷ Topaloğlu, Bekir, *İslâm'da Kadın*, s. 82-83.

⁵³⁸ Öztürk, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, s. 49.

⁵³⁹ Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşraf*, II/45.

⁵⁴⁰ Kehhâle, *A'lâmü'n-Nisâ*, III/12-13.

Rasûlullah, Beni Ebi'l-Hukayk'ın kal'esi Kamûs'u fethettiği zaman, Safiyye bt. Huyey b. Ahtab ve onunla birlikte diğer bir kız Rasûlullah'a getirildiler, Bilâl bunlara rastladı. Onları Yahûdilerin maktullerinin olduğu yere götürdü. Safiyye ile birlikte olan kız o ölülerini gördüğü zaman bağırdı, yüzünü tırmaladı, toprağı başına saçtı. Rasûlullah onun bu durumunu gördüğü zaman dedi ki: Bu dişi şeytanı benden uzaklaştırınız. Safiyye'yi istedi, onu arkasına aldı. Cübbesini onun üzerine örttü. Böylece müslümanlar Rasûlullah'ın onu kendisi için seçtiğini anladılar.⁵⁴¹

Bir gün Ümmü Eymen, su içmekte olan Peygamber'e baktı, Ona:

“Bana da su ver, dedi. Onun böyle dediğini gören Hz. Âişe, (kızarak) Ümmü Eymen'e:

-Sen bunu Rasûlullah'a mı söylüyorsun? diye çıkıştı.

Ümmü Eymen de:

-Benim ona yaptığım hizmet çok olduğu için bunu istemeye hakkım var, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah ona :

-Doğru söyledin, dedi ve getirip ona su içirdi.”⁵⁴²

⁵⁴¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII/121; *Kehhâle, A'lâmü'n-Nisâ*, II/333.

⁵⁴² İbn Kesir, *el-Bidâye*, V/535.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İslâm Tarihinde Sahâbe, Hz. Peygamber'in ebedi aleme göç edinceye kadar onunla birlikte olan, onun tebligatını, sözlerini, nasihatlarını işiten, hareketlerini gören emir ve tavsiyelerini dinleyip yerine getiren kişilerdir. Onlar Hz. Peygamberimiz'den duydukları, öğrendikleri, yazdıkları hadisleri kendilerinden sonraki nesillere aktarmışlardır. Hadislerin günümüze kadar sağlam bir şekilde gelmesini sağlamışlardır.

Sahâbe Hz. Peygamber'in terbiye ettiği bir nesildir. Ondan ilim, ahlâk, fazilet öğrenmiş, onun terbiyesi altında yetişmişlerdir. Bunun yanı sıra İslâm dini ve Hz. Peygamber uğruna büyük sıkıntılara göğüs germişler, yerlerinden yurtlarından işlerinden güçlerinden, çoluk çocuklarından, ana, baba, evlat ve akrabalarından ayrı düşmüşlerdir. Hz. Peygamber'in etrafında halka oluşturmuşlar, kanlarını, canlarını, mallarını onun yoluna feda etmekten çekinmemişlerdir. Bu bakımdan sahâbe bir yandan Hz. Peygamber'in terbiyesi altında yetiştikleri, öte yandan İslâmiyet uğruna görülmemiş fedakarlık örnekleri gösterdiklerinden dolayı üstün ve faziletli bir nesil sayılmaya hak kazanmışlardır.

Sahâbe Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in hadislerinde övülen bir nesildir. Nitekim Allahü Teâla şöyle buyurmuştur: "Siz insanlar için çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırsınız."⁵⁴³, "İslâm'da birinci dereceyi kazanan Muhâcirler ve Ensâr ile onlara güzellekle tabi olanlar yok mu? Allah onlardan razı olmuştur onlar da Allah'dan razı olmuştur. Allah bunlar için, kendileri içinde ebedi kalıcılar olmak üzere, altlarından ırmaklar akan cennetler hazırladı. İşte bu en büyük bahtiyarlıktır."⁵⁴⁴ Peygamber efendimiz ise bir hadisi şeriflerinde şöyle demiştir: "Ashâbım hakkında Allah'tan korkun, ashâbım hakkında Allah'tan korkun. Benden sonra onları kendinize hedef haline getirip düşmalık etmeyin. Kim onları severse bana olan sevgisinden dolayı sever. Kim de onlara kin beslerse bana olan kini dolayısıyla böyle yapar. Kim onlara eziyet yaparsa bana eziyet etmiş olur. Kim bana eziyet ederse Allah'a eziyet etmiş demektir. Her kim de Allah'a eziyet ederse çok geçmeden Allah onun belasını verir."⁵⁴⁵

Onlar içerisinde öyle büyük insanlar çıktı ki Hz. Peygamber onları her fırsatta takdir etti. Meselâ Hz. Ebû Bekir hayatını hak yoluna adadı, her şeyini Allah yolunda seferber etti. Merhameti, şefkati, ileri görüşlülüğü ile temayüz etti.

⁵⁴³ Âli İmrân, 3/110.

⁵⁴⁴ et-Tevbe, 9/100.

⁵⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, V/57.

Cahiliye döneminde katı kalpli biri olan Ömer, iman edip peygamber terbiyesinden geçince adaletiyle tarihe yazıldı. Peygamberimiz'in "Eğer benden sonra bir peygamber gelecek olsaydı, Hattab oğlu Ömer gelirdi"⁵⁴⁶ şeklinde iltifatına mazhar oldu.

Yine onun terbiyesiyle Hz. Peygamber'in" Meleklerin dahi hayâ ettiği kimseden ben hayâ etmeyeyim mi"⁵⁴⁷ hitabına muhatab olmuş Hz. Osman ve ilim, irfan sahibi, takva abidesi Hz. Ali yetişmiştir.

İşte bu ve benzeri özelliklerdeki ashâbına Hz. Peygamber çeşitli şekillerde iltifat etmiş ve onları onurlandırmıştır. Sıkıntılar karşısında direnmelerini, sabretmelerini ve yılmamalarını tavsiye etmiş ve onları cennetle müjdelemiştir. Onlara yakınlık göstermiş, gönüllerini hoş edip, sevindirmiştir. Bazan kalkıp bizzat evlerine gitmiş, evlerini şerefleştirmiştir. Onun bu ziyaretleri sahâbîler için dünyada en büyük mutluluk olmuştur.

Peygamberimiz'in iltifatı, ashâbın hayatında unutmadıkları, unutmayacakları, akıllarından çıkarmaları mümkün olmayan bir ikramdı. Büyüklere ayrı, küçüklere ayrı, yetimlere ayrı, kadınlara ayrı, özetle herkese konumuna, durumuna, kişiliğine göre iltifatlarda bulunurdu.

Hz. Peygamber, ashâbına iltifatta bulunurken onlardaki vasıflara atıfta bulunuyordu. Yani Allah Rasûlü, ashâb-ı kiramın şahıslarından daha ziyade onların iç alemlerine, derinliklerine, sadakatlerine teveccüh buyuruyordu.

Hz. Peygamber'in müslümanların anneleri sayılan dirâyet ve zerafet timsâli, zevceleri ve kızları ile nice kadın sahâbîlerin nurlu hayatı en güzel örnekler olarak karşımızda durmaktadır. Her sahada kendini yetiştiren, İslâm'ın irfan pınarından ilim ve hikmet ile yoğrulmuş mübarek kadınların hayatlarından pırıltılar sunulmaktadır.

Allah Rasûlü'nün her yönüyle Müslümanların örnek almaları gereken bir konumu vardır. Bunlardan biri de bir aile reisi olarak Hz. Peygamber'in yapmış olduğu muameleleridir. Sabrın, merhametin, teennili davranışın, anlayışlılığın, inceliğin, hoşgörünün ve sorumluluğun timsalidir. Ve bu faziletler belki de hiç kimsede kendini bu denli güzel ifade edememiştir. İlgilenme ve değer verme, kendisini, muhatabının fikrine saygı duyma ve önerilerini dikkate almada da gösterir.

Hz. Peygamber, aile fertlerine de ilgi göstererek, kıymet vererek onları memnun etmiş ve onları ruhen tatmin etmiştir. Hanımlarına faziletlerini söylemesi, sevdiğini ifade

⁵⁴⁶ Tirmizî, *Menâkıb*, 48.

⁵⁴⁷ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 26.

etmesi, bineğine alması, hanımının hayvana binmesinde yardımcı olması ve yapılan yemek davetine “hanım da olursa” kaydıyla icabet etmesi, bir sıkıntıyla kederlenip ağlayanın göz yaşlarını elleriyle silerek teselli etmesi gibi Rasûlüllah’ın pekçok davranışı hanımlarını memnun etmeye yöneliktir. Rasûlüllah, Hz. Hatice’yi anınca ne onu övmekten, ne de ona istiğfarda bulunmaktan usanmamış; "Onun gibisi var mıydı? O şöyleydi, o böyleydi..."⁵⁴⁸ diyerek faziletlerini saymıştır.

Hz. Peygamber, müslüman olan herkesi, daha önceki konumu her ne olursa olsun, hayırlı insan ve ideal müslüman haline getirmiştir. Onun hayatı bütün insanlık için 'en güzel örnek' olmuştur.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Hz. Peygamber'in eğitim ve terbiyesinde yetişmiş olan ashâbın hayatını en iyi şekilde öğrenmemiz gerekmektedir. Onların hayatında sonraki nesiller için güzel örnekler vardır. Çalışmamızda Hz. Peygamber'in onlara göstermiş olduğu iltifatlara yer verilmiştir. Geniş bir konuyu içermesi hasebiyle çalışmamızda bazı erkek ve hanım sahâbîlere yapılan iltifatlar üzerinde durulmuştur. Daha çok Hz. Peygamber'in yakın çevresindeki sahâbîlere yapılan iltifat ve iltifat şekilleri incelenmiştir. Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunan daha nice sahâbî vardır. Çalışmamız çerçevesinde, zamanımız ve imkânlarımız elverdiği ölçüde incelemeye çalıştığımız iltifat konusu birçok sahâbî dâhil edilerek genişletilebilir. Umarız ki çalışmamız, bu konuyla ilgili geniş çalışmalara bir basamak olur.

⁵⁴⁸ Müslim, *Fedâilü's-Sahâbe*, 74.

BİBLİYOGRAFYA

- ALGÜL, Hüseyin, "*Hamza b. Abdülmuttalib*", DİA, İstanbul, 1997, C. XV, s. 501.
- ASKALÂNÎ, İbn Hacer (v. 852/1449), *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe* (I-IV), Kâhire, 1328.
- AYCAN, İrfan, "*Muğîre b. Şu'be*", DİA, İstanbul, 2005, C. XXX, s. 376-377.
- AYDINLI, Abdullah, "*İbn Ümmü Mektûm*", DİA, İstanbul, 1999, C. XX, s. 434.
- AZİMLİ, Mehmet, "*Sa'd b. Ubâde*", DİA, İstanbul, 2008, C. XXXV, s. 377.
- BAŞARAN, Selman, "*Huzeyfe b. Yemân*", DİA, İstanbul, 1998, C. XVIII, s. 434.
- BELÂZÜRÎ, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir (v. 279/892-893), *Ensâbu'l Eşrâf* (I-XIII), Kâhire, Dâru'l-Meârif, T.siz.
- CERRAHOĞLU, İsmail, "*Abdullah b. Mes'ûd*", DİA, İstanbul, 1988, C. I, s. 115-116.
- DAYHAN, Ahmet Tahir, "*Üseyd b. Hudayr*", DİA, İstanbul, 2013, C. XXXXII, s. 363-364.
- DOĞAN, Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Pınar yay., İstanbul, 2008.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, *Arap Olmayan Sahâbîler*, M. Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul, 2011.
- EFENDİOĞLU, Mehmet, "*Sa'd b. Muâz*", DİA, İstanbul, 2008, C. XXXV, s. 374-375.
-, "*Zübeyr b. Avvâm*", DİA, İstanbul, 2013, C. XXXXIV, s. 522.
- ELMALI, Hüseyin, "*Hassân b. Sâbit*", DİA, İstanbul, 1997, C. XVI, s. 400.
- EMRE, Mehmed, *Büyük İslâm Kadınları ve Hanım Sahâbeler*, Çelik yayınevi, İstanbul, 2013.
- ERBOĞA, Hâlid, "*Ümmü Seleme*", Şâmil İslâm Ansiklopedisi, Şâmil yay., İstanbul, 2000, C. VIII, s. 149-150.
-, "*Zübeyr b. Avvâm*", Şâmil İslâm Ansiklopedisi, Şâmil yay., İstanbul, 2000, C. VIII, s. 387-389.
- ERDEM, Sargun-KILIÇ, Hulusi, "*Abdullah b. Ravâha*", DİA, İstanbul, 1988, C. I, s. 129.
- ERUL, Bünyamin, "*Ümmü Eymen*", DİA, İstanbul, 2013, C. XXXXII, s. 317.
- FAYDA, Mustafa, "*Âişe*", DİA, İstanbul, 1989, C. II, s. 201.

....., *Allah'ın Kılıcı Hâlid b. Velîd*, M. Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı yayınları, İstanbul, 2013.

....., *"Ammâr b. Yâsir"*, DİA, İstanbul, 1991, C. III, s. 75.

....., *"Bilâl-i Habeşi"*, DİA, İstanbul, 1992, C. VI, s. 152-153.

....., *"Ebû Bekir"*, DİA, İstanbul, 1994, C. X, s. 101-102.

....., *"Ömer b. el-Hattâb"*, DİA, İstanbul, 2007, C. XXXIV, s. 44.

FIĞLALI, Ethem Ruhi, *"Alî b. Ebî Tâlib"*, DİA, İstanbul, 1989, C. II, s. 371-372.

HAMÎDULLAH, Muhammed (v. 2002), *İslâm Peygamberi* (I-II), çev: Salih Tuğ, Ankara, 2003.

HATİBOĞLU, İbrahim, *"Sa'd b. Ebî Vakkâs"*, DİA, İstanbul, 2008, C. XXXV, s. 375.

İBN ABDİ'L-BERR, Abdullah b. Muhammed (v. 463/1071), *el-İstiâb fî Mârifeti'l-Ashâb* (I-IV), Kahire, T.siz.

İBNÜ'L-CEVZÎ, Ebü'l-Ferec (v. 597/1201), *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mülûk ve'l-Ümem*, Beyrut, 1992.

İBNÜ'L-ESÎR, İzzüddîn Ebü'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem (v. 630/1233), *el-Kâmil fî't Tarih* (I-XII), çev: M. Beşir Eryarsoy, Gümüş Basımevi, İstanbul, 1985.

....., *Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe* (I-VIII), T.siz.

İBN HİŞÂM, Abdülmelik (v. 218/833), *Sîret-i İbn-i Hişâm* (I-IV), terc: Hasan Ege, Kahraman yay., İstanbul, 2006.

İBN KAYYIM el-Cevziyye (v. 751/1350), *Zâdü'l-Meâd* (I-VI), çev: Mehmet Erdoğan, Şükrü Özen, Salim Öğüt, İklim yay., İstanbul, 1990.

İBN KESİR, Ebü'l-Fidâ İsmail (v. 774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye* (I-XV), çev: Mehmet Keskin, Çağrı yay., İstanbul, 1996.

İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed b. Müslim (v. 276/889), *el-Meârif*, Kâhire, Dârü'l-Meârif, 1970.

İBN SA'D, Muhammed (v. 230/844), *et-Tabakâtü'l-Kübrâ* (I-IX), Beyrût, Dâru Sâdır, T.siz.

KÂNDEHLEVÎ, M. Yûsuf (v. 1384/1965), *Hayâtü's-Sahâbe* (I-IV), Terc: Ahmet Meylanî, Divan yay, İstanbul, 1980.

- KANDEMİR, M. Yaşar, "*Alî b. Ebî Tâlib*", DİA, İstanbul, 1989, C. II, s. 375-378.
-, "*Ebû Hüreyre*", DİA, İstanbul, 1994, C. X, s. 160-161.
-, "*Hafsa*", DİA, İstanbul, 1997, C. XV, s. 119-120.
-, "*Hatice*", DİA, İstanbul, 1997, C. XVI, s. 465-466.
-, "*Osman b. Maz'ûn*", DİA, İstanbul, 2007, C. XXXIII, s. 470-471.
-, "*Ümmü Hânî*", DİA, İstanbul, 2013, C. XXXXII, s. 321.
- KARAMAN, Hayreddin, *İslâm'da Kadın ve Aile*, Ensâr Neşriyat, İstanbul, 1995.
- KAZICI, Ziya, Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı, Çamlıca yay., İstanbul, 2012.
-, "*Zeyneb Binti Cahş*", Şâmil İslâm Ansiklopedisi, Şâmil yay., İstanbul, 2000, C.VIII, s.356-359.
- KEHHÂLE, Ömer Rıza (v. 1987), *A'lâmü'n-Nisâ* (I-V), Dimeşk, 1959.
- KETTÂNÎ, Muhammed Abdülhay (v. 1382/1962), *et-Terâtibu'l-İdâriyye* (I-III), çev: Ahmet Özel, İz yayıncılık, İstanbul, 1993.
- MÜSLİM, Ebü'l-Hüseyin Haccâc (v. 261/875), *Sahih-i Müslim ve Tercemesi* (I-VIII), çev: Mehmed Sofuoğlu, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1967.
- ÖNKAL, Ahmet, "*Ebû Ubeyde b. Cerrâh*", DİA, İstanbul, 1994, C. X, s. 249-250.
-, "*Ca'fer b. Ebû Tâlib*", DİA, İstanbul, 1992, C. VI, s. 549.
- ÖZTÜRK, Yaşar Nuri, *Asrı Saadetin Büyük Kadınları*, Yeni Boyut, İstanbul, 1990.
- SAVAŞ, Rıza, Hz. Muhammed Devrinde Kadın, Ravza yay., İstanbul, 1991.
- TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (v. 310/923), *Tarihu't-Taberi (Târîhu'r-Rusûl ve'l-Mülûk)*, Kâhire, Dârü'l-Meârif, 1964.
- TOPALOĞLU, Bekir, *İslâm'da Kadın*, Rağbet yay., İstanbul, 2001.
- URALER, Aynur, "*Safiyye*", DİA, İstanbul, 2008, C. XXXV, s. 475-476.
-, "*Şifâ bint. Abdullah*", DİA, İstanbul, 2010, C. XXXIX, s. 138.
- ÜNAL, İsmail Hakkı, "*Es'ad b. Zürâre*", DİA, İstanbul, 1994, C. X, s. 352.
- VÂKIDÎ, Muhammed b. Ömer (v. 207/823), *Kitâbü'l-Meğâzî* (I-III), Beyrut, 1984.
- YENİBAŞ, Hasan, *Vazifelendirmede Peygamber Metodu*, Işık yay., İstanbul, 2011.

YİĞİT, İsmail, "*Osman b. Affân*", DİA, İstanbul, 2007, C. XXXIII, s. 438.

ZEHEBÎ, Muhammed b. Ahmed b. Osman (v. 748/1348), *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ* (I-XXIII), Beirut, 1982.